

Van burcht tot straat

Een opgraving van een middeleeuwse site
aan de Konventstraat te Kortrijk

Van burcht tot straat

Een opgraving van een middeleeuwse site aan de Konventstraat te Kortrijk

X.J.F. Alma en P. Valentijn

Colofon

VEC Rapport 59

Opgraving ☒	Prospectie ☐
Vergunningsnummer:	2017/036
Naam aanvrager:	X. J. F. Alma
Naam site:	Kortrijk Konventstraat

Van burcht tot straat

Een opgraving van een middeleeuwse site aan de Konventstraat te Kortrijk

Vlaams Erfgoed Centrum bvba

Auteurs: X.J.F. Alma en P. Valentijn

In opdracht van: Aswebo

Foto's en tekeningen: Vlaams Erfgoed Centrum, tenzij anders vermeld

© Vlaams Erfgoed Centrum bvba, december 2017

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Vlaams Erfgoed Centrum bvba.

Vlaams Erfgoed Centrum bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek

D/2017/13.254/59

ISSN 2295-2675

Vlaams Erfgoed Centrum

Ten Briele 14 bus 15

8200 Sint-Michiels, Brugge

Tel + 32 (0)16 39 47 96

info@vlaamserfgoedcentrum.be

www.vlaamserfgoedcentrum.be

Inhoud

Administratieve gegevens	4
Samenvatting	7
Summary	8
1 Inleiding	9
1.1 Aanleiding van het onderzoek	9
1.2 Uitvoeringstermijn en betrokken medewerkers	10
1.3 Ruimtelijke situering	10
1.4 Doel van het onderzoek en het uitvoeringskader	11
1.5 Hoofdstuk indeling	11
2 Strategie en werkwijze	13
2.1 Inleiding	13
2.2 Werkwijze opgraving	13
2.3 Werkwijze archeologische begeleiding	14
2.4 Uitwerking van de onderzoeksgegevens	15
3 Historische achtergrond	17
3.1 Prehistorie	17
3.2 Romeinse tijd	17
3.3 De Vroege Middeleeuwen	18
3.4 De Volle Middeleeuwen en het grafelijk castrum	19
3.5 De 14 ^{de} eeuw: een Franse dwangburcht	20
3.6 De Late Middeleeuwen	25
3.7 De 16 ^{de} eeuw	26
3.8 De 17 ^{de} eeuw	28
3.9 De 18 ^{de} eeuw	30
3.10 De 19 ^{de} eeuw	32
3.11 De Eerste en Tweede Wereldoorlog	35
3.12 Na de Tweede Wereldoorlog	36
4 Het landschap	37
4.1 Landschapsbeschrijving op basis van een bureauonderzoek	37
4.2 De bodemopbouw in het plangebied op basis van het veldwerk	43
4.2.1 Hoogteverschil	43
4.2.2 Bodemopbouw	43
4.3 Interpretatie van de gegevens	46
5 De sporen en vondsten van de opgraving	47
5.1 Een vuurstenen artefact uit de steentijd of metaaltijden	47
5.2 Muurwerk van de Franse dwangburcht	48
5.3 Middeleeuwse ophogingslagen	51
5.4 Laat- of post-middeleeuwse woonhuizen langs de Konventstraat	60
5.5 Een waterput	65
6 Synthese	67
6.1 Inleiding	67
6.2 Chronologisch overzicht van de geschiedenis van het plangebied	67
6.2.1 De vroegste bewoning van Kortrijk en het plangebied	67
6.2.2 Bewoning in de Romeinse tijd en Vroege Middeleeuwen	67
6.2.3 De Volle en Late Middeleeuwen	68
6.3 Beantwoording van de onderzoeksvragen	73
Literatuur	76
Lijst van afbeeldingen en tabellen	77
Bijlage 1 Sporenlijst	79
Bijlage 2 Vondstenlijst	79
Bijlage 3 Determinatielijsten	80
Bijlage 4 Fotolijst	81
Bijlage 5 Overzicht van de hoogte van het maaiveld (zwart) en vlak (rood)	82

Administratieve gegevens

Provincie:	West – Vlaanderen
Gemeente:	Kortrijk
Plaats:	Kortrijk
Toponiem:	Konventstraat
Kadastrale gegevens:	n.v.t.
Opdrachtgever:	Dhr. K. Azou Aswebo Booiebos 4 9031 Drongen T: +32 9 282 60 30 E: Koen.Azou@aswebo.be
Projectverantwoordelijke: (Vergunninghouder)	Dhr. X.J.F. Alma Vlaams Erfgoed Centrum BVBA Interleuvenlaan 62 3001 Leuven T: + 32 (0)16 39 47 96 E: info@vlaamserfgoedcentrum.be
Bevoegde overheid:	Mevr. J. Vandevelde Onroerend Erfgoed West-Vlaanderen Jacob van Maerlantgebouw Koning Albert I-laan1.2 Bus 92 8200 Brugge (Sint Michiels) T: +32 (0) 50248181 E: jessica.vandevelde@rwo.vlaanderen.be
Vergunning onderzoek:	2017/036 op naam van X.J.F. Alma
Vergunning metaaldetectie:	2017/036(2) op naam van X.J.F. Alma
Projectcode:	KORK-17
Uitvoering van het veldwerk:	2 t/m 15 maart 2017
Beheer en plaats documentatie en vondsten:	-

Afb. 1. *Locatie van het plangebied*

Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

Periode	Tijd in jaren	
Nieuwste tijd:		19 ^e E - heden
Nieuwe tijd:		16 ^e E - 18 ^e E na Chr.
Middeleeuwen:		5 ^e E - 15 ^e E na Chr.
Late Middeleeuwen	13 ^e E - 15 ^e E na Chr.	
Volle Middeleeuwen	10 ^e E - 12 ^e E na Chr.	
Vroege Middeleeuwen C / Karolingische periode	8 ^e E - 9 ^e E na Chr.	
Vroege Middeleeuwen B / Merovingische periode	6 ^e E - 8 ^e E na Chr.	
Vroege Middeleeuwen A / Frankische periode	5 ^e E - 6 ^e E na Chr.	
Romeinse tijd:		57 voor Chr. - 402 na Chr.
IJzertijd:		800 - 57 voor Chr.
Late IJzertijd	250 - 57 voor Chr.	
Midden-IJzertijd	475/450 - 250 voor Chr.	
Vroege IJzertijd	800 - 475/450 voor Chr.	
Bronstijd:		2100/2000 - 800 voor Chr.
Neolithicum (Jonge Steentijd):		5300 - 2000 voor Chr.
Finaal-Neolithicum	3000 - 2000 voor Chr.	
Laat-Neolithicum	3500 - 3000 voor Chr.	
Midden-Neolithicum	4500 - 3500 voor Chr.	
Vroeg-Neolithicum	5300 - 4800 voor Chr.	
Mesolithicum (Midden-Steentijd):		ca. 9500 - 4000 voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd):		tot 10 000 voor Chr.

Bron: Onderzoeksbalans Vlaanderen

Samenvatting

In deze rapportage worden de bevindingen gepresenteerd van een archeologisch onderzoek dat is uitgevoerd binnen de wegenis van de Konventstraat te Kortrijk. De aanleiding om deze opgraving te gaan uitvoeren waren de geplande werkzaamheden waarbij de oude riolering vervangen diende te worden. Bij de werkzaamheden zal de ondergrond verstoord worden tot een diepte van maximaal 2,5m onder maaiveld. Gezien de archeologische verwachting vooraf, was een opgraving noodzakelijk.

Het onderzoek, dat in het voorjaar van 2017 is uitgevoerd, leverde meerdere archeologische sporen en vondsten op uit hoofdzakelijk de Middeleeuwen en Nieuwe tijd. Om deze vondsten in te kaderen en voor een juist begrip van deze archeologische relictten, besteedt deze rapportage niet alleen aandacht aan de archeologische resten zelf, maar is ook onderzoek gedaan naar historische bronnen en de bodemopbouw. Al deze gegevens worden in de synthese samengevat, waarin getracht wordt om de individuele sporen te plaatsen in het bredere perspectief van historische gebeurtenissen van Kortrijk.

De vondst van een vuurstenen artefact vormt een eerste aanwijzing voor vroege menselijke activiteiten in de omgeving van het plangebied. De geretoucheerde kling kan helaas niet nauwkeuriger gedateerd worden dan de Steentijd of metaaltijden. Ze past daarmee wel binnen het beeld van deze vroege periodes binnen Kortrijk.

De meeste sporen en vondsten dateren uit de Middeleeuwen en Nieuwe tijd. Aan de hand van deze archeologische resten kunnen verschillende historische ontwikkelingen worden herleid. Eén van de onderzoeksdoelen was het opnieuw opgraven en onderzoeken van het restant van een muur van de Franse dwangburcht (eind 13e tot eind 14e eeuw). Het huidige onderzoek heeft in combinatie met eerdere opgravingen kunnen aantonen dat in het opgaande bakstenen metselwerk van de burchtmuur een natuurstenen laag is aangebracht. Een mogelijke interpretatie van de natuurstenen laag is dat deze diende als sierlijst. Een andere optie is dat het een restant van een parement betreft.

Historische bronnen vermelden dat ná afbraak van de dwangburcht het oude burchtterrein werd heringericht (ca. 1415) en ondermeer de Konventstraat werd aangelegd. Uit kaartmateriaal blijkt dat de Konventstraat bijna twee eeuwen later aan weerszijden bebouwd is. Het archeologisch onderzoek heeft kunnen aantonen dat deze herinrichting vermoedelijk gepaard ging met grootschalige ophogingen van het terrein met soms maar liefst meer dan 2 m. Enkele diep gefundeerde muurresten worden aan de kelderruimtes van woonhuizen toegeschreven. De exacte datering hebben we niet kunnen vaststellen, maar vermoed wordt dat deze funderingsresten uit de begin periode van de herontwikkeling van het terrein dateren. Over de latere periodes hebben we slechts beperkte informatie. We treffen enkele muurdelen uit de 17de en 18de eeuw aan, evenals een waterput die een gemeenschappelijk gebruik kende.

In de jongste geschiedenis van de straat vinden ingrijpende verbouwingen plaats, waarbij de rooilijn naar achteren wordt geplaatst tot het huidige niveau. Tevens vindt er grootschalige nieuwbouw plaats.

Summary

This volume describes the results of archaeological investigation carried out at the location Konventstraat, Kortrijk. The excavations were carried out in relation to the planned renewal of the sewerage system under the road.

The excavation was carried out in the spring of 2017 and produced a wealth of archaeological features and finds. To help understand the finds and their context, historical records and sources relating to the location have also been studied.

Although the oldest find recovered on the site is a flint artifact (a blade) dating to the Stone Age or Metal Ages, most of the finds and features identified during the excavation can be dated to the Medieval and Post-Medieval periods. With the help of these finds it has been possible to identify a number of different phases within the historical development of the town.

One of the goals of the excavation was to investigate a wall associated with the French Coercion Castle (dating to the end of the 13th/ beginning of the 14th century). The present day investigations (when combined with results of earlier excavations) show that the brick walls of the Coercion Castle were covered by a (ornamental ?) stone layer.

Historical sources mention that after the demolition of the Coercion Castle the area was redeveloped in around 1415 at which time the Konventstraat was constructed. Historical maps of the area show that in the 17th century houses were present on both sides of the street. The excavation has shown that during this period of redevelopment the location was raised with (in some places) more than 2 meters of earth . A number of walls, identified during the investigation, have been interpreted as cellars belonging to the houses on the side of the road. Although the exact dating of the walls is unclear, it seems likely that they belong to the 15th century redevelopment of the location. Features dating to the later periods were sparse, with only a small number of walls dating to the 17th and 18th century as well as a communal well.

In modern times the location has undergone rigorous redevelopment including large scale construction work.

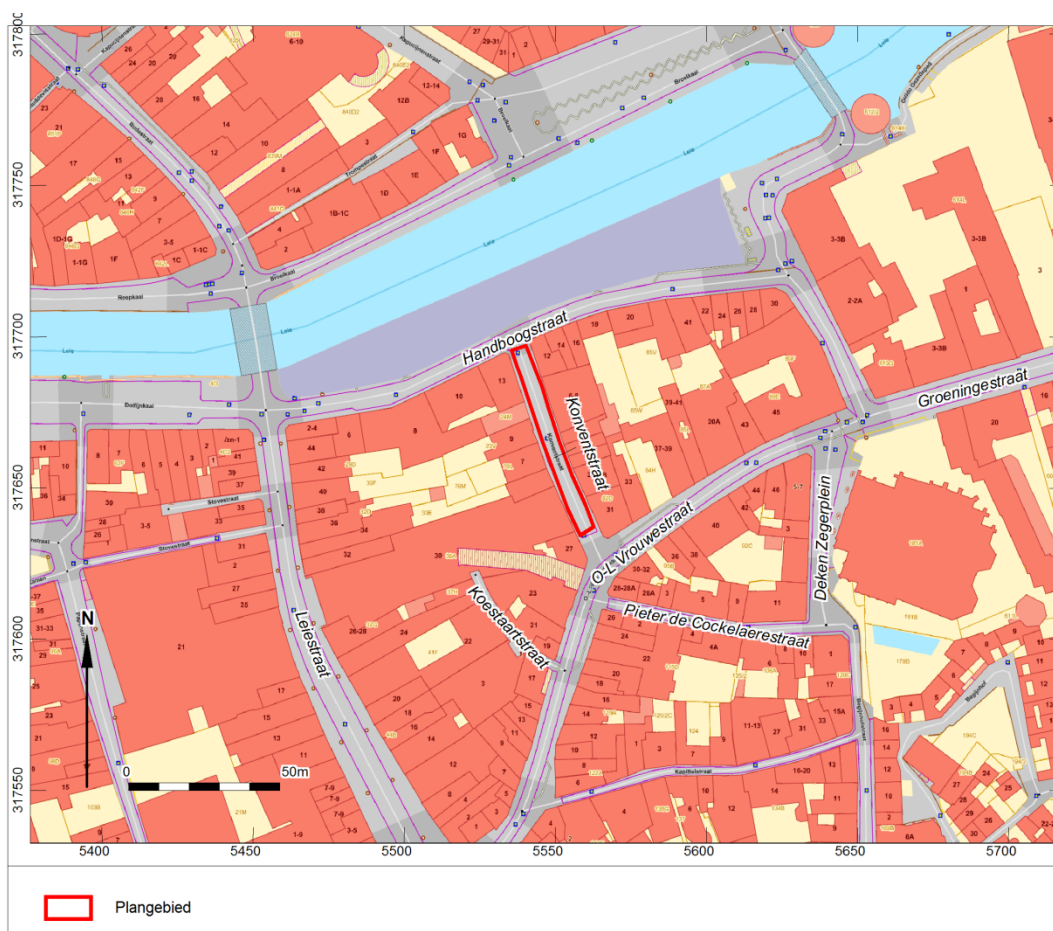
1 Inleiding

1.1 Aanleiding van het onderzoek

In maart 2017 heeft het VEC (Vlaams Erfgoed Centrum) in opdracht van Aswebo een archeologische opgraving uitgevoerd aan de Konventstraat te Kortrijk. De aanleiding voor het onderzoek was de geplande vernieuwing van de riolering en de herinrichting van de wegenis. Deze werkzaamheden hebben betrekking op het baanvak van de Konventstraat en gaan uit van een werkstrook ter breedte van 4 m (afb. 2). De ontgravingen reikten naar verwachting tot een maximale diepte van 2,5m.

Aangezien de geplande werkzaamheden gepaard gaan met bodemingrepen die verstorend zijn ten aanzien van eventuele archeologische resten, was vooraf door Onroerend Erfgoed West-Vlaanderen bepaald dat de archeologische resten onderzocht dienden te worden middels een archeologische opgraving. Op basis van historische gegevens was immers bekend dat binnen het plangebied ondermeer de resten van een 14de-eeuwse burchtmuur en de voorgevels van 16de-eeuwse woonhuizen verwacht konden worden. De burchtmuur is aan het begin van de 14de eeuw aangelegd en maakte onderdeel uit van een Franse dwangburcht. Deze burcht is omstreeks 1420 afgebroken. Behalve de resten van de burchtmuur worden voorgevels van 16de-eeuwse woonhuizen verwacht in het noordelijke deel van de Konventstraat. Bekend is dat de huidige rooilijn naar achteren verschoven is ten opzichte van de vroegere, laatmiddeleeuwse rooilijn. Onbekend was in hoeverre de oude riolering verstoring teweeg had gebracht aan het bodemarchief.

Het archeologisch onderzoek stond onder toezicht van mevr. J. Vandevelde (Onroerend Erfgoed, provincie West Vlaanderen). De contactpersoon bij de opdrachtgever ASWEBO is dhr. K. Azou. Vanuit W&Z is mevr. E. Du Rang bij het onderzoek betrokken.

Afb. 2. Ligging van het plangebied aan de Konventstraat.

1.2 Uitvoeringstermijn en betrokken medewerkers

Het veldwerk is in twee fasen uitgevoerd. In de eerste fase is door het VEC een opgraving uitgevoerd tot een diepte van maximaal 1,2 m onder maaiveld. Deze opgraving vond plaats op 2 en 3 maart 2017. Uit de resultaten van dit onderzoek kwam naar voren dat mogelijk nog archeologische resten aanwezig zouden kunnen zijn op een dieper niveau, die bedreigd zouden worden door de voorgenomen bodemingrepen. Om deze reden is in overleg met de bevoegde overheid (Onroerend Erfgoed West-Vlaanderen) besloten om de rioleringswerken archeologisch te begeleiden. Deze archeologische begeleiding (fase 2) vond plaats van 10 tot en met 14 maart 2017.

De archeologische opgraving (fase 1) is uitgevoerd door een veldteam bestaande uit X.J.F. Alma (vergunninghouder), N. Jennes en B. Belis (beiden veldarcheoloog). De grondwerkzaamheden zijn uitgevoerd door de firma Van Craeynest.

De begeleidingswerkzaamheden zijn uitgevoerd door X.J.F. Alma (vergunninghouder) en N. Jennes (veldarcheoloog).

Tijdens het veldwerk is vondstmateriaal verzameld dat in de uitwerkingsfase van de opgraving onderzocht is door zowel interne als externe specialisten.¹ Het middeleeuwse aardewerk en glas is bestudeerd door A. Griffioen (A. Griffioen). Het bouw materiaal en natuursteen door M. Melkert (Marian Melkert). Vuurstenen artefacten zijn bestudeerd door R. Machiels en A. Müller. Metaalvondsten zijn gedetermineerd en geconserveerd door A. Veenhof. De resultaten van deze specialistische (deel)onderzoeken zijn in de lopende teksten verwerkt.

Interne wetenschappelijke redactie heeft plaatsgevonden door J. Dijkstra en Y. Henk (laatstgenoemde specifiek voor de bodemopbouw en het landschap).

Controle en coördinatie van documentatie en vondstverwerking is uitgevoerd door D. van der Ven en J.W. Beestman. De opmaak van de afbeeldingen is verzorgd door A. Botman en N. Verstraaten. Objectfoto's zijn vervaardigd door M. Hoppel. De opmaak van het rapport is verzorgd door J. Pasveer.

De vondsten en bijhorende documentatie die tijdens het onderzoek werden verzameld worden voorlopig bewaard bij het VEC. Na afronding van het onderzoek worden alle opgravingsdata gedeponeerd in het erfgoeddepot van Zuid-West-Vlaanderen dat is gevestigd te Kortrijk.

Voor het opstellen van de historische situering zijn verschillende bronnen geraadpleegd. Graag willen we in het bijzonder de heer Despriet danken voor zijn medewerking aan het onderzoek door ons van informatie en kennis te voorzien over de geschiedenis van de stad Kortrijk en de Franse dwangburcht.

1.3 Ruimtelijke situering

Het plangebied betreft de straat "Konventstraat" in het historische stadcentrum van Kortrijk. De straat ligt ten noorden van de Grote Markt en vormt een verbinding van de Onze-Lieve-Vrouwestraat met de langs de Leie oevers gelegen Handboogstraat en Verzetskaai (afb. 2). De straat strekt zich uit over een lengte van 70 m en helt vanaf de centrum zijde af richting de Leie. Langs de weg bevinden zich woningen, garages, winkels en kantoren die gebouwd zijn in hoofdzakelijk de 20ste eeuw. Het wegtracé bestaat uit een centraal wegvak met langs weerszijden een stoep. Het wegvak was voor aanvang van de werken verhard met asfalt, de stoepen betegeld. De toplagen van de straat zijn voor aanvang van het onderzoek verwijderd.

¹ Bij externe specialisten wordt de bedrijfsnaam vermeld.

1.4 Doel van het onderzoek en het uitvoeringskader

Het doel van de archeologische opgraving is een wetenschappelijk verantwoorde registratie en studie van sporen van menselijke activiteit of aanwezigheid op de geplande verkaveling. Verder is het doel van een archeologische opgraving het ex situ veiligstellen van de behoudenswaardige archeologie in het plangebied, om daarmee informatie te behouden die van belang is voor de kennisvorming over het verleden.

In het kader van de archeologische opgraving werd door Onroerend Erfgoed een leidraad met bijzondere voorwaarden (of BVW) opgesteld. Het onderzoek is uitgevoerd binnen het wettelijk kader van de minimumnormen² in het algemeen en het BVW³ in het bijzonder.

Voor dit onderzoek werden de volgende onderzoeksvragen opgenomen in de bijzondere voorwaarden horende bij de opgravingsvergunning:

- Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Hoe is de opbouw en chronologie van de aanwezige stratigrafische lagen? Zijn er verschillen merkbaar tussen de zone binnen en de zone buiten de dwangburcht?
- Zijn er sporen aanwezig van verdwenen burgerlijke bebouwing langs de Konventstraat? Zo ja, wat is hun aard en datering?
- Zijn er aanwijzingen voor de datering van de aanleg van de Konventstraat?
- Zijn er sporen aanwezig van de dwangburcht? Zo ja, wat is hun aard en datering?
- Welke specifieke activiteiten hebben in het onderzoeksgebied plaatsgevonden? Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor? Passen deze in de historische context van de locatie?
- Levert het organische en anorganische vondstmateriaal nieuwe inzichten inzake ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van de site, eventueel ook over de materiële cultuur?
- Wat is de relatie tussen de Konventstraat en de verdwenen dwangburcht?
- Kunnen de aangetroffen resten gekoppeld worden aan de historische/iconografische bronnen?
- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de site en van de stadsontwikkeling van Kortrijk in het algemeen?

1.5 Hoofdstuk indeling

In het eerst volgende hoofdstuk (H2) zal ingegaan worden op de strategie en werkwijze van het onderzoek. In dit hoofdstuk zal het kader met de beperkingen aan het onderzoek aan bod komen en zal toegelicht worden hoe het onderzoek in het veld technisch is uitgevoerd tijdens de opgraving en de begeleidende archeologische werkzaamheden. Tot slot zal in het hoofdstuk ingegaan worden op de opzet voor de uitwerking van de gegevens.

Het navolgende hoofdstuk (H3) staat in het teken van de geschiedenis van het plangebied. Uit historische bronnen is veel geweten over de geschiedenis van de straat en het stadsdeel waar het toe behoort. Deze geschiedenis is onlosmakelijk verbonden aan de archeologische relictten die tijdens het veldwerk zijn aangetroffen en is ook van belang om de archeologische relictten te kunnen begrijpen en verbinden aan de historische gebeurtenissen. De geschiedenis van het plangebied, die vele eeuwen teruggaat, zal verteld worden in relatie tot de ontwikkeling van de stad Kortrijk. Het betreft daarmee een brede vertelling met een focus op de geschiedenis van het plangebied geplaatst in een breder geheel.

In het vierde hoofdstuk zal de landschappelijke situering van de Konventstraat besproken worden. Zoals ook heden ten dage nog goed zichtbaar is, vormt de straat een verbinding tussen de hogere delen van de stad met de oevers van de Leie. De landschappelijke ligging van een gebied vormt vaak ook de basis voor de

² Ministerieel besluit tot bepaling van de minimumnormen voor de registratie en documentatie bij archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem en de wijze van rapportering tot uitvoering van artikel 14, §3, van het besluit van de Vlaamse Regering van 20 april 1994 tot uitvoering van het decreet van 30 juni 1993 houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium.

³ Bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische opgraving: Kortrijk - Konventstraat.

ontwikkelingen die zich binnen een gebied afspelen. Om dit, mede met de geschiedenis van de stad, goed te begrijpen, wordt in het vierde hoofdstuk het landschap en de vorming ervan besproken. In dit hoofdstuk is tevens de interpretatie van de onderzoeksgegevens naar de bodemopbouw in het veld betrokken.

In hoofdstuk 5 worden de resultaten van het veldwerk besproken. De sporen die tijdens de opgravingen gedocumenteerd zijn, zullen waar mogelijk, in chronologische volgorde beschreven en geïnterpreteerd worden. Daarbij komen fysieke kenmerken, zoals toegepaste bouwmaterialen aan bod. In het zelfde hoofdstuk wordt per spoor of context ook direct de relatie gelegd met het vondstmateriaal dat gerecupereerd is. Dit vondstmateriaal wordt beschreven op ondermeer vorm en gebruiksfunctie. Daarnaast dient het materiaal ter datering van de context. De eindinterpretaties van de sporen en vondsten komen in het navolgende hoofdstuk (H6) aan bod.

In het laatste hoofdstuk (H6) zal de synthese van het onderzoek gepresenteerd worden. In deze synthese zullen alle verzamelde gegevens (over de geschiedenis, het landschap en de archeologische data) aan elkaar gekoppeld worden en in een chronologisch kader van gebeurtenissen geplaatst worden. Op deze manier wordt het verhaal van de ontwikkeling van het plangebied van een Franse dwangburch tot een steeg en later een straat in kaart gebracht.

2 Strategie en werkwijze

2.1 Inleiding

Het onderzoeksgebied kan begrensd worden tot een werkstrook van circa 4 m breed over de volledige lengte van de Konventstraat (ca. 70 m). De maximale onderzoeksdiepte komt overeen met de verstoringen die teweeg zullen worden gebracht bij het vernieuwen van de riolering. Dit is naar schatting maximaal 2,5 m onder maaiveld. Conform de BVW diende de werkstrook tot de volledige omvang van de verstoringen onderzocht te worden. Daarbij dienden de begrenzingen van de toekomstige verstoringen gerespecteerd te worden.

In eerste aanzet is op de opstartvergadering besloten om het archeologisch onderzoek conform een reguliere opgraving uit te voeren. Daarbij zijn enkele beperkingen vastgesteld ten aanzien van deze opgraving. De voornaamste beperking wordt gevormd door de maximale onderzoeksdiepte van de opgraving. Deze werd vastgesteld op 1,2 m onder maaiveld op grond van veiligheidseisen gesteld aan het onderzoek. Een tweede voorname beperking is dat in de straat diverse kabels, leidingen en het oude te vervangen riool liggen. Deze waren gedurende het onderzoek nog in gebruik en dienden intact te blijven. Met deze beperkingen als uitgangspunt is over het gehele tracé van de Konventstraat een werkput aangelegd, die maximaal 1,2 m diep was (enkele kijkgaten uitgezonderd) en in breedte varieerde. De breedte van de sleuf werd bepaald aan de hand van de begrenzing van de oude rioolsleuf aan de westzijde en de rand van de stoep aan de oostzijde. Daarmee had de sleuf een variabele breedte. In het zuidelijke deel was de sleuf het breedst in noordelijke richting versmalde deze zich (afb. 3).

Na afronding van de eerste fase van de opgraving kon geconstateerd worden dat enkele onderzoeksdoelen letterlijk nog niet bereikt waren, omdat deze zich (naar verwachting) op diepere niveaus zouden bevinden. Vanwege de beperkingen aan de opgraving konden deze niveaus niet bereikt worden, maar was er wel de verwachting dat deze geroerd zouden worden bij de rioleringswerkzaamheden. Om deze reden is in overleg met de bevoegde overheid (Onroerend Erfgoed West-Vlaanderen) afgesproken om de rioleringswerken op te volgen middels een archeologische begeleiding.

2.2 Werkwijze opgraving

Tijdens de opgraving is een werkput aangelegd over bijna de volledige lengte van de Konventstraat met een breedte die varieerde van 1 tot 3 m, al naar gelang de beperkingen aan het onderzoek (afb. 3). Op enkele locaties is de werkput onderbroken of minder diep aangelegd vanwege kabels en leidingen. Eén kabel werd geraakt en is direct ter plaatse hersteld. De werkput is aangelegd werkend vanaf de Onze-Lieve-Vrouwestraat in noordelijke richting naar de Leie toe. Voor deze opzet is gekozen omdat verwacht werd dat de natuurlijke bodem in het noordelijke deel van de straat het beste intact zou zijn, en daarmee de ontwikkeling van de bodem het gemakkelijkste gevolgd kon worden.

De werkput is aangelegd met een minigraver met een gladde bak. De bovengrond is telkens laagsgewijs verwijderd om sporen en eventuele veranderingen in de bodemopbouw goed te kunnen waarnemen. In het zuidelijke deel is het opgravingsvlak aangelegd in de top van de natuurlijke ondergrond. In noordelijke richting lag de top van de natuurlijke ondergrond dieper dan 1,2 m onder maaiveld en viel deze daarmee buiten het bereik van de opgraving. Vanaf dat punt is het opgravingsvlak aangelegd op een arbitrair niveau van 1,2 m onder maaiveld.

Bij het aanleggen van de werkput zijn eventuele sporen opgeschaafd, ingekrast en genummerd. Vervolgens zijn de vlakken gefotografeerd. Met behulp van een robotic Total Station (rTS) zijn de sporen en de werkput digitaal ingemeten. Daarbij zijn tevens hoogtematen genomen met een interval van maximaal 5 m.

Op enkele plaatsen zijn kijkgaten gemaakt om de bodemopbouw inzichtelijk te maken en eventueel de top van de natuurlijke bodem te kunnen vaststellen. Deze kijkgaten zijn geregistreerd door ze op te schaven, te fotograferen, te beschrijven en te tekenen. Ook op enkele andere daarvoor geschikte locaties zijn profielen aangelegd en gedocumenteerd om (de veranderingen in) de bodemopbouw binnen het verloop van de Konventstraat vast te leggen. Deze locaties zijn met de rTS ingemeten.

In het noordelijke deel van de werkput zijn op strategische locaties boringen gezet om de dikte van de ophogingslagen ter plaatse vast te kunnen stellen. Deze boringen zijn met name rondom de verwachte locatie van de burchtmuur geplaatst. De natuurlijke bodem kon in alle gevallen niet bereikt worden, omdat bij de boringen telkens op verhardingen gestuit werd.

Afb. 3. Overzicht van de aangelegde werkputten per onderzoeksfase

2.3 Werkwijze archeologische begeleiding

De tweede fase van het onderzoek richtte zich op het begeleiden van de rioleringswerkzaamheden. Voor deze werkzaamheden werd een werkstrook van ca. 4 m breed aangehouden over de gehele lengte van de Konventstraat. De rioleringswerkzaamheden in het noordelijke deel van de Konventstraat zijn archeologisch begeleid (afb. 3).

Het vervangen van de rioolbuizen is gestart vanaf de noordzijde van de Konventstraat, waarbij in zuidelijke richting werd gewerkt. De werkzaamheden werden archeologisch begeleid vanaf het aanleggen van de aansluiting op de bestaande rioolputten tegen de kruising met de Handboogstraat aan. De rioleringswerkzaamheden bestaan uit het vrijgraven van de oude rioolbuizen, het verwijderen ervan en het direct plaatsen van een nieuwe rioolbuis (afb. 4). Op deze wijze werd de straat buis voor buis voorzien van een nieuwe riolering. De oude rioolbuizen en de vrijgekomen grond werden direct afgevoerd. Na plaatsing van de nieuwe buizen werd de werkput gedicht met schone stabilisatie grond.

Voor de archeologische begeleiding betekende dit dat er telkens ruimte was voor documentatie na het vrijgraven van een oude rioolbuis tot aan het plaatsen van de nieuwe buis. Tijdens het vrijgraven van de rioolbuizen waren de mogelijkheden voor archeologische waarnemingen beperkt. Dit kwam doordat de zowel de buizen als de bovengrond van onderaf losgewerkt en verwijderd moesten worden vanwege de vele kabels en leidingen. Hierdoor was het niet mogelijk om, zoals archeologisch gezien gangbaar, vlaksgewijs naar beneden toe te werken. Telkens wanneer een oude rioolbuis en de grond rondom heen verwijderd was, zijn eventuele sporen geregistreerd door deze in te meten, te fotograferen en te beschrijven. Muurwerk is waar mogelijk opgeschoond met troffel en borstel. Bij de beschrijving van muurwerk zijn onder andere baksteenformaten genoteerd en metselverbanden. Gelet is op het vaststellen van eventuele faseringen. Een beperking aan het uitvoeren van de registraties waren de veiligheidsomstandigheden. De riolering werd tot een diepte van 2 tot 2,5 m onder maaiveld uitgegraven. Dit leverde hoge, instabiele putwanden op. Per situatie moest beoordeeld worden of de registraties veilig genoeg konden worden

uitgevoerd, of dat er sprake was van mogelijk instortingsgevaar. Hierdoor konden de registraties niet altijd onder de meest optimale omstandigheden worden uitgevoerd.

In overleg met de bevoegde overheid is de archeologische begeleiding voortgezet tot aan het moment dat de natuurlijke gelaagdheid weer op een hoger niveau werd aangesneden en het pakket aan ophogingslagen significant minder dik was. Zodoende kon de locatie en het verloop van insnijding van de ophogingslagen goed bepaald worden. In het vervolg werden in de toplaag van de natuurlijke bodem geen archeologische resten meer verwacht. Dit gedeelte was immers reeds grotendeels opgegraven bij de eerste fase van het onderzoek. De overige delen waren verstoord door de oude riool- en kabelsleuven.

Afb. 4. Het vrijgraven van de oude riolering op de achtergrond. Op de voorgrond is de nieuwe riolering met stabilisatie zand al geplaatst.

2.4 Uitwerking van de onderzoeksgegevens

Na afloop van het veldwerk is een start gemaakt met de uitwerking van het onderzoek. Als basis voor de uitwerking dienden de richtlijnen van de bijzondere voorwaarden, de minimumnormen. De opzet van de uitwerking is toegelicht in een evaluatieverslag.

Als onderdeel van de uitwerking is de historische situering en het landschap in kaart gebracht. Tegelijkertijd zijn de verzamelde gegevens van de sporen uitgewerkt. Verschillende specialisten hebben het verzamelde vondstmateriaal gedetermineerd en beschreven.

3 Historische achtergrond

In dit hoofdstuk wordt een historische achtergrond bij het archeologisch onderzoek gegeven.⁴ Per periode zullen de belangrijkste politieke en economische ontwikkelingen binnen Kortrijk geschetst worden. Eventuele fasen van toegenomen bouwactiviteit of infrastructurele werken die hiermee gepaard gaan, worden beschreven voor zover deze betrekking kunnen hebben op de Konventstraat en de directe omgeving.

3.1 Prehistorie

De oudste vondsten in de omgeving van Kortrijk dateren uit het Eind-Paleolithicum (ca. 12.500 – 9500 voor Chr.). Ze zijn gevonden op de rand van een depressie ten noorden van de Gavermeerschen. Vondsten uit het Mesolithicum of Midden Steentijd (ca. 9500 - 4000 voor Chr.) werden gedaan op de Pottelberg en in de wijk 't Hoge. Op enkele percelen ten zuiden van de Schaapsdreef werden onder meer schrabbers, stekers en lemmers gevonden.

Uit het Midden-Neolithicum (ca. 4500 - 3500 voor Chr.) dateren vele vondsten van de vruchtbare akkergronden langs de Leieoevers en de kleinere beken in de omgeving. Gepolijste bijlen uit het Laat-Neolithicum (ca. 2500 - 2000 voor Chr.) zijn aangetroffen op de Pottelberg en in de Antoon Herbertstraat. Uit de Bronstijd werden slechts losse vondsten gedaan, zoals een bronzen randbijl dicht bij de Sint-Elooisdreef (Midden Bronstijd, ca. 1800 - circa 1050 voor Chr.) en een hielbijl in de Molenstraat (Late Bronstijd, ca. 1050 - circa 800 voor Chr.). Op 't Hoge werden bewoningssporen teruggevonden uit de IJzertijd (800-57 voor Chr.) Verder werden uit deze periode sporen van afvalkuilen aangetroffen op de Pottelberg, in de Hugo Verriestlaan, de Dokter Emiel Lauwersstraat en aan de Oudenaardsesteenweg.

3.2 Romeinse tijd

Al voor het midden van de 1ste eeuw na Chr. ontwikkelt zich op beide oevers van de Leie de vicus Kortrijk. Deze vicus ontstaat op de plaats waar de Leie een bocht maakt met oversteekmogelijkheid en waar twee heirbanen elkaar kruisen. De eerste heirbaan loopt van Bavay over Doornik via Kortrijk over de Doornik-, Leie-, Buda- en Overleiestraat naar Oudenburg; de tweede komt van Rijsel en loopt via de Marksesteenweg, de Magdalenastraat, de Rijselsestraat, over de Grote Markt en de Kapittelstraat en vervolgt verder haar traject langs de Gentssesteenweg richting Gent of over Tienen naar Tongeren.

De vicus beslaat op de linkeroever van de Leie een afstand van 250 m van west naar oost en 500 m van zuid naar noord; op de rechteroever van de Leie van oost naar west een afstand van 1150 m. Beide delen zijn naar men vermoedt via een brug of een veer met elkaar verbonden. Vanaf 250 na Chr. wordt onder impuls van de invallende Germanen de vicus gedeeltelijk verlaten. Het grondgebied van de vicus is dan slechts circa 7 ha, op de rechteroever van de Leie. Militaire en burgerlijke bewoning komen hier samen voor.

Het is onduidelijk of de vicus in deze periode al de naam "Cortoriacum" draagt. De oudste vermelding van deze naam dateert namelijk uit de 4de of 5de eeuw na Chr., in een document uit die tijd wordt gesproken van een ruitereenheid genaamd de *Milites Cortoriacum*, wat mogelijk "plaats aan de bocht" betekent. Deze nederzetting heeft hoogstwaarschijnlijk ter hoogte van het onderzoeksgebied gelegen. Bij meerdere archeologische opgravingen rondom de huidige Konventstraat is namelijk laat-Romeins materiaal tevoorschijn gekomen: een muur en een gracht, resten in situ bij de O.-L.-Vrouwekerk, het puin van een badgebouw en dateerbare munt- en aardewerkvondsten tot in het begin van de 5de eeuw na Chr.⁵ Zelfs op

⁴ Hiervoor zijn de volgende bronnen gebruikt, tenzij anders vermeld: Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Historische stadskern van Kortrijk* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140006> (geraadpleegd op 22 augustus 2017); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Kortrijk* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121715> (geraadpleegd op 23 augustus 2017); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Kortrijk* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120142> (geraadpleegd op 23 augustus 2017).

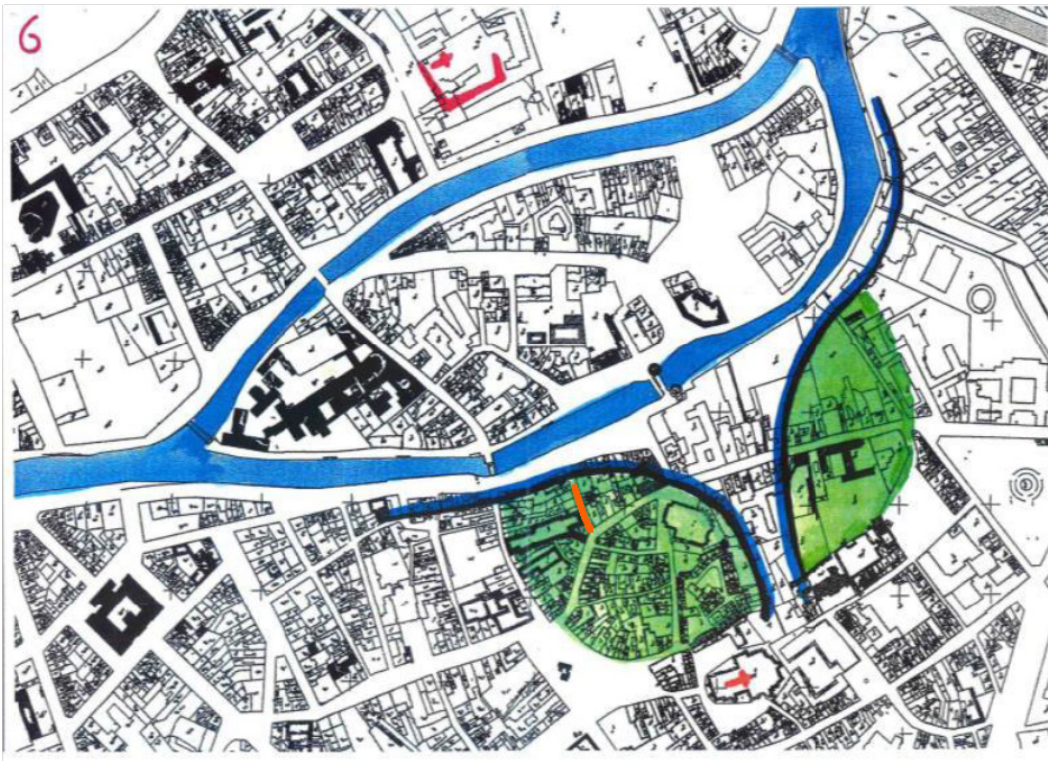
⁵ Despriet 2008a, 103.

enkele meters afstand van het onderzoeksgebied, op de kruising van de Konventstraat-Handboogstraat, is een laag met 4de-eeuws aardewerk aangetroffen.⁶

3.3 De Vroege Middeleeuwen

In de Vroege Middeleeuwen bleef Kortrijk bewoond, zowel in de Merovingische als de Karolingische periode. Het is onder de Merovingische vorsten een municipium, een soort administratief centrum van een gouw. Tijdens de 7de eeuw vindt een christianisatie plaats, waarbij zendelingen uit Frankrijk en Engeland deze gewesten komen evangeliseren. Sint-Elooi (overleden 660) zou omstreeks 650 een kapel ter ere van Sint-Maarten gebouwd hebben, op de plaats waar de latere Sint-Maartenskerk verrijst. Rond dezelfde tijd zou Sint-Amandus (overleden 675/76) een kapel gesticht hebben, gewijd aan Onze-Lieve-Vrouw, waaromheen later de proosdij van Sint-Amand ontstaat.

In 847 schenkt Karel de Kale 30 ha grond aan de Sint-Amundsabdij te Kortrijk. Onder zijn regime is in Kortrijk een muntatelier en munten met de afbeelding van Karel de Kale en het opschrift "Curtiaco". Volgens de Jaarboeken van de Sint-Pietersabdij slaat een groep Noormannen in de winter van 880-881 hun winterkwartier op in Kortrijk, dat op dat ogenblik waarschijnlijk een behoorlijk uitgebouwd centrum is. In de perceelsindeling van de oude stad menen sommige onderzoekers een halfcirkelvormige omwalling terug te vinden, die nu eens met de Noormannen, dan weer met de pre-stedelijke situatie in verband wordt gebracht (afb. 5). Overtuigend archeologisch bewijs ontbreekt tot dusver.

Afb. 5. Kortrijk in de Karolingische periode (9de eeuw). Het winterkamp van de Noormannen is aangeduid in groen, de limiet van de waterrijke zone in blauw en de Konventstraat in oranje. (Bron reconstructie: Despriet 2008b, fig. 9)

⁶ Devliegher 1995, 142-3.

3.4 De Volle Middeleeuwen en het grafelijk castrum

In de loop van de 10e eeuw neemt de graaf van Vlaanderen de scepter over en bouwt hij er een castrum uit. Kortrijk wordt immers de hoofdplaats van één van de kasselrijen van het graafschap Vlaanderen. Omstreeks 1000 wordt het graafschap door Boudewijn IV verdeeld in deze militaire, bestuurlijke, gerechtelijke en later ook fiscale districten met een burcht als centrum.

Aanvankelijk was Kortrijk nog afhankelijk van Doornik, maar vanaf 1071 wordt het een onafhankelijke kasselrij. Het "Oppidum Cortracense" is dan het geheel van het castrum en de agglomeratie daarbuiten. Het strekt zich uit rond de Leie en de twee Romeinse heirwegen die in Kortrijk samenkomen. Het grondgebied wordt ten noorden begrensd door de Leie, ten zuiden en ten oosten door een arm van de Klakkaardsbeek en ten westen door een gracht.

Het grafelijk castrum lag op een heuvel en haven bij de Leie, ten oosten van de huidige markt⁷ – precies ter hoogte van het onderzoeksgebied. Historische bronnen over de inrichting van het domein zijn echter schaars en ook archeologische sporen ontbreken vrijwel volledig.

Het kasteel dat hier ligt heeft in ieder geval in de 13de eeuw al een structuur met een opper- en neerhof, zo weten we uit verwijzingen in historische documenten.⁸ Daarbinnen bevinden zich magazijnen, een boomgaard, en een linde waar de vierschaar recht sprak. Ook zal er een *camera*, het privé-verblijf van de graaf, en een *aula* of residentiële zaal geweest zijn, zoals gewoonlijk in alle grote Europese burchten. Uit verwijzingen in 13de-eeuwse oorkonden weten we dat deze dan als zodanig aanwezig zijn.⁹ Eerder moet er echter ook al een woning zijn geweest, omdat in 1080 al melding wordt gemaakt van een *castellanus*.¹⁰ De exacte locatie van de grafelijke woning is onbekend.

Ook had een burcht doorgaans een kapel of *capella* en de Kortrijkse burcht had er waarschijnlijk twee. Op het einde van de 12de eeuw doet graaf Boudewijn IX de belofte om een kapel te bouwen ter ere van Onze-Lieve-Vrouw. In 1199 is men begonnen om deze te bouwen in de boomgaard van het kasteel. In maart 1202 schenkt gravin Maria aan het kapittel het gebied dat waarschijnlijk het gehele neerhof omvat.¹¹ De kapel zal uitgroeien tot de kapittelkerk van Onze-Lieve-Vrouw. Bij de kapel lagen ook het huis van de pastoor en een *cantorie*.¹²

De tweede kapel, gewijd aan Thomas van Canterbury, was waarschijnlijk in de hoofdburcht gelegen. Zoals gebruikelijk paalde deze vermoedelijk aan de aula en camera. Historische vermeldingen van voor de 14de eeuw ontbreken echter en de locatie is nooit archeologisch vastgesteld.¹³

Het huidige begijnhof dateert van 1280 en maakte vermoedelijk deel uit van het grafelijk domein. In de 13de eeuw, wellicht zelfs al (veel) eerder, lag er echter ten zuiden en oosten van het opper- en neerhof een gracht, aangetoond door historische bronnen en archeologische opgravingen.¹⁴ Deze gracht scheidde het begijnhof van de burcht. Waarschijnlijk lag er ook een gracht langs de westzijde van de burcht, achter de huizen aan de oostkant van de Leiestraat, zo blijkt uit historische vermeldingen vanaf 1319.¹⁵

De burcht was te verlaten via een zuidelijke poort aan de O.-L.-Vrouwestraat, een oostelijke poort van het opperhof die naar het neerhof leidde en de oostelijke poort van het neerhof, de Kannunikpoort. De eerste poort is enkel bekend uit historische bronnen.¹⁶ Van de tweede is archeologisch vastgesteld dat hij voor de 13de eeuw dateert.¹⁷ De Kannunikpoort is uitgebreid gedocumenteerd in meerdere opgravingen en enkel bij

⁷ Despriet 2002, 11.

⁸ Despriet 2002, 146.

⁹ Despriet 2002, 113-4.

¹⁰ De Cuyper 1963, 70.

¹¹ De Cuyper 1963, 71.

¹² De Cuyper 1963, 71-2.

¹³ Despriet 2002, 114-5.

¹⁴ Despriet 2002, 47-9, 116.

¹⁵ Despriet 2002, 116-7.

¹⁶ Despriet 2002, 116.

¹⁷ Despriet 2002, 140.

deze poort is dan ook een brug aangetroffen.¹⁸ Een ommuring of omwalling uit de Volle Middeleeuwen is nooit aangetroffen tijdens opgravingen.

Het burgerlijk en mercantiel centrum situeerde zich ten westen van het grafelijk domein, op en rond de huidige Grote Markt. De bouw van de Sint-Martinuskerk kan in het kader gezien worden van de aanleg van een marktplaats en de uitbouw van de burgerlijke nederzetting. De eerste vermelding van deze kerk in 1027 is in die optiek wel laat. Dit patrocinium staat in de Leievallei namelijk synoniem voor een vroegmiddeleeuwse stichting. Omstreeks 1270-1280 wordt de oude Sint-Maartenskerk herbouwd. Vermoedelijk verwierf Kortrijk, net als veel andere Vlaamse steden stadsrechten tijdens de onrusten die volgden op de moord in 1127 op Karel de Goede. Dit betekende dat Kortrijk onder meer een schepenbank en een schepen- of stadhuis mocht oprichten. Het eerste stadhuis was een gewoon burgerhuis, een oud "Steen", vooraan in de Rijselsestraat.¹⁹ De halle, waar kooplui hun waar kunnen verkopen, wordt voor het eerst vermeld in de eerste helft van de 13de eeuw.

In de 13de eeuw krijgt de stad ook een eigen omwalling. Aanvankelijk geven drie poortgebouwen met torens en bruggen toegang tot de omwalde stad, namelijk de Rijselpoort, de Steenpoort en de Doornikpoort. Later worden vier poorten toegevoegd. Dit zijn de Oude Leiepoort, de Sint-Janspoort, de Waterpoort en de Kanunnikenpoort. Het noordelijke traject van de versterking wordt waarschijnlijk gevormd door de muur of wal van het grafelijk domein.

Tot op heden is er echter geen overtuigend archeologisch bewijs gevonden voor een omwalling. Dit betekent dat zoeken naar restanten van de aarden wal en de omgrachting een prioritaire archeologische actie is. De vorm van de plattegrond wordt vermoedelijk bepaald door het verloop van natuurlijke beekvalleien, die op de Leie aansluiten zoals oostelijk de Mosscherbeek/Klakkaartsbeek en westelijk de Beverlaaibeek.

Op het einde van de 13de eeuw kan men dus ten zuiden van de Leie, het kasteel (zogenaamd "oud kasteel"), de Onze-Lieve-Vrouwekerk, het begijnhof, het burgerlijk centrum, en de nieuwe Sint-Maartenskerk situeren. Het geheel wordt omgeven door een stadswal.

De installatie van een Franse koninklijke (dwang)burcht binnen het grafelijk domein zal deze situatie echter volledig veranderen.

3.5 De 14de eeuw: een Franse dwangburcht

Op het einde van de 13de eeuw ontstaat een conflict tussen de Franse koning Filips de Schone en zijn grafelijke leenman Gwijde van Dampierre, die onder andere meerdere plaatsen binnen het graafschap had versterkt zonder koninklijke vergunning.²⁰ Op 3 september 1297 valt Kortrijk dan ook in handen van de Fransen en krijgt een garnizoen. De Franse vorst laat op het grafelijk domein rond 1300 een imposante dwangburcht aanleggen.²¹

Waar archeologische en historische bronnen over het grafelijk castrum vrijwel volledig ontbreken, zijn we veel rijkelijker geïnformeerd over de koninklijke dwangburcht. Door een groot aantal kleinschalige archeologische opgravingen en bouwarcheologische waarnemingen²² is het mogelijk de positie, het verloop en een groot aantal bouwkundige elementen van de burchtmuur en haar poorten te bepalen.

Op meerdere plaatsen zijn bij deze opgravingen namelijk restanten van de courtines, poorten en hoektorens aangetroffen. Het verloop tussen deze muurrestanten is gemakkelijk te bepalen. De uniformiteit in de

¹⁸ Despriet 2002, 37-86, 117.

¹⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Stadhuis van Kortrijk* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/59662> (geraadpleegd op 23 augustus 2017).

²⁰ Despriet 2002, 146.

²¹ Despriet 2002, 148-50.

²² Zie Despriet 2002 voor een uitvoerig overzicht.

opbouw en het bouwmateriaal van de muur wijzen immers op één enkele bouwphase en de muurdelen hebben dan ook onmiskenbaar tot een geheel behoord. Voor de muurvulling en binnenzijde werd namelijk overal baksteen van 28 x 6 x 13/14 cm gebruikt. De muur had een parement dat bestond uit 3 typen natuursteen: Doornikse blauwgrijze kalksteen, witte krijthoudende kalksteen uit Pas-de-Calais (enkel in de westelijke courtine aangetroffen), en witte, niet-glauconiethoudende zandsteen van Béthune (grés). Deze natuurstenen komen ook onregelmatig verspreid in het metselwerk voor. Het geheel werd gelijmd met gele mortel. De vastgestelde dikte van de muren varieert van 1,88 tot 2,30 m. Bij de noordoostelijke hoektoren en langs de westelijke courtine is aan de buitenzijde van de muur een talud vastgesteld.²³

Ook in de Konventstraat, ten hoogte van het onderzoeksgebied, is een restant van de burchtmuur aangetroffen. De muurresten kwamen in 1959 tevoorschijn bij een archeologische opgraving door de Nationale Dienst voor Opgraving, onder leiding van J. Mertens en L. Devlieghe.²⁴ In de Konventstraat werden zeven sleuven gegraven van 100-150 x 50 cm (Afb. 6). In sleuf II en III werd tot 250 cm –mv gegraven en werd enkel aangevulde grond met veel baksteenpuin aangetroffen. Sleuf V werd tot 210 cm –mv uitgegraven. Hierin werd een klei-aanvulling gevonden met enkele 14de-eeuwse scherven. In sleuf VI en VIII is niet dieper gegraven dan 170 cm –mv. Sleuf VII lag ter hoogte van een bomtrechter uit 1944.²⁵ De belangrijkste vondst werd echter gedaan in sleuf IV. Volgens Devlieghe tekende zich in de westwand van de sleuf (Afb. 7) “een van -120 naar -170 schuin verlopende 40-60 cm -dikke laag met veel baksteenpuin af; eronder was klei aangevoerd. Op -230 bevond zich de bovenkant van een 2,30 m brede fundering, gemetseld met 20 cm-dikke blokken Noord-Franse kalksteen. Op -245 was een klein verstek van 2-3 cm en was het metselwerk van helrode baksteen van 28-29 x 14-14,5 x 5-5 cm. Tegen de zuidkant van de muur lagen enkele Atrechtse kalkstenen. Voor het metselen van beide soorten steen was eenzelfde grijsgele mortel gebruikt. Op welke diepte de muur gefundeerd is, hebben we niet kunnen nagaan. In de andere wand van de sleuf was de kalksteenmuur op één plaats tot -160 bewaard; op -220 was een verstek van 10 cm.”²⁶ De breedte van de muur deed de opgravers vermoeden dat ze niet met een woonhuisfundering van doen hadden, maar dat ze voor de eerste maal een restant van de koninklijke dwangburcht hadden aangesneden. Een vermoeden dat werd bevestigd toen in de volgende decennia bij andere opgravingen andere delen van de muur werden gevonden, met eenzelfde opbouw en in het verlengde liggend van het muurrestant uit 1959.²⁷

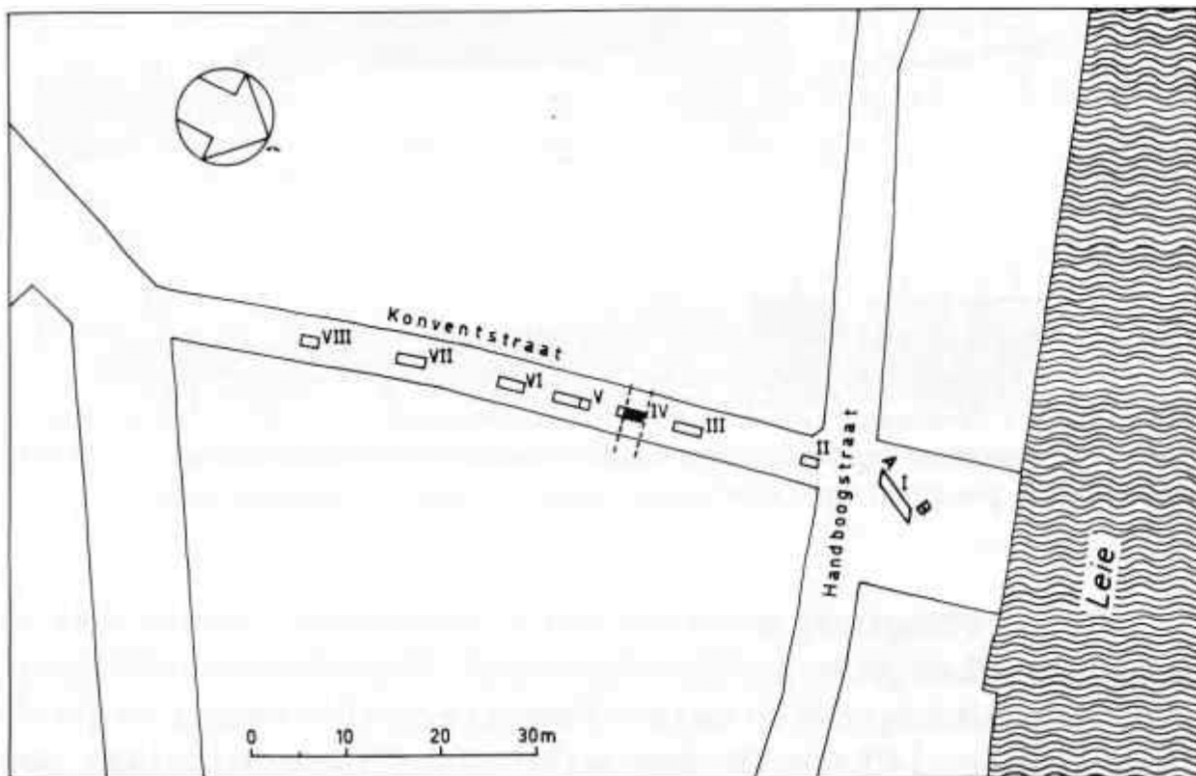
²³ Despriet 2002, 29-86, 142-3, 144-6, 188-90.

²⁴ Devlieghe 1995.

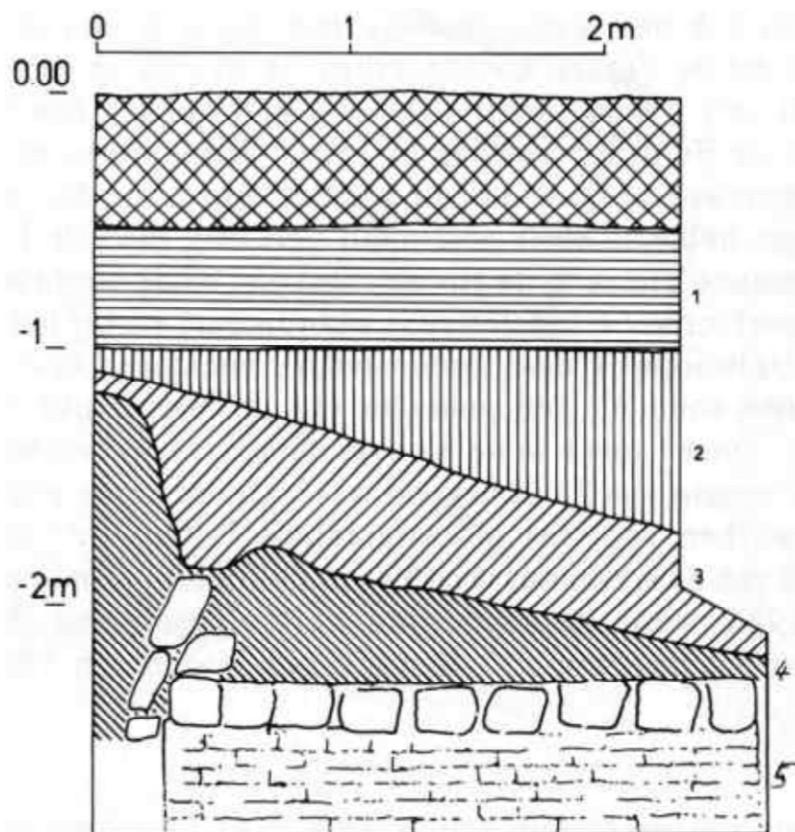
²⁵ Devlieghe 1995, 146-7.

²⁶ Devlieghe 1995, 146-7.

²⁷ Devlieghe 1995, 148.

Afb. 6. Situering van het bodemonderzoek in 1959. (Bron: Devliegheer 1995, afb. 1)

Afb. 7. Westwand van sleuf IV uit 1959 in de Konventstraat: 1. riool, 2. aangevulde grond, 3. baksteenafval, 4. aangevoerde klei, 5. fundering van baksteen, met bovenaan één laag kalksteen. (Bron: Devliegheer 1995, afb. 6)

Door het verloop van de burchtmuur van restant naar restant te volgen is duidelijk geworden dat de koninklijke burcht tussen de huidige Leie-, Handboog-, Guido Gezellestraat en het Deken Zegerplein lag (Afb. 8). Wat we ook zien, is dat, in tegenstelling tot de gangbare Franse militaire bouwkunst uit die periode, de Kortrijkse burcht niet streng geometrisch en symmetrisch is in aanleg. Dit is waarschijnlijk het gevolg van de beperkingen die de Franse bouwers werd opgelegd door de bestaande topografie rond het grafelijk castrum: aan de oostzijde van de Leiestraat lag al een aantal huizen, langs de zuidzijde lag een gracht en zo ook langs de oostzijde met daarbij ook nog het neerhof met de O.-L.-Vrouwekerk. Net als het grafelijk castrum kende de nieuwe burcht dan ook een tweedeling, met een hoofd- en voorburcht. Hierbinnen waren waarschijnlijk dezelfde elementen gelegen als bij het grafelijk castrum. Ook weten we uit opgravingen dat de oudere oostpoort van het grafelijk castrum (gebaseerd op het gebruik van enkel Doornikse kalksteen) in de nieuwe koninklijke dwangburcht is opgenomen.²⁸

Hoeveel jonger de koninklijke burcht is dan het grafelijk castrum is echter niet uit historische bronnen bekend. Evenmin is duidelijk of de koninklijke dwangburcht slechts één bouwheer kent. We weten dat Filips IV de Schone na de militaire bezetting van Vlaanderen zijn greep al snel verloor op het graafschap en daarom aanving met de bouw van dwangburchten in Kortrijk, Brugge en Rijsel. Of de koning bouwheer was van de burchten of ze slechts hersteld en versterkte is echter niet duidelijk.²⁹ Wat we enkel weten uit een oorkonde van 1301 is dat de werkzaamheden aan de voorburcht dan al in gang zijn en dit tegenover een hoofdburcht die al bestaat.³⁰

De archeologie kan hier een waardevolle aanvulling leveren. Zoals eerder gezegd, wijst het uniforme materiaalgebruik erop dat de koninklijke burcht, met de voorburcht, in één fase is gebouwd. De gebruikte bakstenen hebben een formaat dat door opgravingen van uit archief bekende bouwwerken in de periode ca. 1275-1325 gedateerd kan worden.³¹ De voorburcht bevat daarnaast een polygonale citernetoren, welke mogelijk tussen ca. 1275 en 1325 dateert.³² De algemene bouwstijl van de hoofdburcht – met rechtlijnige courtines, een regelmatige plattegrond, een talud aan de voet van de muren, en de afwezigheid van donjon of meestentoren – komt gedurende de 13de eeuw tot ontwikkeling.³³

Op basis van deze bouwarcheologische waarnemingen kan gesteld worden dat de bouw van de burcht op zijn vroegst rond 1275 is aangevangen. Mogelijk zijn ze dus al door Gwijde van Dampierre gestart – een van de versterkingen die tot het conflict tussen de graaf en de koning hebben geleid? – en door Filips IV afgerond.³⁴ Een latere aanvang, waarbij de koning de bouwheer is, is eveneens mogelijk.

²⁸ Despriet 2002, 78-9, 113-21, 126-30.

²⁹ Despriet 2002, 148.

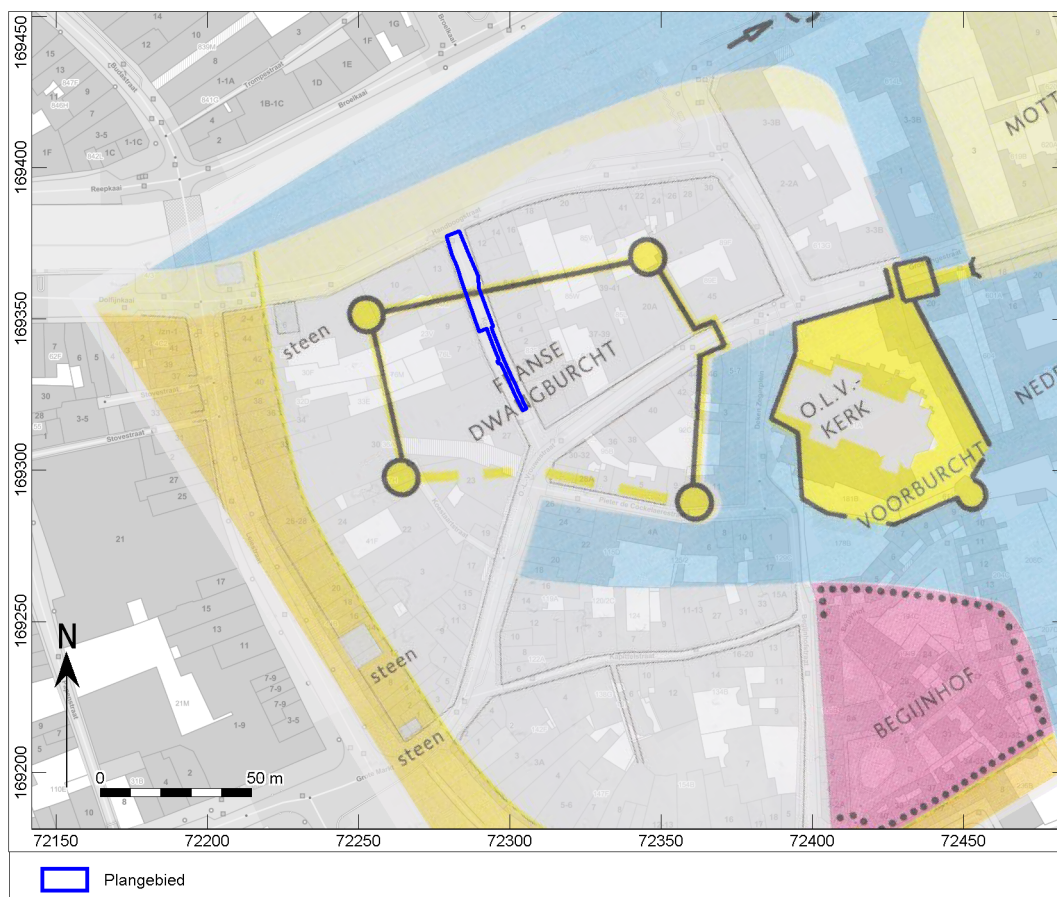
³⁰ Despriet 2002, 150, 194.

³¹ Despriet 2002, 148-50. Despriet dateert het baksteenformaat tussen ca. 1285-1310. De door hem aangehaalde voorbeelden met dergelijk steenformaat dateert hij echter tussen 1275-1325.

³² Despriet 2002, 148, 192. Despriet geeft geen verdere referenties of voorbeelden die deze datering staven.

³³ Despriet 2002, 148.

³⁴ Despriet 2002, 146.

Afb. 8. Situering van het grafelijk domein (grijs) met de dwangburcht (geel), de voorburcht (geel), het begijnhof (rood), de gracht (lichtblauw) en het stedelijk domein (oker). Toestand ca. 1350. (Bron reconstructie: Despriet 2010, 73)

Dat de werken tot een stop komen met het beleg van Kortrijk op 23 juni 1302 is aannemelijk. Op 11 juli 1302 verslaan de Vlamingen in de buurt van de Groeningebeeke het leger van de Franse leenheer, koning Filips de Schone, tijdens de zogenaamde Guldensporenslag. Het kasteel kan tijdens de Guldensporenslag geen noemenswaardige rol spelen, aangezien het volledig in bedwang wordt gehouden door de leperlingen, die zich rond het kasteel hebben opgesteld. Heel wat gebouwen, waaronder het Begijnhof, worden vanuit het kasteel in brand geschoten.

Hoewel de Fransen tijdens de slag het onderspit delven, weet koning Filips IV zijn nederlaag om te zetten in een politieke overwinning. In de periode van 1305 tot 1316 sluiten graaf Robert van Béthune – zijn vader Gwijde was inmiddels in gevangenschap overleden – en de Franse koning – die na zijn overlijden in 1314 door Filips V wordt opgevolgd – vier vredesverdragen. Hierin worden onder andere een oorlogsschatting opgelegd aan Vlaanderen, de kasselrij Kortrijk komt onder Frans gezag en de burcht wordt bezet door een Frans garnizoen op kosten van de kasselrij. De kasselrij kan terugkomen in grafelijk bezit, op voorwaarde dat de burcht van Kortrijk gesloopt en nooit meer herbouwd wordt.³⁵

³⁵ Despriet 2002, 237-45.

Graaf Robert wordt na zijn dood in 1322 opgevolgd door Lodewijk I van Nevers. Deze Fransgetrouwe graaf aanvaardde dat de burcht van Kortrijk op zijn kosten gesloopt moest worden. De sloop liet echter nog lang op zich wachten en de Vlaamse graven maken ondertussen veelvuldig gebruik van de burcht. Na de roerige periode van de Vlaamse opstand van 1323-1328 – waarin de graaf zijn leenheer steunt - krijgt Lodewijk zelfs toestemming van de koning om Kortrijk te versterken en doet dit waarschijnlijk door de burcht te herbouwen of te herstellen tussen 1337 en 1343.³⁶

Ook zijn opvolger, Lodewijk II, is zijn leenheer trouw. Tijdens de Gentse opstanden (1379-1385), die het gevolg zijn van onder andere het autoritaire optreden van de graaf en zijn onbeteugelde levensstijl, wordt de stad en de burcht meerdere malen tevergeefs belegd door de Gentenaren. Wanneer Kortrijk in 1382 de kant van de opstandelingen kiest, doet Lodewijk een beroep op zijn Franse leenheer. Deze zond een interventieleger en het gevolg was de slag van West-Rozebeke op 27 november 1382, waarbij duizenden de dood vinden.³⁷ De stad en de burcht worden door de Bretoenen, huursoldaten in Franse dienst, geplunderd. Het resultaat is een enorme stadsbrand waarbij onder meer de burcht, het begijnhof, de Sint-Maartenskerk en vele woonhuizen zwaar worden beschadigd.

3.6 De Late Middeleeuwen

Kortrijk heeft zijn ontwikkeling voornamelijk te danken aan zijn gunstige ligging: aan de Leie en op een kruispunt van wegen. Net zoals in vele andere Vlaamse steden zijn ook voor Kortrijk de wolbewerking en de lakennijverheid dé industrieën die het economische leven bepalen. In de 13de eeuw kent de lakenproductie en -handel een zekere bloei. Op het einde van die eeuw breekt er echter een crisis uit in de Vlaamse lakenindustrie ten gevolge van de grote Brabantse en Franse concurrentie. De productie ligt in de 14de eeuw, mede door de interne politiek en de economische moeilijkheden in Vlaanderen, beduidend lager dan in de 13de eeuw. In het eerste kwart van de 15de eeuw bereikt de Kortrijkse draperie echter een hoogtepunt. In deze periode zien we dan ook dat de stad grondig vernieuwd wordt. In 1418 starten werkzaamheden aan het stadhuis naar ontwerp en onder leiding van Simon van Assche. Ook de halle wordt hersteld en uitgebreid. In 1389 wordt begonnen met de herstellingswerken aan de Sint-Maartenskerk en de Onze-Lieve-Vrouwekerk en de Gravenkapel worden vanaf 1410 gerestaureerd.

Ook de burgerwoningen komen aan bod. Tot de 14de eeuw zijn bijna alle woningen van hout, uitgezonderd de zogenaamde symbolen van stedelijke macht zoals het stadhuis, het belfort en de halle. Vanaf de 15de eeuw worden de eerste stenen huizen opgericht. In de Leie-, Doornik-, Rijsel- en Lange Steenstraat werden restanten teruggevonden van zogenaamde "stenen", grote stenen huizen toebehorend aan vermogende poorters. In 1406 verbiedt het stadsbestuur om de huizen te bedekken met stro. Zij raden het gebruik van tegels of leien aan. Op het eind van de 14de eeuw worden ook de hoofdstraten bestraat en worden de eerste riolen aangelegd.

Naast economische vooruitgang is er in deze periode ook politieke verbetering. In 1385 krijgt de stad namelijk haar oude vrijheden terug. Na het overlijden van Lodewijk II in 1384 is het Kortrijkse domein via het huwelijk van zijn dochter in handen gekomen van de hertogen van Bourgondië. Hertog Filips de Stoute van Bourgondië (1384-1404) wil het graafschap Vlaanderen beter beschermen en versterkt Kortrijk. Daarom wordt in 1386 de toestemming gegeven om de versterkingen te herstellen en gedeeltelijk uit te breiden met een deel van Overleie. Daarnaast geeft Filips de Stoute de opdracht om een nieuw kasteel te bouwen langs de Leie, nu in de westelijke uithoek van de stad, op de plaats waar de huidige Kasteelkaai en Belfaststraat uitlopen op de Vismarkt. De werkzaamheden gaan pas van start in 1394 en lopen in 1404 ten einde. Met komst van het nieuwe kasteel, verliest de oude, gehavende burcht zijn nut. De voorburcht is in bezit van het O.-L.-Vrouwekapittel, maar de hoofdburcht werd grootschalig gesloopt en zo gebruikt als bron van bouw materiaal voor het nieuwe kasteel. Uit historische bronnen weten we dat tussen 1394 en 1402 vooral

³⁶ Despriet 2002, 255.

³⁷ Despriet 2002, 258.

het natuurstenen parement werd uitgebrouwen, waarvoor soms diepe werksleuven werden gegraven. Zelfs het stadsbestuur haalde er in 1412-1413 nog een partij vandaan.³⁸

Op de plaats van de voormalige hoofdburcht vindt een ware stadsvernieuwing plaats. Om de grote schuld in te lossen die hertog Jan Zonder Vrees heeft bij het O.-L.-Vrouwekapittel, schenkt hij hen in 1411 de gronden en de ruïnes van de oude burcht. Om het terrein in erfpacht te kunnen geven, werden door het kapittel vanaf 1415 nieuwe straten aangelegd en de erlangs liggende gronden verkaveld. De hertog had bij de overdracht geëist dat dwars door de verkaveling een straat werd aangelegd, de O.-L.-Vrouwestraat. Uit die straat liepen twee straten, waaronder de Raedstrate. Er wordt melding gemaakt dat aan deze straat drie stukken grond lagen en dat er vijf percelen in pacht werden gegeven. Ook wordt gesproken van een steegje "bachten ter Raedstraten". Tegenwoordig heet ze Konventstraat. Het steegje is niet langer aanwezig.³⁹

De economische bloei van het begin van de 15de eeuw komt echter in dezelfde eeuw weer tot een eind. Ze wordt gevolgd door een zware depressie in 1472, vermoedelijk te wijten aan de gebrekkige invoer van Engelse wol en/of binnenlandse moeilijkheden.

3.7 De 16de eeuw

Naast de wolnijverheid kent Kortrijk tijdens de Middeleeuwen ook een beperkte linnenijverheid. Zij komen naast elkaar voor. Omstreeks 1500 bloeit de linnenindustrie echter sterker op, ten nadele van het laken. Vanaf 1494 zijn de eerste sporen van damastweverij te Kortrijk te vinden en in de eerste helft van de 16de eeuw komen ze tot volle ontwikkeling.

De economische voorspoed ten gevolge van de bloeiende linnenindustrie, heeft als gevolg dat de eerste helft van de 16de eeuw weer gekenmerkt door een grote bouwactiviteit. Zo wordt het stadshuis uitgebreid in westelijke richting (1519-1526) en er wordt een nieuwe Halle, de "Grote Halle" genoemd, opgericht. Van de oude "Kleine Halle" wordt het bovenste deel van de vervallen belforttoren afgebroken en heropgebouwd. Op de Grote Markt wordt het Kasselrijhuis opgericht.

In de tweede helft van de 16de eeuw ontstaat er onrust in Kortrijk, met gevolgen voor de topografie van de stad. Op de plattegrond van Jacob van Deventer uit 1565-1572⁴⁰ – de oudst bewaarde afbeelding van Kortrijk – zien we nog de middeleeuwse ommuring (Afb. 99). De wijken Overbeke en Overleie worden omsloten door een eenvoudig verdedigingssysteem. Maar naar aanleiding van de crisistoestand van 1566, waarbij Kortrijk slechts met veel moeite heeft kunnen verhinderen dat de Beeldenstormers de stad kunnen binnendringen, geeft de Spaanse koning Filips II in 1572 toestemming om de zwakkere wijken Overleie en Overbeke binnen de stad te brengen en een nieuwe vesting aan te leggen. Op de kaart van Pierre Le Poivre – die een gebeurtenis uit 1580 afbeeldt maar tussen 1593 en 1610⁴¹ is gemaakt – zien we dan ook dat de vrij kleine vesting geëvolueerd is tot een zwaar versterkte stad met een modern versterkingssysteem (Afb. 1010). Op de kaart zien we ook de smalle percelering waarop vooral diephuizen staan ingeplant. Daarnaast zet in de 16de eeuw het in de 15de eeuw aangevatte versteningsproces zich langzaam verder.

Zowel de kaart van Van Deventer als die van Le Poivre leren ons echter weinig over de Konventstraat en haar bebouwing. Op de Van Deventer kaart is de bebouwing namelijk slechts schetsmatig weergegeven. De kaart van Le Poivre is minder schetsmatig, maar de nadruk lag op de verdedigingswerken en de Katholieke iconen, niet op de binnenstad. Bovendien heeft Le Poivre – van huis uit architect, geen landmeter – waarschijnlijk geen opmetingen gedaan, maar zich gebaseerd op iconografische bronnen. Mogelijk heeft hij Kortrijk niet eens bezocht.⁴²

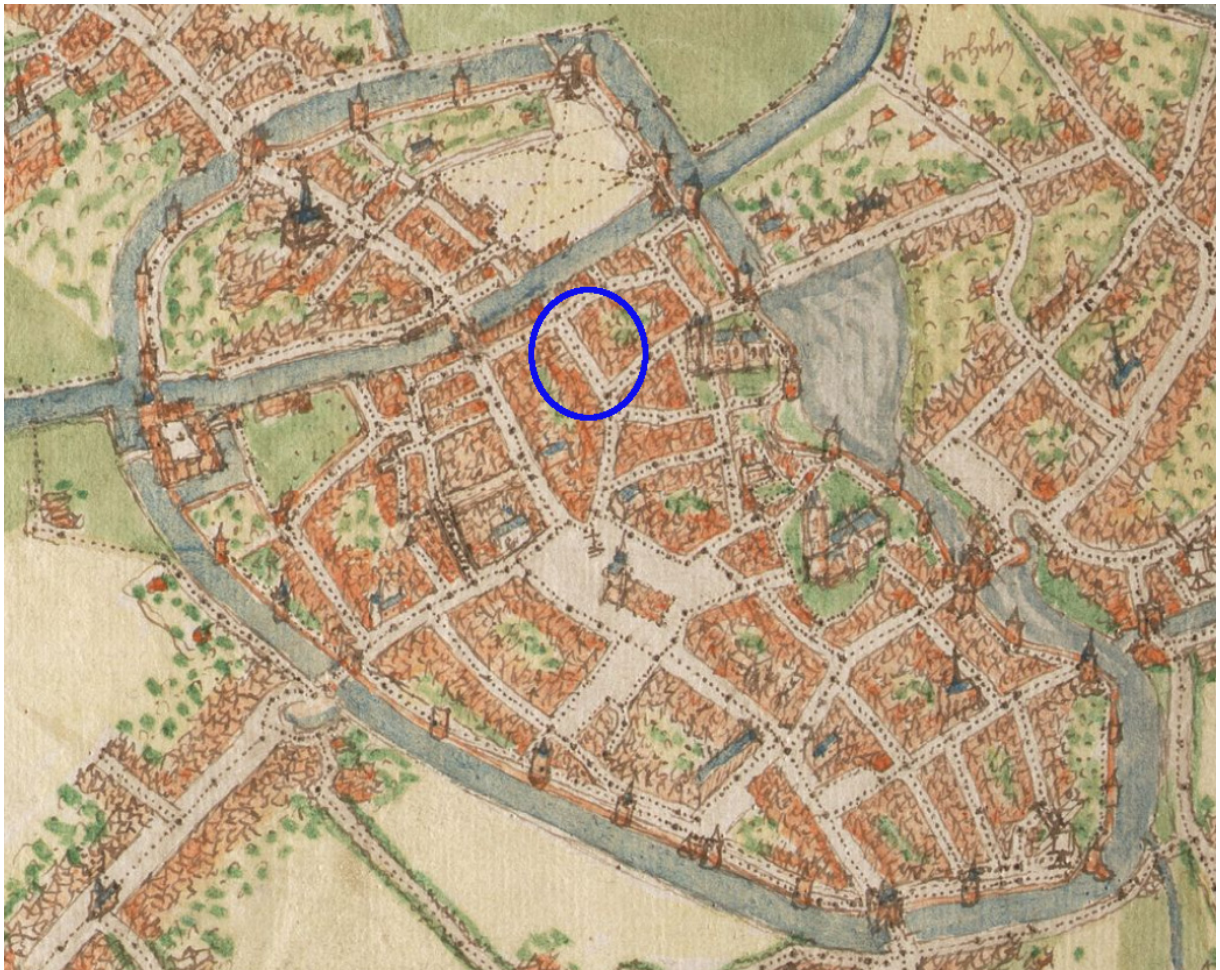
³⁸ Despriet 2002, 263-7.

³⁹ Despriet 2002, 285.

⁴⁰ Vanden Broucke 2013, 19.

⁴¹ Vanden Broucke 2013, 22-5.

⁴² Vanden Broucke 2013, 30-2.

Afb. 9. Uitsnede van de Van Deventer kaart uit 1565-1572. Blauw = Konventstraat. (Bron: <http://cartesius.be/> (geraadpleegd op 30-08-2017); Koninklijke Bibliotheek van België, A-1588248)

Afb. 10. Uitsnede van de Le Poivre kaart uit 1593-1610. Blauw = Konventstraat. (Bron: Vanden Broucke 2013, afb. 4)

In 1578 wordt Kortrijk door Gentse Calvinisten onder de voet gelopen. Ze verwoesten onder meer de Groeningeabdij, de Sint-Joriskapel, een deel van het kasteel, de Magdalenakapel en plunderen de Onze-Lieve-Vrouwekerk en de Sint-Maartenskerk. De opstandelingen worden verjaagd door de katholieke en Spaansgezinde Malcontenten, maar ten gevolge van de verdrijving van de Calvinisten wijken honderden Kortrijkse textielarbeiders uit. De hevige pestepidemie van 1580-1583 richtte daarnaast grote verwoestingen aan onder de bevolking. Hierdoor ondergaat de Kortrijkse economie weer een zware inzinking.

3.8 De 17de eeuw

Vanaf circa 1590 kent de stad een heropleving dankzij specialisatie in fijn linnen, damast en batist. Bovendien brengt het Twaalfjarig Bestand (1609-1621) de Zuidelijke Nederlanden een korte periode van relatieve welstand. Als gevolg groeit de bevolking opnieuw aan en bloeit de linnenindustrie op. De zwaarste ramp die Kortrijk in de eerste helft van de 17de eeuw treft is de pestepidemie van 1635-1637. De kaart van L. de Bersacques uit circa 1641⁴³, geeft een nauwkeurig beeld van de stad in de eerste helft van de 17de eeuw (Afb. 1111). Inmiddels heeft een groot aantal religieuze instellingen zich na de godsdienst- en andere oorlogen binnen de stadsmuren gevestigd. Tijdens de relatieve rust van het twaalfjarig bestand wordt ook het stadhuis uitgebreid en de Sint-Amandsproodij heropgebouwd. Op de kaart is daarnaast een

⁴³ Vanden Broucke 2013, 28.

duidelijke toename van particuliere woningen te zien. Naast de overwegend diephuizen, worden er nu ook meer en meer breedhuizen opgetrokken.

Hoewel het onmogelijk is om vast te stellen hoe accuraat Bersacques de burgerhuizen heeft weergegeven, heeft de kaart in het algemeen een hoge betrouwbaarheid. De auteur was namelijk een landmeter die de stad al meerdere malen heeft opgetekend en geschilderd, voordat hij deze kaart vervaardigde. Bovendien is Bersacques geboren en opgegroeid in het stadscentrum van Kortrijk. Hij woonde op de hoek van het "Cockelstraetken".⁴⁴ Dit is waarschijnlijk de Pieter de Cockelaerestraat, gelegen tegenover de huidige Konventstraat. Dit maakt de kaart bijzonder interessant voor dit onderzoek, omdat Bersacques de Konventstraat, op de kaart weergegeven als Lovenstrate, waarschijnlijk goed heeft gekend. Het is daarom zeer goed mogelijk dat de weergave van de bebouwing in de straat accuraat is. Langs de oostzijde zien we een afwisseling van breedhuizen en diephuizen. Aan de westzijde staan in de noordelijke helft vijf diephuizen, waarna een breedhuis en daarnaast weer twee diephuizen. Op de gevels zijn geen details aangegeven die iets kunnen zeggen over de bewoners of het gebruik van de panden.

Afb. 11. Uitsnede van de Bersacques van ca. 1641. De Konventstraat heet hier nog Lovenstrate. (Bron: <http://cartesius.be/> (geraadpleegd op 30-08-2017): Koninklijke Bibliotheek van België, A-2097452)

⁴⁴ Vanden Broucke 2013, 25, 32-3.

De opgang van de linnenindustrie komt plotseling tot een einde door de oorlogen die vanaf 1645 de streek teisteren. Door een bondgenootschap gesloten tussen de Franse koning Lodewijk XIII en de Verenigde Provinciën, met het oog op een verdeling van de Zuidelijke Nederlanden, worden de Zuidelijke Nederlanden op twee fronten belaagd. Gedurende de tweede helft van de 17de eeuw is de stad wisselend in Franse en Spaanse handen.

Na een kortstondig beleg wordt Kortrijk op 28 juni 1646 door de Franse troepen ingenomen. Om de stad beter te kunnen verdedigen beginnen de Fransen met de bouw van een indrukwekkende citadel ter hoogte van de huidige Vestingstraat, Gentsestraat, Harelbekestraat, Gentsesteenweg, Stasegemstraat, Veldstraat, Vaartstraat, Groeningenlaan en Jacob van Arteveldelaan. Daarnaast worden verschillende buitenwerken aangelegd. Nog geen veertig jaar later worden alle stadsversterkingen echter door de Spanjaarden weer afgebroken, wanneer zij bij wapenstilstand van Regensburg van 1684 de stad in handen krijgen. Het nieuwe kasteel, de citadel en praktisch alle muren en torens worden tussen 25 november en 23 december van dat jaar opgeblazen of met houwelen vernield. Tijdens de zeer bloedige Negenjarige Oorlog (1688-1697) worden daarna zowel de bevolking als het landbouwareaal van de kasselrij Kortrijk met een vierde verminderd.

Op 20 september 1697 brengt de Vrede van Rijswijk de oorlog tot een eind. De Fransen moeten de stad verlaten, maar bij hun vertrek vernielen ze de versterkingen.

3.9 De 18de eeuw

Na de dood van de Spaanse koning Karel II breekt de Spaanse Successieoorlog uit in 1702, die na elf jaar wordt beëindigd door de Vrede van Utrecht (13 april 1713). Door dit verdrag komen de Zuidelijke Nederlanden onder de regering van de Oostenrijkse Habsburgers. Als vervolgens de handelsbelemmeringen door de oorlogen vervallen zijn, kunnen handel en nijverheid herleven. De Kortrijkse linnenindustrie ontwikkelt zich dan tot een luxe-industrie, namelijk de damastweverij.

De daaruit voortvloeiende periode van voorspoed gaat gepaard met een aantal belangrijke openbare werken. Vanaf 1714 neemt men het initiatief voor de aanleg van een aantal straatwegen: naar Gent (voltooid in 1722), Menen (1723), Doornik (1725) en Brugge (1750-1752). Daarnaast worden tussen 1714 en 1717 heel wat vervallen, houten huizen afgebroken en vervangen door stenen exemplaren, waardoor het uiterlijk van de stad sterk wijzigt.

Na de dood van keizer Karel VI (1740) breekt een nieuwe oorlog uit, de Oostenrijkse Successieoorlog (1740-1748). Kortrijk wordt opnieuw een tijdlang door Franse troepen bezet. Op 18 oktober 1748 maakt de Vrede van Aken een einde aan de vijandigheden, en breekt voor de Zuidelijke Nederlanden onder het bewind van Maria Theresia (1740-1780) een lange periode van voorspoed aan.

De Oostenrijkse regering neemt onder invloed van de Verlichting tal van maatregelen ter bevordering van de leefbaarheid van de steden. Zo ook in Kortrijk. Vanuit economische, hygiënische en esthetische motieven worden initiatieven genomen om het uitzicht van de stad te verfraaien. Dit is door de voortdurende bouw- en afbraakwerken van de vele militaire installaties sterk verloederd. Alle oude vestingen worden daarom gesloopt en de vrijgemaakte gronden gaan in verkoop. Om de stad afgesloten te houden van het omliggende platteland blijven de oude hoofdgrachten en vijf van de zes stadspoorten behouden. Alleen de Leiepoort, tussen de Leiestraat en Overleie wordt afgebroken. Het stratenpatroon in de stad wijzigt nauwelijks in de 18de eeuw.

Uit de tweede helft van de 18de eeuw beschikken we over de Ferrariskaarten (Carte de Ferraris). Deze kaarten zijn een verzameling van 275 gedetailleerde topografische kaarten van de Oostenrijkse Nederlanden. Zij kwamen tussen 1771 en 1778 tot stand onder leiding van Joseph de Ferraris, generaal bij de Oostenrijkse artillerie, veldmaarschalk in de Oostenrijkse Nederlanden. Het is de eerste systematische en

grootschalige kartering, zowel in “België” als in heel West-Europa.⁴⁵ Percelering en bebouwing zijn op de kaarten echter slechts globaal aangeduid en zo ook voor de Konventstraat (Afb. 1212). Beide zijden van de straat zijn volledig bebouwd, maar een onderscheid tussen panden is niet gemaakt. Vanaf de westzijde lijkt een steegje te lopen; mogelijk het steegje dat al in de 15de eeuw werd genoemd.

Op een tweede kaart uit de 18de eeuw lijkt ook halverwege de westzijde van de Konventstraat een opening naar achterliggend terrein te zien te zijn (Afb. 13). Op deze kaart is bovendien bebouwing aangegeven, met aan de oostzijde enkel diephuizen en aan de westzijde twee diephuizen langs de steeg en een mogelijk breedhuis op de zuidelijke straathoek. De betrouwbaarheid van de kaart is niet bekend.

Afb. 12. Uitsnede van de Ferraris kaart uit 1771-1778.

⁴⁵ <http://nl.wikipedia.org/wiki/Ferrariskaarten>.

Afb. 13. Uitsnede van een 18de-eeuwse kaart, met de Konventstraat centraal. (Bron: Despriet 2001, 70)

In 1780 wordt keizerin Maria Theresia opgevolgd door haar zoon Jozef II (1780-1790). Geïnspireerd door de ideeën van de Verlichting probeert hij talrijke hervormingen, zowel op godsdienstig als op administratief gebied, door te voeren. Deze radicale hervormingspolitiek leidt tot een stroom van protest, resulterend in de zogenaamd "Brabantse Revolutie", die erin slaagt het Oostenrijks regime tijdelijk te verdrijven.

Na de Brabantse Omwenteling dreigt een zoveelste inlijving van het gebied door Frankrijk. Op 20 april 1792 verklaren de Franse revolutionairen de oorlog aan Oostenrijk. Al op 18 juni wordt Kortrijk bezet voor enkele dagen. Een paar maanden later worden de Oostenrijkse troepen wederom uit de Zuidelijke Nederlanden verjaagd, en wordt Kortrijk een bezette stad. Hoewel de Fransen verslagen worden in de slag bij Neerwinden (18 maart 1793), behalen zij op 25 juni 1794 de grote overwinning. In 1795 annexeert de Franse bezetter onze gewesten.

Hoewel Napoleons keizerschap (1804-1814) door enkele nuttige hervormingen aanvankelijk goed onthaald wordt, slaat deze situatie snel om door de invoering van zware belastingen en de Conscriptie of dienstplicht. Ondanks de aanleg van een gebastioneerde verdedigingslijn tussen de Gentpoort en de Leie, en van retranchementen tussen de Leie en de Bruggepoort kunnen Russische en Pruisische legereenheden Kortrijk in 1814 bevrijden. In de loop van het mislukte Franse tegenoffensief vanuit Rijsel blijft Kortrijk gespaard.

Het zal tot in 1820 duren eer in het Verdrag van Kortrijk de definitieve grenzen tussen Frankrijk en het Koninkrijk der Nederlanden worden vastgelegd.

3.10 De 19de eeuw

Met het Koninkrijk der Nederlanden (1815-1830) begint voor Kortrijk een economisch gunstige periode, wat resulteert in een aanzienlijke bevolkingsstijging. Dit is mede het gevolg van de Franse promotie van Kortrijk tot arrondissementshoofdstad. Tijdens deze periode concentreren de openbare werken zich rond het stadscentrum, onder meer door het kasseien van wegen en de bouw van nieuwe bruggen.

Toch leiden wantrouwen op godsdienstig gebied en een stijging van de graanprijzen in 1818 tot de eerste woelige opstandjes tegen het gezag. In 1830 resulteert dit in de onafhankelijkheidsverklaring van het Koninkrijk België. De streek rond Kortrijk komt in een zware economische crisis, door de overgang naar mechanisch gesponnen garens en de belemmering van de invoer van Belgisch linnen door de Franse en Nederlandse overheid. De situatie wordt vervolgens nog grimmiger door de mislukte aardappeloogst en de invalspoging van de tweede Franse Republiek in 1848.

De meest gedetailleerde plannen van Kortrijk uit de eerste helft van de 19de eeuw is het primitief kadaster uit 1830-34 (Afb. 1414). Wat opvalt, is dat de rooilijn van de westzijde van de Konventstraat oostelijker ligt dan tegenwoordig. Hierdoor ligt een aantal gevels binnen het onderzoeksgebied. Het gaat daarbij om vijf panden (nr. 77 t/m 79), waarbij de vier meest noordelijke panden zeer smalle gevels hebben – wellicht zijn dit nog de smalle diephuizen die al door Bersacques in de 17de eeuw werden weergegeven. Twee van deze panden hebben een stoep of trap. De gevel van het meest zuidelijke pand loopt bovendien voorlangs het naastgelegen pand. Halverwege de straat, buiten het onderzoeksgebied, is net als op eerdere kaarten een steeg te zien.

Afb. 14. Uitsnede van het Primitief Kadaster uit 1830-1834. (Bron kadastrale kaart: <http://cartesius.be/> (geraadpleegd op 30-08-2017): Rijksarchief)

Vanaf de tweede helft van de 19de eeuw, ontstaat uiteindelijk een beweging tot industrialisering in de textielnijverheid. Het arrondissement Kortrijk telt drie vlaspinnerijen waarvan twee op het grondgebied Kortrijk en 19 linnenweverijen, waarvan 12 in Kortrijk zelf. Daarnaast groeien op het einde van de 19^d eeuw de steen- en pannembakkerijen uit tot een andere belangrijke industrietak in de omgeving van Kortrijk. En ook de meubel- en juweelnijverheid kennen een bloeiperiode die abrupt beëindigd wordt bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog.

De heropleving van de economie tijdens de tweede helft van de 19de eeuw was mede te danken aan de aanleg van spoor- en buurtspoorwegverbindingen vanaf 1839, het kanaal Kortrijk-Bossuit (1859-1860), de kaaiwerken aan de linkse Leie-oever (vanaf 1850) en het rechte trekken van de Kleine Leie vanaf de Budabrug naar de Groeningebrug.

Tegen 1889 zijn ook bijna alle stadsgrachten gedempt. Om epidemieën tegen te gaan wordt een aantal maatregelen doorgevoerd. Zo worden onder meer riolen aangelegd. Daarnaast worden vele oude en ongezond geachte woningen gesloopt.

Ook de Konventstraat is in deze periode aangepast. Op een foto uit ca. 1900 is namelijk te zien dat de vier noordelijke diephuizen, die op het primitief kadaster binnen het onderzoeksgebied zijn gelegen, niet langer als zodanig zichtbaar zijn (Afb. 155). In plaats daarvan zien we op deze plek een brede gevel met een poort, één deur en vier ramen. Onder aan de gevel bevinden zich zeker twee keldergaten. Het is niet duidelijk of de diephuizen volledig zijn afgebroken of dat ze zijn samengebracht onder één gevel.

Ten noorden van dit huis ligt een pand dat vermoedelijk uit de 16de eeuw dateert (Afb. 166 en 17).⁴⁶ Het gaat waarschijnlijk om het pand dat op het primitief kadaster staat aangegeven als nr. 77.

Afb. 15. De Konventstraat ca. 1900 en 2011. (Bron: <http://beeldbank.kortrijk.be>, 5011 konventstaat ca1900 2011.jpg (geraadpleegd op 04-09-2017))

⁴⁶ <http://beeldbank.kortrijk.be>, Inv. PL 0069, geraadpleegd op 04-09-2017.

Afb. 16. Foto van een vermoedelijk 16de-eeuws pand uit de Konventstraat. Uit de Collectie Plaques Léaucourt met Kortrijkse stadsbeelden, periode 1860-1913. (Bron: <http://beeldbank.kortrijk.be>, Inv. PL 0069 (geraadpleegd op 04-09-2017))

3.11 De Eerste en Tweede Wereldoorlog

Door het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog komt de economische bloei van de 19de eeuw tot een eind. Er begint een periode van bevolkingsafname, werkloosheid en voedingsproblemen. Kortrijk ligt in het Etappengebied van het 4de Duitse leger en als gevolg zijn er tijdens de bezetting in de stad ongeveer 4000 Duitse militairen gelegerd. Er vinden dan ook voortdurend opeisingen plaats: in 70 zijstraten worden de kasseistenen uitgebroken, terwijl koperen versieringen van deuren, winkelpuien, luchters en trappen voor oorlogsdoeleinden in beslag worden genomen. Ook is de stad voortdurend het doelwit van luchtbombardementen en beschietingen, met het bombardement van 17 augustus 1917 als zwaarste treffer. Wanneer de oorlog is afgelopen blijken naar schatting 85 woningen verwoest, terwijl er 134 zo goed als onbewoonbaar waren geworden.

Na de Eerste Wereldoorlog herstelt de economie zich langzaam aan. De wederopbouw wordt snel gestart. De stad groeit naar de periferie toe en een groei van het huizenbestand met ongeveer 41% is het gevolg. Ook de dakpannen- en baksteenindustrie kennen een enorme bloei, maar de economische crisis van 1931-1935 maakt hier al snel een eind aan.

Op 10 mei 1940 is het vormingsstation van Kortrijk alweer het doelwit van een zwaar bombardement. De volgende dag worden ook de Gentssteenweg en de Stasegemstraat getroffen. Tijdens de 18-daagse veldtocht, beëindigd door de capitulatie op 28 mei, worden alle bruggen over de Leie door het Belgisch leger opgeblazen. Vanaf 1943 wordt Kortrijk door vele luchtbombardementen getroffen. Zo worden op 26 maart hele straten in de buurt van onder meer de Minister Tacklaan van de kaart geveegd. Het gedeeltelijk mislukte bombardement op het spoorwegknooppunt van 21 juli 1944 legt onder meer het Postgebouw aan de Graanmarkt in de as. Op 6 september 1944 bevrijden Britse tanks de Leiestad, maar op dat moment zijn in totaal al ongeveer 1850 gebouwen totaal vernield en 3350 panden zwaar beschadigd. Tegen het eind van de oorlog was 15% van het woningbestand totaal verwoest en 20 % was zwaar beschadigd. Ook de Konventstraat en omliggende straten is bij de bombardementen van 21 juli 1944 geraakt. De zuidelijke helft is zwaar getroffen. Op een foto van na de bombardementen is te zien dat het noordelijk deel

van de straat het geslacht heeft doorstaan (Afb. 17). De panden waarvan de gevels volgens het primitief kadaster binnen het onderzoeksgebied zijn gelegen, staan nog overeind.

Afb. 17. De Konventstraat na bombardement 21 juli 1944, met het vermoedelijk 16de-eeuwse pand. (Bron: <http://beeldbank.kortrijk.be>, 20080125-0002.jpg (geraadpleegd op 04-09-2017))

3.12 Na de Tweede Wereldoorlog

Na afloop van de Tweede Wereldoorlog gebeurt de wederopbouw vrij snel. Om de grootste woningnood te ondervangen worden tussen 1945 en 1946 verspreid over de stad 110 noodwoningen opgericht. Intussen wordt de stadskern volledig heropgebouwd, waarbij wordt besloten om onder andere de Grote Halle en het Postgebouw niet te reconstrueren. Ook wordt van de gelegenheid gebruik gemaakt om vanaf 1953 een grondige sanering door te voeren, met als resultaat dat er in 1976 nog 17 van de maximaal 88 beluiken (785 huisjes) overblijven. Om de ontvolking van de binnenstad tegen te gaan wordt een project van stadskernvernieuwing ingezet. In de binnenstad worden tal van appartementsgebouwen en burelen opgetrokken.

Ook de Konventstraat wordt in deze periode van wederopbouw volledig vernieuwd. Hierbij krijgt de rooilijn een nieuwe positie, waarbij de westzijde van de straat naar het westen opschuift. Ook de historische panden die voorheen binnen het onderzoeksgebied waren gelegen zijn uit het straatbeeld verdwenen.

4 Het landschap

4.1 Landschapsbeschrijving op basis van een bureauonderzoek

Tot aan het eind van het Tertiair ligt de regio om Kortrijk aan de rand van het Noordzeebekken. In deze periode worden kleien en zanden afgezet, doordat de Noordzee meerdere malen het gebied overspoelt en zich weer terugtrekt en een kust- en riviervlakte achterlaat. Vanaf het midden van het Pliocene komt het achterland als gevolg van tektonische opheffing echter steeds verder omhoog en er ontwikkelen zich een aantal rivierensystemen. Door de aanvoer van sediment door deze riviersystemen bouwt de kust zich steeds verder uit, waardoor de kust van de Noordzee steeds verder noordoostelijk komt te liggen. Het Quartair wordt dan ook gedomineerd door fluviatiele activiteiten: beken en rivieren eroderen de Tertiaire sedimenten en het landschap krijgt ruwweg zijn huidige vorm van ruggen en beek- en rivierdalen.⁴⁷

Rondom Kortrijk ontstaat in deze periode een uitgesproken vlak landschap in de alluviale vallei van de Leie en haar beken. De Leie is onderdeel van de grote pleistocene, verwilderde riviervlakte die het rivierwater naar de Noordzee draineerde en die bekend staat als de Vlaamse vallei.⁴⁸ Gepaard gaande met de sterke zeespiegelverlaging (tot 130 m onder het huidige zeeniveau) werd aan het einde van het Midden-Pleistoceen (tijdens het Saalien) deze enorme vallei uitgeschuurd. In de loop van het Eemien en Weichselien zijn de Vlaamse vallei en haar uitlopers vervolgens opgevuld met afzettingen van rivieren met wisselende geulpatronen.⁴⁹

Tijdens de Saale en Weichsel ijstijden werd het landschap grotendeels afgedekt en genivelleerd door eolische sedimenten. Noordwestelijke winden bliezen sedimenten uit het drooggevalen Noordzeebekken in oostelijk richting, waarbij het zwaardere, zandige materiaal werd getransporteerd door middel van saltatie (i.e. rollen en springen van de korrels) en het kleinere, siltige materiaal werd opgewerveld en verder landinwaarts werd afgezet. Zo ontstond een noordelijke Zandstreek en een zuidelijke Leemstreek. Kortrijk bevindt zich in een tussengelegen overgangszone met zandleem.⁵⁰

Binnen het plangebied treft men profieltype 3a van de Quartairgeologische kaart aan (Afb. 18). Bij dit profiel bevinden zich aan de top fluviatiele afzettingen van het Holoceen en mogelijk het Tardiglaciaal (Laat-Weichselien; *FH*). Deze liggen op eolische afzettingen van het Weichselien (Laat-Pleistoceen) en mogelijk Vroeg-Holoceen (*ELPw*). Hieronder bevinden zich fluviatiele afzettingen van het Weichselien (Laat-Pleistoceen; *FLPw*). De eolische afzettingen en de fluviatiele afzettingen uit het Weichselien zijn mogelijk niet langer aanwezig. De Quartaire afzettingen hebben ter hoogte van het plangebied in totaal een dikte van meer dan 10 m.⁵¹

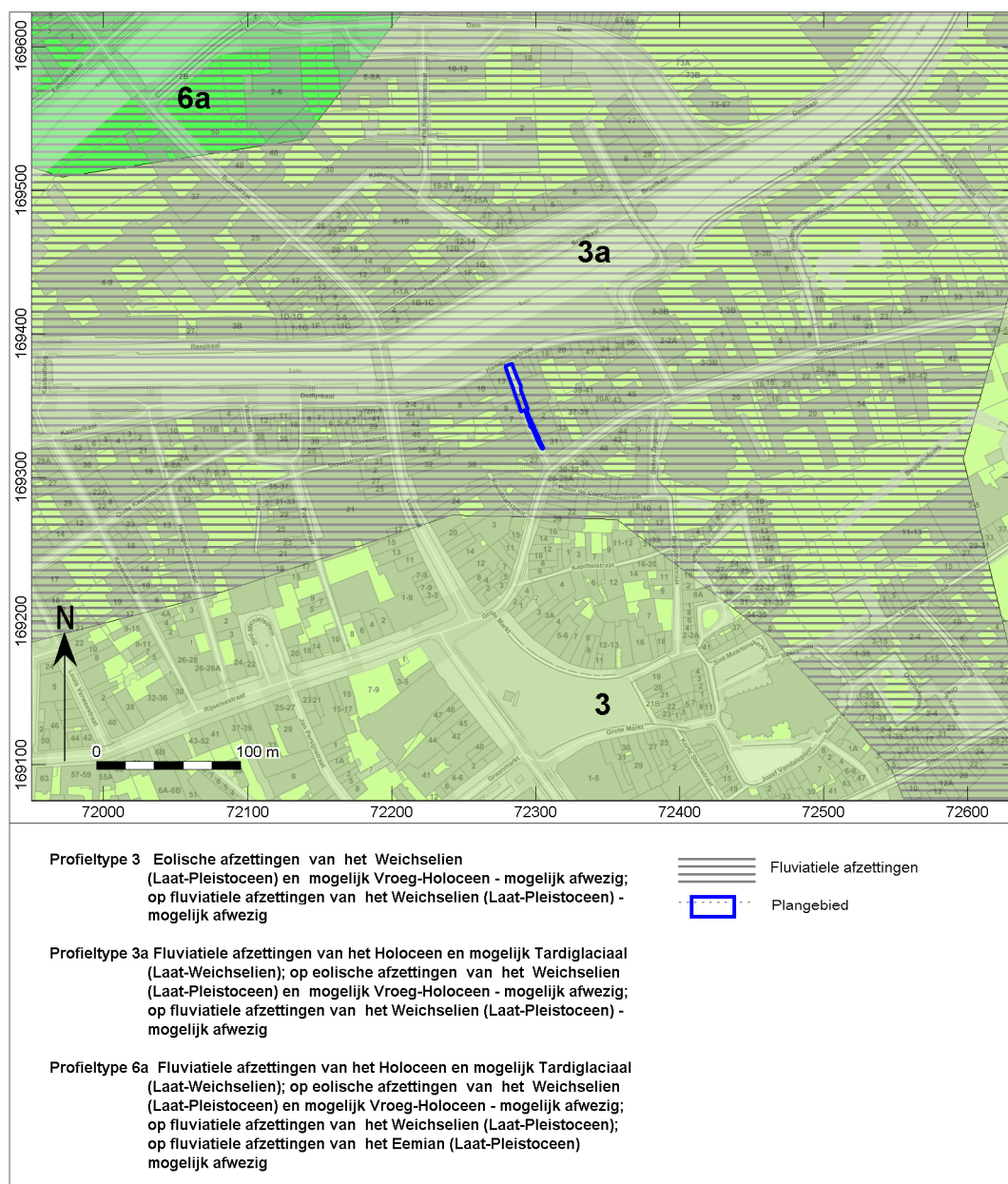
⁴⁷ Schroyen 2003, 17-23; Matthijs & De Geyter 1999, 6-10; Buffel & Matthijs 2009, 7, 27-30; Schiltz et al. 1993, 1; Buffel et al. 2009, 6.

⁴⁸ Buffel et al. 2009, 27, 8.

⁴⁹ Bogemans 1996, 23-4.

⁵⁰ Schroyen 2003, 17-23, fig. 5; Bogemans 2007, 5.

⁵¹ Bogemans 2007, 11.

Afb. 18. Het onderzoeksgebied op de Quartairgeologische kaart.

De oudste fluviale afzettingen, uit het Weichselien, behoren tot de Formatie van Eeklo en bestaan uit het Lid van het Bos van Aa en het Lid van Lembeke. Het pakket kan een dikte hebben van enkele meters tot meer dan 20 m.⁵²

Het eerste lid is ontstaan in een vlechtend riviersysteem waarvan de actieve geulen goed begrensd zijn, en waarin hogere niveaus bestaan waarop zich gedeeltelijke of volledig inactieve geulen bevinden. De grofste sedimenten zijn gedeponeerd in de diepste geulen. Op de hoge delen van dit systeem staat dichte

⁵² Bogemans 2007, 15.

begroeiing waardoor fijn materiaal tijdens overstromingen wordt vastgehouden.⁵³ Lithologisch bestaat het Lid van het Bos van Aa uit:

“...een opeenvolging van meerdere cycli. Een cyclus vangt aan ofwel met grind zonder enige stratificatie of met grind in een zandmatrix waarin de schuine gelaagdheid primeert. Superposerend ligt een zandafzetting, fijn tot grof van korrel. De horizontale, de schuine en de trogvormige gelaagdheid zijn dominant. Het topfacies wordt gekenmerkt door een verscheidenheid in opbouw. Het bestaat onder meer uit fijn zand, uit leem of klei waarin vegetatierijke of humeuze laagjes courant voorkomen of uit een alternatie van grovere en fijnere lagen. Over het geheel kunnen schelpresten voorkomen.”⁵⁴

Het Lid van Lembeke kenmerkt zich lithologisch als volgt:

“De zandige textuur is het algemeen kenmerk van het Lid van Lembeke. Grind is weinig belangrijk en komt, indien aanwezig, doorgaans voor als residu. De korrelgrootte van het zand varieert van fijn tot medium, uitzonderlijk grof met een overheersing van halffijn. Naast de grovere fracties zijn in de zandafzetting ook silt- en kleipartikels aanwezig die in hoeveelheid variëren van laag tot laag. In het karteringsgebied zijn schelpresten niet vreemd in deze afzettingen. Naast de hierboven beschreven gemeenschappelijk kenmerken kunnen grosso modo twee belangrijke afzettingstypes onderscheiden worden.

- Een eerste type, het minst belangrijke, wordt gekarakteriseerd door meerdere fining-up cycli. Een cyclus bestaat merendeel uit zand gevolgd door een topfacies waarvan de textuur fijner is. De stratificatie binnen een zandfacies is hoofdzakelijk schuin, onderaan mogelijks massief tot horizontaal gelaagd. De schuine gelaagdheid is soms aan de top vervangen door ribbels en klimmende ribbels. Een fining-up cyclus wordt afgesloten door een fijn klastisch topfacies dat ofwel bestaat uit lemige sedimenten met fijn gelamineerde tot massieve gelaagdheid of uit weinig materiaal dat evenwel niet in situ is gevormd.
- In het tweede type en meteen het meest voorkomende type, is zand totaal overheersend met een textuur gaande van zeer fijn tot medium. Grind is in het totaal geheel weinig belangrijk. Het komt voor als residu, is afgezet langs de basis van de foresets of komt verspreid in een laag voor. In sommige locaties komt echter bovenaan in de sequentie een grindniveau voor, met beperkte omvang weliswaar. De acycliciteit is primerend, een fijn klastisch topfacies wordt quasi nooit aangetroffen.”⁵⁵

Het eerste type van afzettingen is kenmerkend voor diepe, permanente, vlechtende systemen en het tweede type voor ondiepe, permanente, zandige, vlechtende systemen. Het ondiepe type heeft een opeenvolging van driedimensionale duinen die slechts zichtbaar zijn tijdens lage waterstanden. Bij hoog debiet ontstaat één brede maar ondiepe geul die ongeveer de volledige overstromingsvlakte inneemt. In het eerste riviertype bestaan echter duidelijke topografische verschillen tussen de geulen en de banken. Hierdoor staan bij hoog waterstanden nog delen boven water waar een begroeiing die fijn materiaal vasthoudt.⁵⁶

Op de fluviale afzettingen worden in het Weichselien, en mogelijk in het Vroeg-Holoceen, eolische sedimenten van de Formatie van Gent afgezet. De Formatie van Gent bestaat uit dekzanden en uit zandlöss of zandleem afzettingen, die de overgang vormen naar het zuidelijkere Lössgebied.

Binnen de eolische afzettingen is een verandering in het klimaat te zien. In het begin heerst een relatief vochtig klimaat. Sedimenten worden dan afgezet op besneeuwde, op natte en/of op vochtige plaatsen (fluvioperiglaciaire afzettingen). Wanneer de lokale omstandigheden er zich toe lenen, verplaatsen

⁵³ Bogemans 2007, 15-7.

⁵⁴ Bogemans 2007, 15.

⁵⁵ Bogemans 2007, 17.

⁵⁶ Bogemans 2007, 17.

sedimentpakketten zich vervolgens hellingsafwaarts door bijvoorbeeld massabewegingen en afvloeiingen. Ook het Tertiair substraat kan zich hierbij verplaatsen als dit nabij of aan het oppervlak gelegen is. Naar het glaciaal optimum toe wordt het klimaat over het algemeen droger. De eolische sedimenten worden op een droog oppervlak afgezet en onder droge omstandigheden, waardoor hellingsprocessen beperkter worden. Secundaire verplaatsingen bestaan dan doorgaans uit verstuingen.⁵⁷

Het resultaat is dat de *dekzanden* van de Formatie van Gent een tweeledige opbouw kunnen hebben, met een homogeen sedimentenpakket aan de top en een alternerend complex van grof- en fijnkorrelige lagen aan de basis. Het alternerend complex wordt meestal gevormd door duidelijk begrensde zand- en leemlagen. Laatste zijn intern gestratificeerd met onder meer kleiige laagjes en zandlaminae. De eolische afzettingen kunnen ook doorspekt zijn met herwerkt tertiair sediment.⁵⁸

Rondom het dekzandgebied ligt het overgangsgebied naar de lösszone, ook wel zandlössgebied genoemd, waarbinnen het onderzoeksgebied is gelegen. Ook deze afzettingen behoren tot de Formatie van Gent. Het overgangsgebied bestaat aan het oppervlak grotendeels uit zandleem- en lichte zandleemgronden. De term 'zandlöss' duidt op de complexe opbouw van de windafzettingen. Deze zijn namelijk samengesteld uit een combinatie van zand- en leemlagen met variërende dikte. Het eolisch dek heeft een totale dikte van 2 tot 5 m.⁵⁹

Tot slot, treffen we aan de top de fluviatiele afzettingen van de Leie aan, behorend tot de Formatie van Arenberg. De rivier heeft van onder naar boven de volgende sedimentologische opbouw:

- Het geulfacies (G)

"Lemig materiaal domineert het facies, de basis is doorgaans sterk zandig zelfs met enkele grindelementen. Allochtoon plantendetritus kan over de volledige dikte van het facies voorkomen. Dit geheel wordt als beddingsedimenten geïnterpreteerd.

- Het organisch facies (O)

Kenmerkend voor dit facies is de dominantie van organisch materiaal waarin het percentage klastisch materiaal fluctueert. Het klastisch materiaal is overwegend kleiig.

- Het kalktuffacies (T)

Het facies bestaat uit calciumcarbonaat waarvan de grootte van de partikels sterk varieert. Uitersten zijn enerzijds het kalkgyttja waarin de concreties quasi niet van elkaar te onderscheiden zijn en anderzijds de grindachtige concentratie van concreties waarvan de diameter kan oplopen tot 3 cm.

- Het fluviatiel kleifacies (Fc)

Het kleiig materiaal is primerend. Een toename van de siltfractie wordt naar boven toe vastgesteld. Het facies komt voor als een homogeen massief geheel, als een homogene onregelmatige gestratificeerde eenheid of bevat intercalaties van grover klastisch materiaal of veen.

- Het overstromingsleemfacies (Sl)

Het is een geelbruin tot bruingrijs overwegend lemig facies met een textuur variërend van zandleem tot zware klei."⁶⁰

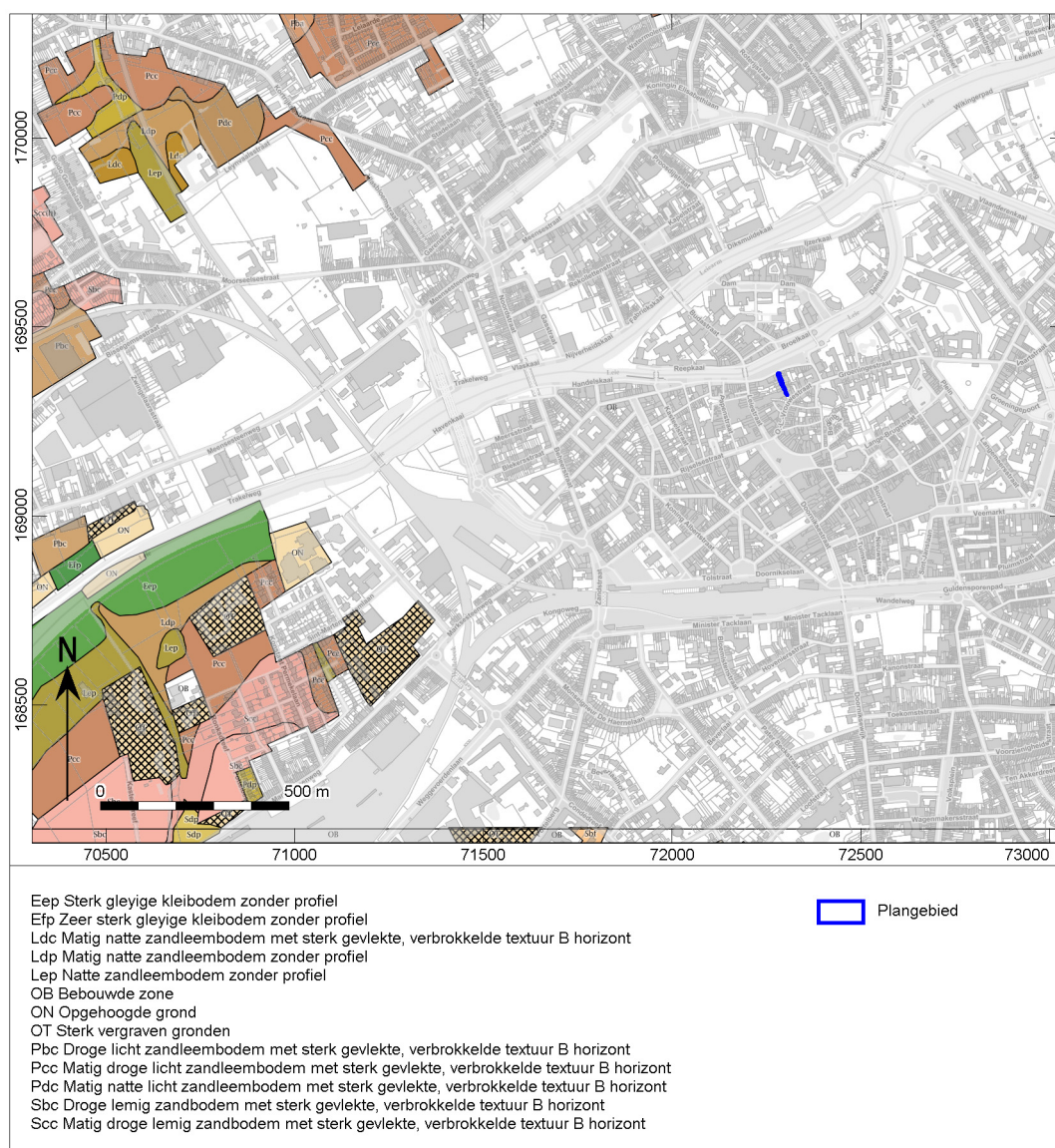
Het beeld van de Quartairgeologische kaart zien we ook terug op de bodemkaart (Afb. 19). Langs de Leie liggen de kleien (Eep & Efp) die door deze rivier zijn afgezet en daaromheen liggen de eolische zandlemen en lemige zanden (L, P & S). In de drogere eolische afzettingen is op sommige plaatsen een textuur B horizont ontwikkeld. Voor het onderzoeksgebied zijn geen bodemkundige gegevens beschikbaar, omdat het gebied in een bebouwde zone ligt. Gezien de ligging aan de Leie is het waarschijnlijk dat hier oorspronkelijk alluviale kleien en lemen op eolisch zandleem hebben gelegen. De alluviale afzettingen zullen echter niet het gehele onderzoeksgebied afgedekt hebben, door een sterke toename in hoogte naar het zuiden.

⁵⁷ Bogemans 2007, 18.

⁵⁸ Bogemans 2007, 18.

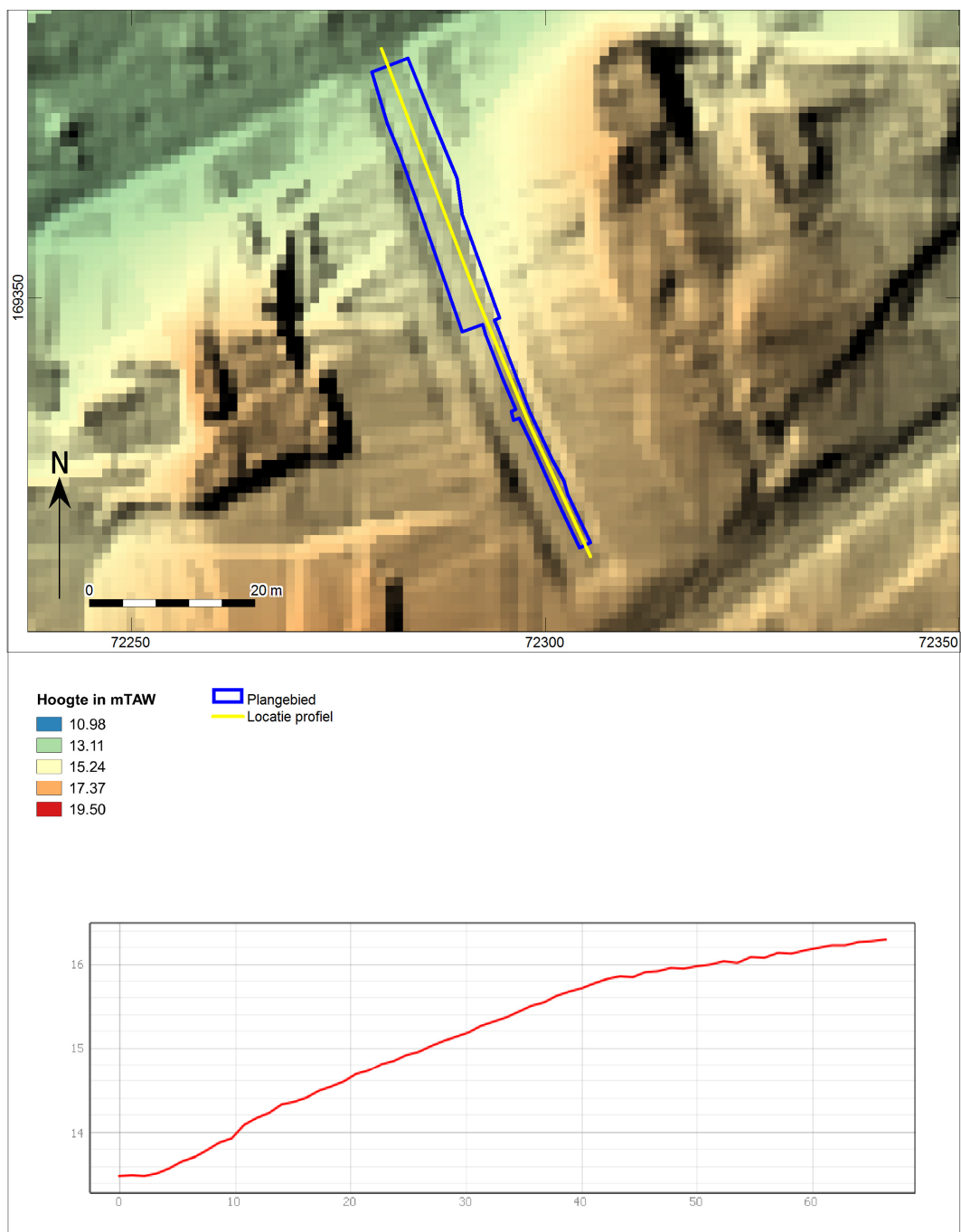
⁵⁹ Bogemans 2007, 5, 18.

⁶⁰ Bogemans 2007, 21.

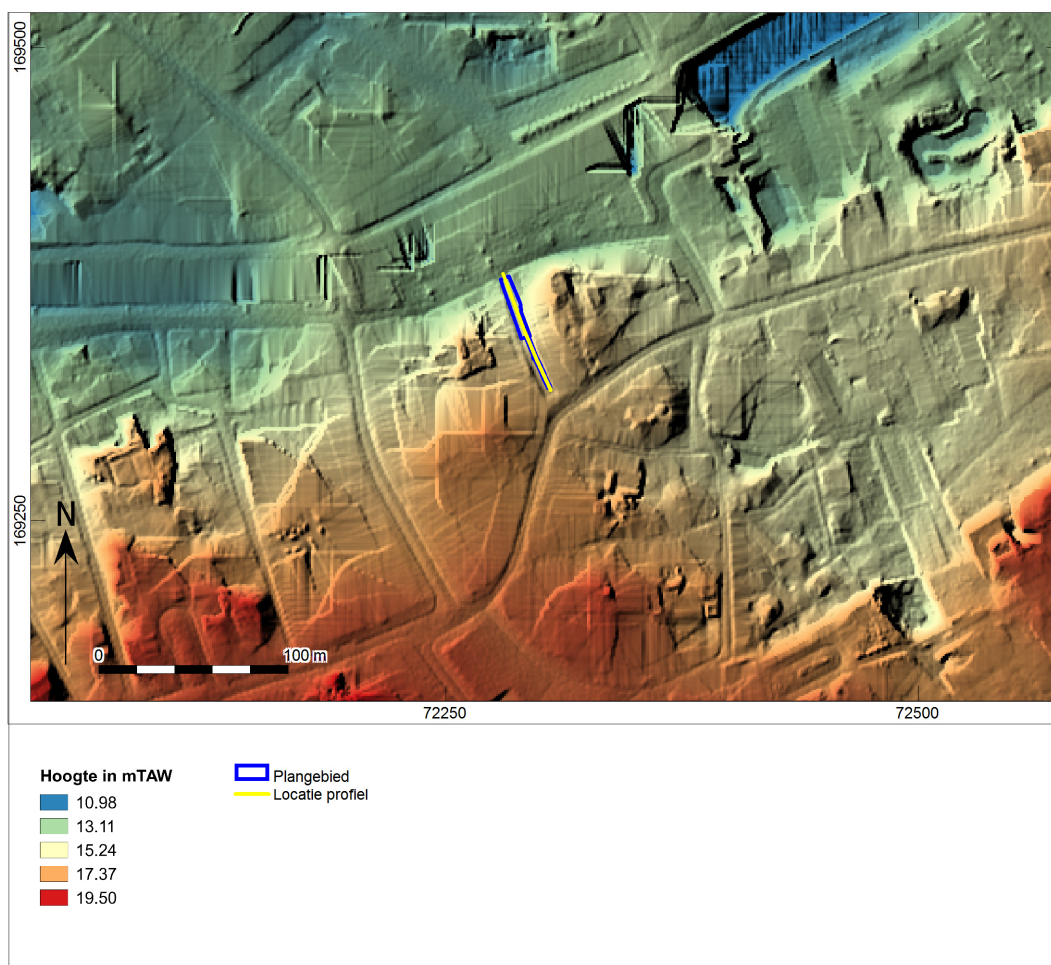

Afb. 19. Het onderzoeksgebied op de bodemkaart.

Kortrijk is ontstaan op een uitloper van een heuvelkam tussen de Leie en de Schelde. Deze heuvels zijn ontstaan doordat de Zanden van Diest, afgezet in het Tertiaire Noordzeebekken, hebben bewezen zeer erosiebestendig te zijn. Ter hoogte van het onderzoeksgebied heeft dit erin geresulteerd dat de uitloper vrijwel tot aan de loop van de Leie reikt (Afb. 20 & Afb. 21). Rond en binnen het gebied bestaat dan ook een sterk verval. Vanaf de markt van Kortrijk, op een hoogte van ongeveer 20 m TAW, loopt het over slechts 150 m af naar ongeveer 10 m TAW in het dal van de Leie. Binnen het onderzoeksgebied bestaat een hoogteverschil van bijna 3 m, met de top op iets meer dan 16 m TAW in het zuiden en het laagste punt op ca. 13,5 m TAW in het zuiden.

Afb. 20. Het onderzoeksgebied op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen (DHM), inclusief profiel hoogteverloop.

Afb. 21. Het onderzoeksgebied en omgeving op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen (DHM).

4.2 De bodemopbouw in het plangebied op basis van het veldwerk

Tijdens het veldwerk zijn verschillende gegevens verzameld die ons inzicht geven in de bodemgesteldheid binnen het plangebied. Deze gegevens zullen onderstaand besproken worden op thema.

4.2.1 Hoogteverschil

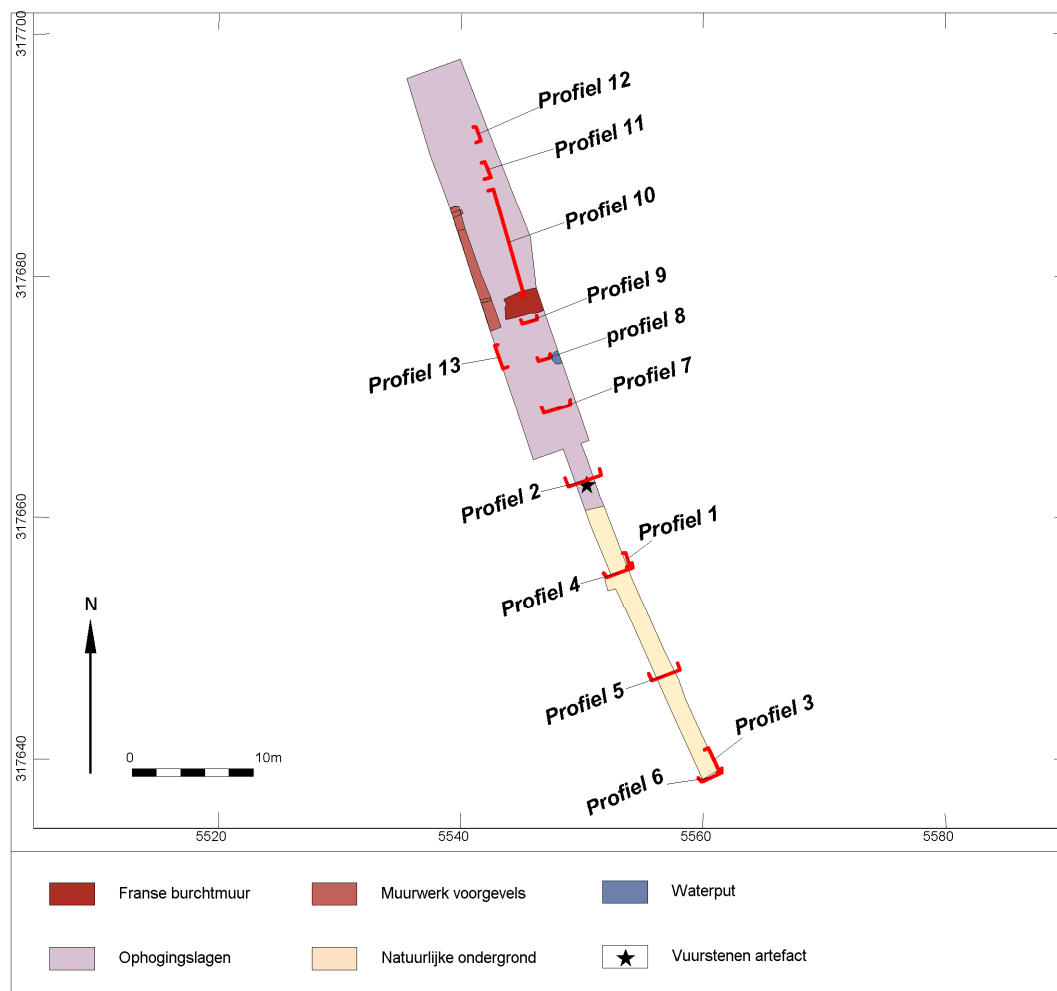
Al op het eerste oog is zichtbaar dat de Konventstraat een redelijk groot hoogteverschil kent. Als we dat inzichtelijk maken aan de hand van metingen van de hoogte van het straatniveau, dan zien we terug dat het verval ruim 2,6 m bedraagt over een lengte van 70 m. Het hoogst gelegen is het gedeelte van de Konventstraat aan de stadszijde. De hoogte van het straatniveau bedraagt daar 16,21 m +TAW. Dit niveau loopt in noordelijke richting eerst geleidelijk af en vanaf halverwege de straat in hoger tempo tot aan 13,6 m +TAW nabij de Handboogstraat.

Doorgaans zal het straatniveau het natuurlijke reliëf volgen, mits er geen sprake is van stedelijke ophogingslagen. In het noordelijke deel van de straat zien we dat de natuurlijke bodem vrij kort onder het straatniveau ligt (ca. 30 tot 40 cm), direct onder de funderingslaag van de straat. Pas halverwege de straat duikt de natuurlijke ondergrond en lopen beiden niet meer synchroon. De vraag in hoeverre de bodem een sterke natuurlijke daling kent of wordt ingesneden komt in de volgende paragraaf aan de orde.

4.2.2 Bodemopbouw

Met de aanleg van enkele profielkolommen kon de bodemopbouw in kaart gebracht worden (afb. 22). In de beschrijving daarvan richten we ons op het zuidelijke deel van de straat. In dit deel van de straat was de bodemopbouw immers nog intact. In het noordelijke deel van de straat kenmerkt de bodem zich door

middeleeuwse ophogingspakketten. Deze worden vanwege het antropogene karakter hier niet verder besproken, maar komen aan de orde in paragraaf 5.2.

Afb. 22. Locatie van de bodemprofielen.

Afbeelding 23 geeft de bodemopbouw aan de zuidzijde van de Konventstraat goed weer. De bodem bestaat uit een afwisseling van dunne zand en leemlaagjes die naar de top toe steeds meer in elkaar overgaan en egaal bruiner van kleur worden. De zand- en leemlaagjes zijn horizontaal gelaagd, maar tonen al wel duidelijk een dalend verloop in noordelijke richting. De gelaagdheid wordt nog eens benadrukt door bandjes met lichte roestvorming. Deze zijn veroorzaakt door oxidatie van natuurlijke ijzerdeeltjes in de bodem. De roestvorming treedt vervolgens op wanneer percolerend grondwater stagneert door de wisselende waterdoorlaatbaarheid van de zand- en leembandjes.

Afb. 23. De bodemopbouw aan de zuidzijde van de Konventstraat (profiel 3)

Iets verder naar het noorden, op ca. 10 m afstand van profiel 3, laat een tweede profiel zien dat de bodemopbouw al iets verschilt (afb. 24). De dunne gelaagdheid van profiel 3 toont zich in dit profiel niet meer. Er is nog wel sprake van enige gelaagdheid, maar de verschillende lagen zijn dikker geworden. Ook zijn kleurverschillen te onderscheiden. In profiel 3 toont de bodem zich duidelijk geel bruin, deels door de roestvorming, profiel 5 is lichter van kleur en neigt meer naar licht geel tot licht grijs. In dit profiel is ook minder sprake van roestvorming.

Afb. 24. De bodemopbouw van profiel 5.

Profiel 2 is het meest noordelijke profiel waarin de bodemopbouw nog bestudeerd kon worden en ligt op circa 25 m afstand van profiel 3. Door recente verstoringen, waaronder kabels en leidingen is een deel van de top van de natuurlijke bodem omgewerkt. Uit het bodemprofiel kan afgeleid worden dat de natuurlijke afzettingen homogener zijn geworden qua samenstelling en qua kleur (afb. 25). De natuurlijke gelaagdheid lijkt verdwenen en heeft plaats gemaakt voor een zandig pakket dat naar onder toe langzaam iets lemiger wordt.

Afb. 25. De bodemopbouw in profiel 2

4.3 Interpretatie van de gegevens

Het plangebied ligt op de helling van de hogere stadsdelen van het centrum van Kortrijk naar de lager gelegen oevers van de Leije. Het verval over een afstand van 70 m bedraagt 2,6 m en is daarmee redelijk groot. Zeker als daarbij meeberekend wordt dat de natuurlijke bodem mogelijk oorspronkelijk een nog groter verval heeft gekend. Immers, de top van de natuurlijke bodem kon alleen over het zuidelijke deel van de Konventstraat vastgesteld worden.

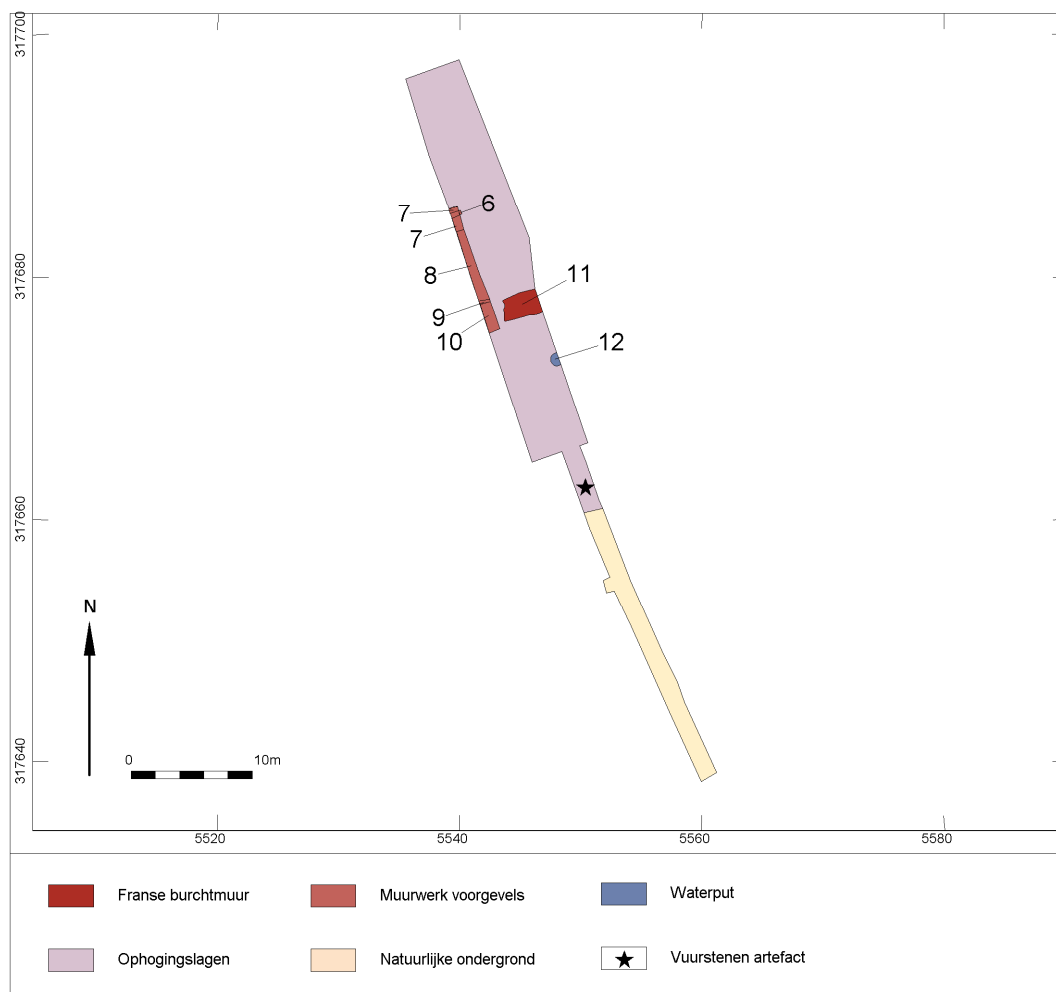
De bodemopbouw in het plangebied toont aan dat de ondergrond bestaat uit laat-pleistoceen dekzand met ingeschakelde leemlagen, waarvan de top onder invloed van bodemvorming gehomogeniseerd is. Bovendien hebben bodemvormende processen voor bruine verkleuring van de top van het zandpakket gezorgd. Op grond van de lithologische samenstelling worden deze sedimenten geïnterpreteerd als dekzanden, behorende tot de Formatie van Gent.

Waarschijnlijk is de top van deze afzettingen verder naar het noorden als gevolg van erosie en menselijk handelen verdwenen en (deels) vervangen door middeleeuwse ophogingslagen.

5 De sporen en vondsten van de opgraving

Zowel tijdens de opgraving als de archeologische begeleiding zijn meerdere archeologische sporen en vondsten geregistreerd. De sporen situeren zich voornamelijk in het centrale en noordelijke deel van het plangebied en hangen samen met de middeleeuwse en nieuwtijds inrichting ervan (afb. 26). In het zuidelijke deel van de Konventstraat, waar de bodemopbouw nog redelijk intact bleek, zijn geen archeologische sporen aangetroffen. Wel is in de top van de natuurlijke bodem de vondst gedaan van een fragment bewerkt vuursteen (afb. 26).

De aangetroffen sporen en vondsten zullen in dit hoofdstuk waar mogelijk in chronologische volgorde, of anders per thema besproken worden. In bijlage 1 kan de bijbehorende sporenlijst geraadpleegd worden. In bijlage 2 de vondstenlijst en in bijlage 3 de determinatielijsten van de vondsten.

Afb. 26. Overzicht van de aangetroffen sporen met interpretaties

5.1 Een vuurstenen artefact uit de steentijd of metaaltijden

Concrete sporen die aan de steentijd en/of de metaaltijden zijn toe te schrijven, zijn niet gevonden. Indien deze sporen aanwezig zijn geweest, zouden deze zichtbaar moeten zijn geweest in het zuidelijk deel van het plangebied, alwaar de top van de natuurlijke bodem aangesneden werd. In deze zone werd wel één artefact gevonden dat in de steentijd of in de metaaltijden dateert. Het betreft een bewerkt stuk vuursteen. Dit fragment (vnr 2) werd aangetroffen in de top van de natuurlijke afzettingen ter hoogte van profiel 2 (afb. 26).

Uit determinatie van het vuurstenen artefact is gebleken dat het een geretoucheerde kling betreft (Afb. 27).⁶¹ Dergelijke klingen komen in meerdere periodes voor en zijn qua vormkenmerken niet specifiek aan één periode toe te schrijven. Ondanks de algemene vorm wordt qua datering gedacht aan het Neolithicum, echter valt een dergelijke datering niet te staven.

Ondanks het gegeven dat het vuurstenen artefact een losse vondst betreft, vormt het wel een indicatie voor menselijke activiteiten binnen of in de omgeving van het plangebied in de Steentijd of in de metaaltijden.

Afb. 27. Een geretoucheerde kling afkomstig uit de top van de natuurlijke bodem

5.2 Muurwerk van de Franse dwangburcht

Historisch gezien is al veel geweten over de Franse dwangburcht. De aanwezigheid en zelfs de locatie van de burchtmuur was voorafgaand al bekend vanuit een eerdere opgraving.⁶² Deze opgraving had in 1959 plaatsgevonden en de resultaten van die opgraving zijn reeds aan de orde gekomen bij de beschrijving van historische gegevens in hoofdstuk 3.⁶³

Bij de huidige opgraving kon de bovenzijde van de burchtmuur opnieuw onderzocht worden. De rioleringswerkzaamheden reikten precies tot aan de bovenzijde van de restanten van de burchtmuur. Aangezien de bovenzijde van de restanten van de burchtmuur samenvielen met het diepste niveau van de aanleg van de riolering kon de burchtmuur daarmee ook volledig in situ bewaard blijven en is deze niet verder aangetast.

De burchtmuur (S11) heeft bij benadering een westzuidwest tot oostnoordoost oriëntatie. In het opgravingsvlak kon de burchtmuur niet over de volledige lengte onderzocht worden. Aan de westzijde wordt de burchtmuur namelijk onderbroken. Uit een handmatige coupe blijkt dat de burchtmuur aan de westzijde over een smalle breedte tot minimaal 25 cm diepte is uitgebroken. De exacte diepte tot waar de muur is uitgebroken kon niet vastgesteld worden. Het deel van de burchtmuur dat wel in het vlak onderzocht kon worden, heeft een lengte van bijna 3 m en is maximaal 2 m breed.

⁶¹ Determinaties zijn uitgevoerd door R. Machiels en A. Muller.

⁶² Despriet, 2002.

⁶³ Deze opgravingen zijn uitgevoerd door de Nationale Dienst voor Opgraving, onder leiding van J. Mertens en L. Devliegher. Zie beschrijvingen in Devliegher, 1995.

Het opgaande muurdeel kon gedeeltelijk onderzocht worden tot een diepte van maximaal 50 cm en bestaat uit een natuurstenen onderlaag, waarvan het diepste onderzochte niveau ligt op ca. 11,9 m TAW. Het natuursteen bestaat uit grote blokken van zandige kalksteen met onregelmatige afmetingen. De blokken zijn rechthoekig gekapt. De natuurstenen laag loopt iets breder uit dan het bakstenen muurdeel. Daar dient echter wel de kanttekening bij geplaatst te worden dat het bakstenen muurdeel zichtbaar beschadigd (afgerond is) en oorspronkelijk wellicht even breed is geweest als de natuurstenen fundering. In paragraaf 6.2.3 zal verder ingegaan worden op de interpretatie van deze natuurstenen laag en zullen de resultaten van het huidige onderzoek vergeleken worden met de in 1959 uitgevoerde opgraving.

De bovenzijde van de burchtmuur bestaat uit een bakstenen laag (bovenzijde 12,4 m TAW). Daarvan waren boven het natuursteen nog maximaal 3 lagen bewaard gebleven. De bakstenen zijn rood oranje van kleur. Daarbij zijn zowel gebroken als complete bakstenen gebruikt. Van de complete bakstenen zijn de afmetingen genoteerd en deze wijzen uit dat er per baksteen een variatie is in de lengte – breedte en dikte maat. Over het algemeen liggen de lengtes van de bakstenen binnen het bereik van 26 tot 28 cm, de breedte binnen 14 tot 15 cm en de dikte binnen 5,5 tot 6,8 cm. Qua formaat komen de bakstenen daarmee overeen met de standaarden die in Kortrijk zijn toegepast in de late 13de en eerste helft van de 14de eeuw.⁶⁴ Aangezien het een funderingslaag betreft en er sprake is van slechts enkele lagen baksteen kan niets over het toegepaste metselverband gezegd worden. De bakstenen zijn gevoegd met een gele zandige kalkmortel.⁶⁵ Deze mortel is waterdoortrokken en daarmee sterk verweerd.⁶⁶

Afb. 28. De bovenzijde van de burchtmuur kon in het vlak onderzocht worden.

⁶⁴ Debonne, p. 47.

⁶⁵ Vnr 10

⁶⁶ Determinaties van het baksteen, natuursteen en de mortelsoort zijn uitgevoerd door Marian Melkert.

Afb. 29. *Bovenaanzicht van de burchtmuur in het vlak. In het profiel is het opgaande muurwerk van de latere woonhuizen nog zichtbaar. De foto is in westelijke richting genomen.*

Afb. 30. *Detail van de doorsnede van de bovenzijde van de restanten van de burchtmuur. Zichtbaar is de natuurstenen basis, afgedekt door een bakstenenlaag. De foto is in noordoostelijke richting genomen.*

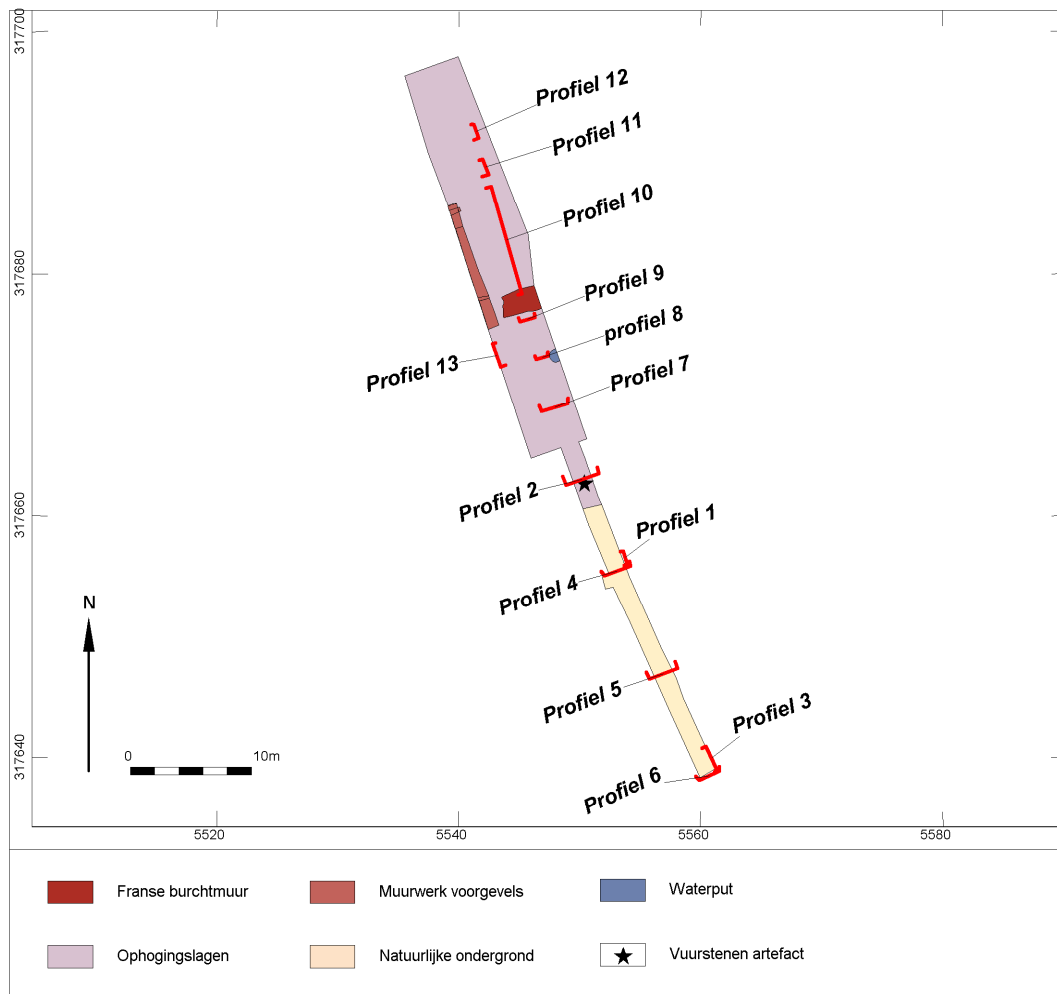
5.3 Middeleeuwse ophogingslagen

In de paragrafen over het landschap en de bodemopbouw is reeds ingegaan op het gegeven dat de natuurlijke bodem vanaf ongeveer halverwege de Konventstraat sterk ingesneden wordt. In deze paragraaf zullen we het verloop van deze insnijding en de opvulling ervan beschrijven aan de hand van de gegevens verzameld tijdens beiden fasen van het veldwerk. Aangezien een doorlopend profiel niet gerealiseerd kon worden, liggen gecombineerde gegevens verzameld bij deelprofielen en profielkolommen hieraan ten grondslag (afb. 31).⁶⁷ Op deze wijze kon ondanks het ontbreken van een doorlopend profiel een goed beeld verkregen worden van de ontwikkeling van de ophogingslagen. De diepste niveaus van de insnijding konden echter niet vastgesteld worden. Deze lagen buiten het dieptebereik van de opgraving en konden evenmin door middel van boringen vastgesteld worden omdat er telkenmale op puin gestuit werd. Om de reconstructie van de insnijding en ophogingslagen inzichtelijk te maken is aan de hand van de verschillende profielen een gereconstrueerd lengteprofiel opgesteld (afb. 32)

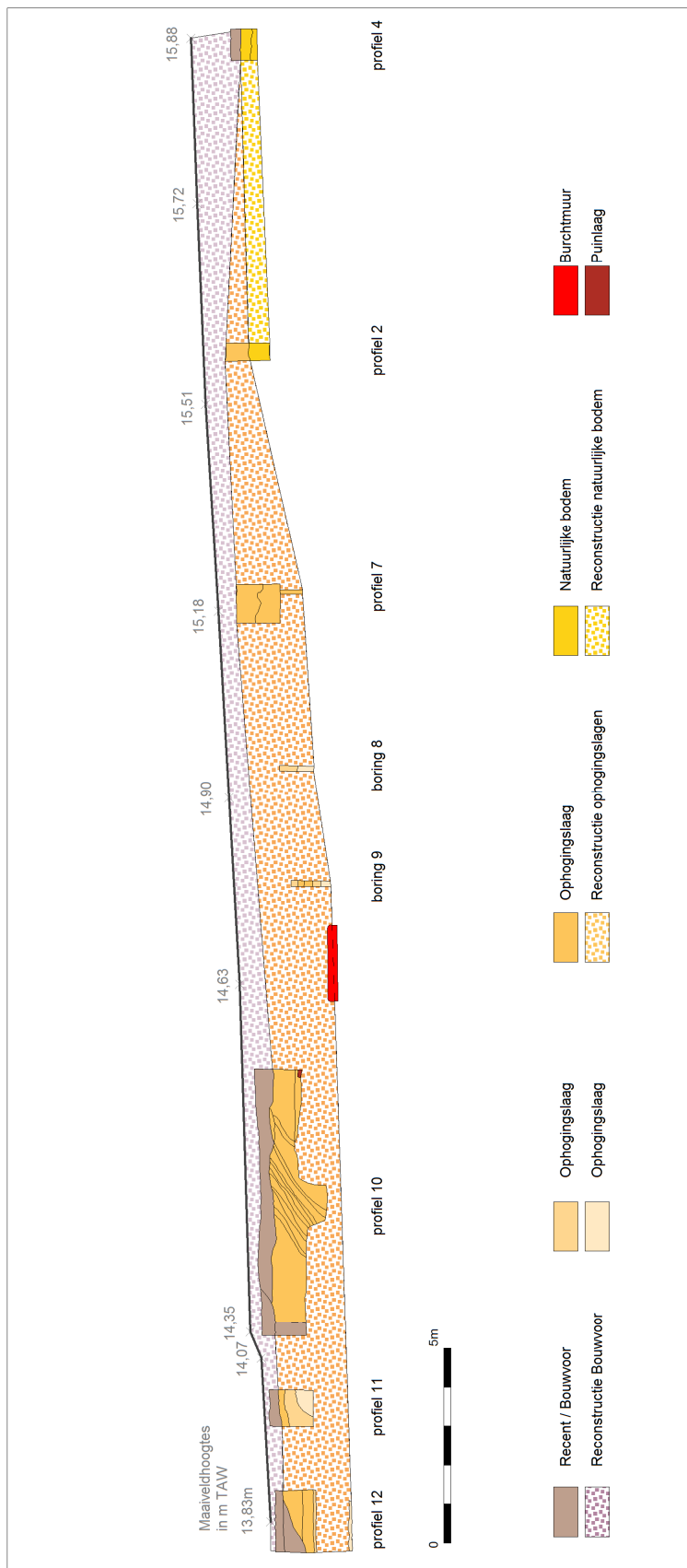
Bij de beschouwing van de profielopbouw is rekening gehouden met de mogelijke vroegere verstoringen door ondermeer de opgravingen in 1959. Deze opgravingen vonden plaats door middel van de aanleg van kleine opgravingsputten langs de westzijde van de Konventstraat.

Ook hedendaagse verstoringen vormden enkele malen een belemmering bij het reconstrueren van het profiel. Dit was ondermeer het geval bij het oostprofiel ter hoogte van de burchtmuur (zuidelijke deel van profielopname 10).

⁶⁷ Om meerdere redenen kon er geen lengteprofiel aangelegd worden: de beperkte onderzoeksdiepte, verstoringen door kabels, leidingen en het oude riool, en de instabiliteit van de profielen waren daar debet aan.

Afb. 31. Locatie van de aangelegde bodemprofielen

Afb. 32 Reconstructie van het lengteprofiel op basis van de verschillende gedocumenteerde profielen.

De eerste aanzet tot de insnijding en ophogingslagen kan al herkend worden in profiel 2 (zie afb. 25). Op deze locatie wordt de natuurlijke bodem afgedekt door een zeer heterogene laag van grijsbruin zand vermengd met restanten van bouwpuin zoals baksteenfragmenten en mortel. De laag is circa 0,5 m dik en wordt aan de bovenzijde afgesneden door de fundatielaag van de hedendaagse weg. De onderzijde van de insnijding ligt op ongeveer 14,5 m TAW.

Amper 6,5 m verderop kon de bovenzijde van de natuurlijke ondergrond niet meer vastgesteld worden. Door middel van een profielput (profiel 7) kon de bodemopbouw tot 13,6 m TAW onderzocht worden en door middel van boringen kon vastgesteld worden dat de bovenzijde van de natuurlijke ondergrond dieper moet liggen dan 13 m TAW. Dit betekent een verval van meer dan 1,5 m binnen een afstand van 6,5 m. In verhouding tot het hedendaagse maaiveld betekent dit dat de bovenzijde van de natuurlijke bodem dieper ligt dan 2,2 m onder maaiveld. De opvulling van de insnijding toont ter plaatse van profiel 7 twee ophogingslagen (afb. 33). Het bovenste pakket is donkergrijs, bruin van kleur en bevat veel insluitsels van baksteen en mortel. Deze laag is circa 0,5 m dik en gaat over in een iets lichtere laag die tevens iets bruiner van kleur is. Deze laag kent ook veel insluitsels van mortel en in mindere mate van baksteen. Tevens zijn er enkele vondsten gerecupereerd, die later in dit subhoofdstuk besproken zullen worden. De structuur van de opvulling is lemig.

Afb. 33. Profiel 7. Zichtbaar zijn beide ophogingslagen.

Wederom een aantal meters verder, 4 m noordelijker, kon met boringen vastgesteld worden dat de bovenzijde van de natuurlijke bodem dieper moet liggen dan 12,7 m TAW, de exacte diepteligging kon echter niet bepaald worden.⁶⁸ Ter plaatse komt de opvulling van de insnijding grotendeels overeen met die ter hoogte van profiel 7. Uit de boringen blijkt wel dat de opvulling van de insnijding naar beneden toe overgaat in een gereduceerde (blauwkleurige) kleiachtige laag (van 13,6 tot 13,1 m TAW) en vervolgens in een groene humeuze kleilaag (13,1 tot 12,7 m TAW). Ook deze lagen bevatten restanten van bouwpuin, echter in beduidend mindere mate dan de bovenliggende lagen.

⁶⁸ De boringen zijn handmatig gezet met een Edelman boor met een diameter van 7 cm. De top van de natuurlijke bodem kon met de boringen niet bereikt worden in verband met puin in de opvullingslagen..

Kort ten zuiden van de Franse burchtmuur, ter hoogte van profiel 9 en op circa 3,4 m noordelijk van profiel 8, is een boring gezet tot een diepte van 12,3 m TAW. Ook bij deze boring kon de natuurlijke ondergrond niet meer vastgesteld worden. De bovenzijde van de natuurlijke ondergrond bevindt zich daarmee dieper dan 2,5 m onder huidig maaiveld. Uit de boringen blijkt dat de insnijding is opgevuld met verschillende lagen die in kleurschakering verschillen van elkaar, maar telkens wel restjes van bouwpuin bevatten. Hoe de opbouw en de oriëntatie van de bovenste lagen eruit heeft gezien, kon vastgesteld worden aan de hand van twee kleine profielkolommen langs het westprofiel (profiel 13). Ondanks de onvolledigheid van de profielen vanwege recente verstoringen, kon vastgesteld worden dat er sprake is van elkaar afwisselende ophogingslagen die in dikte variëren, maar gemiddeld enkele decimeters dik zijn. Deze lagen zijn schuin georiënteerd met een duidelijk dalende lijn in noordelijke richting (afb. 34 en 35). De samenstelling van de lagen verschilt. Sommige lagen bevatten meer puinmateriaal (baksteen en mortel) andere lagen zijn juist wat lemiger of kleiiger en humeuzer van aard.

Afb. 34. Overzichtsfoto van het westprofiel. In rood gemarkeerd nog intacte delen van de opvulling van de insteek. In geel gemarkeerd de locatie van het muurwerk in het verlengde van de burchtmuur. De foto is genomen in noordwestelijke richting.

Afb. 35. Detailfoto van de opvullingspakketten met een dalend verloop richting de burchtmuur. De foto is genomen in westelijke richting.

De bodemopbouw ter hoogte van de Franse burchtmuur en ten noorden ervan kon vastgesteld worden aan de hand van een lengteprofiel over een afstand van bijna 7 m (profiel 10). Op basis van dit profiel konden met name de bovenste ophogingslagen in kaart worden gebracht.

De Franse burchtmuur is afgedekt met een oranje puinlaag van vergruisde baksteen- en mortel vermengd met brokken baksteen en mortel. De top van deze puinlaag ligt op 13,2 m TAW. De puinlaag dekt de oude burchtmuur af en is circa 1 m dik. Deze puinlaag wordt afgedekt door een kleiige laag vermengd met puinresten. Deze laag is vergelijkbaar aan de pakketten ten zuiden van de burchtmuur. Direct ten noorden van de burchtmuur gaat deze ophogingslaag over in een wederom schuingesteld gelaagd pakket. De

oriëntatie van de lagen laat wederom een duikende lijn in noordelijke richting zien. De afwisseling van lagen bestaat net als die ten zuiden van de burchtmuur uit zandige, lemige of kleiige lagen vermengd met puinresten zoals baksteen en mortel. Pas enkele meters verderop, op 2,5 m ten noorden van de burchtmuur, gaat het gelaagde pakket over in een meer egaler pakket dat weliswaar nog steeds veel bijmenging van puin heeft. Op enige afstand van de burchtmuur (op circa 8 m ten zuiden ervan) wordt deze ophogingslaag doorsneden door een recente verstoring, zoals blijkt uit de verticale afsnijding van de laag. Ook de verderop gelegen profielkolommen 11 en 12 tonen aan dat het eerder verkregen beeld met in de richting van de Leie duikende ophogingslagen zich verder doorzet. Ook bij deze profielen kon de diepteligging van de natuurlijke ondergrond niet meer vastgesteld worden en heeft het pakket aan ophogingen een dikte van minimaal 2 tot 2,2 m onder maaiveld. In deze profielen zien we eveneens een beeld terug van sterk puinhoudende lagen aan de bovenzijde, die overgaan in kleiige of lemige afzettingen aan de basis. Deze onderste lagen zijn nog steeds puinhoudend, maar wel in een duidelijk mindere mate dan de bovenste, afdekkende lagen.

Afb. 36. Profiel 10. Op de voorgrond is in het vlak de puinlaag die de burchtmuur afdekte zichtbaar. In profiel de schuine ophogingslagen.

Afb. 37. Detail van profiel 10 met de schuine ophogingslagen.

Reconstructie van de insnijding en ophogingslagen

Samengevat kunnen we op basis van de verschillende profielen, profielkolommen en boringen een reconstructie maken van de ophoging van het plangebied. Over het zuidelijke deel van de Konventstraat is de top van de natuurlijke bodem intact en volgt de straat het natuurlijke reliëf. Daar komt verandering in op circa 25 m vanaf de kruising met de Onze-Lieve-Vrouwestraat. Ter hoogte van profiel 2 zien we dat er reeds sprake is van een ophogingslaag met een dikte van ongeveer 0,5 m. Vanaf dit punt duikt de natuurlijke bodem heel sterk en is er over de gehele lengte van de straat sprake van ophogingslagen met een dikte van minimaal 2 tot 2,5 m. De exacte dikte kon niet vastgesteld worden, nergens kon de top van de natuurlijke ondergrond aangesneden of aangeboord worden. De pakketten waarmee de straat is opgehoogd bestaan aan de bovenzijde uit sterk tot matig puin houdende lagen. Deze lagen, grijs tot bruin van kleur, en zandig tot lemig of kleiig van structuur, zijn schuin gesteld en duiken in noordelijke richting. Deze puinhoudende lagen zijn aangebracht in lagen met verschillende diktes. Soms manifesteren ze zich in dunne lagen van enkele centimeters of decimeters tot aan enkele meters dikte. Naar de onderzijde toe kon enkele malen vastgesteld worden dat de lagen kleiiger of lemiger werden, humeuzer van structuur en dat sprake was van reductie. Deze lagen bevatten beduidend minder puin. Aangezien deze lagen alleen met de boringen onderzocht konden worden, kunnen er geen uitspraken gedaan worden over de exacte aard ervan. Onduidelijk is dan ook of deze lagen behoren tot het pakket van ophogingen, of uit een vroegere fase dateren, en bijvoorbeeld horen bij de insteek of talud van de burchtmuur.

De Franse burchtmuur is afgedekt door een dikke laag met vergruisd bouwpuin van baksteen en mortel. Deze laag is vervolgens weer afgedekt door het bovenstaande beschreven pakket aan ophogingslagen.

Vondsten uit de ophogingslagen

Uit de verschillende ophogingslagen is een beperkte hoeveelheid vondstmateriaal verzameld. In het zuidelijke deel is uit de ophogingslaag ter plaatse van profiel 2 een fragment natuursteen verzameld (vnr 1).⁶⁹ Dit fragment betreft een stuk kolenkalksteen dat is toegepast als bouw materiaal, getuige de mortelresten (zandige kalkmortel). Een vergelijkbaar stuk kolenkalksteen werd ook aangetroffen in de ophogingslaag ter plaatse van profiel 7 (vnr 3). Ook dit fragment was als bouw materiaal toegepast. Ter hoogte van profiel 8 werd een fragment glas gevonden.⁷⁰ Deze vondst is afkomstig uit de ophogingslaag. Het fragment betreft de ziel van een zegellakrode beker die waarschijnlijk tussen 1500 en 1600 gedateerd kan worden, mits deze een herkomst heeft uit de Nederlanden. Ter hoogte van de Franse burchtmuur is een oorfragment gevonden van een kan van grijsbakkend aardewerk (afb. 39) uit de periode 1200-1500 (vnr 5.001).⁷¹ Iets verderop, bij de aanleg van profiel 10 werd uit de ophogingslagen een koperen munt (vnr 6) gerecupereerd (afb. 38). Deze ovaalvormige munt is slecht geconserveerd en daarmee niet goed determineerbaar. Aan weerszijden zijn nog restanten van reliëf aanwezig, waaruit we kunnen afleiden dat op één zijde een cirkelvormig reliëf aanwezig is geweest en aan de andere zijde een kruisvorm. Het cirkelreliëf werd vaak toegepast bij wapenschilden, het kruisvormige reliëf bij toevoegingen van letters. Dergelijke voorstellingen op munten kennen we met name uit de Late Middeleeuwen.⁷²

Afb. 38. Detailfoto's van de koperen munt (vnr 6)

Ter hoogte van profiel 12 konden uit de puinhoudende ophogingslaag drie fragmenten aardewerk verzameld worden (vnr 7.002). Dit is telkens één fragment van grijsbakkend aardewerk, roodbakkend aardewerk en steengoed (afb. 39). Deze fragmenten kunnen in de periode 1300-1500 gedateerd worden. Uit dezelfde laag werden tevens twee fragmenten van spaarzaam geglazuurde tegels verzameld (vnr 7.001). Deze tegels zijn vrij dun met diktes van 1,2 tot 1,5 cm en zijn voorzien van groen loodglazuur. De tegels kunnen niet specifiek gedateerd worden dan de Late Middeleeuwen (B). Uit een dieper niveau, uit een kleiige laag met minder bouwpuin, konden twee aardewerkscherven en een fragment natuursteen verzameld worden (vnr 8). Dit betreffen wederom een fragmenten grijsbakkend aardewerk en roodbakkend aardewerk. Het natuursteen betreft een fragment van kolenkalksteen dat is toegepast als bouw materiaal.

Uit de ophogingslagen ter hoogte van het muurwerk van de voorgevels werd één aardewerkscherf verzameld (vnr 9.001.1). Deze scherf betreft vermoedelijk een fragment van een grape met lobvoetjes. De scherf dateert uit de periode 1275 – 1350.

Uit de ophogingslagen ter plaatse van profiel 13 werden drie scherven van grijsbakkend aardewerk gerecupereerd (vnr 16.001 en 16.002). Het gaat om scherven van een kan (vnr 16.001.2) en een kom (vnr 16.001.1, beiden te dateren tussen 1200 en 1300.

⁶⁹ Determinaties van het natuursteen, baksteen en mortel zijn uitgevoerd door Marian Melkert.

⁷⁰ Determinatie van het glas is uitgevoerd door A. Griffioen.

⁷¹ Determinaties van het aardewerk zijn uitgevoerd door A. Griffioen.

⁷² Determinatie van de koperen munt is uitgevoerd door A. Veenhof.

Afb. 39. Overzicht van de aardewerkvondsten verzameld uit de ophogingslagen

5.4 Laat- of post-middeleeuwse woonhuizen langs de Konventstraat

Vooraf was bekend dat langs de westelijke profielwand muurresten gevonden konden worden, die toebehoorden aan de voorgevels van woonhuizen die langs de Konventstraat hebben gestaan. De ligging van de voorgevels binnen het wegtracé lijkt opmerkelijk, maar kan verklaard worden door het naar achteren verplaatsen van de rooilijn in vermoedelijk de 20ste eeuw.

Tijdens de archeologische begeleiding zijn over een lengte van bijna 10 m de restanten van muurwerk aangetroffen en gedocumenteerd. Ten zuiden van het gedocumenteerde muurwerk, lijken muurresten te ontbreken. In noordelijke richting verdwijnt het muurwerk in het profiel, en kon dit niet verder onderzocht worden.

Over het algemeen is het muurwerk slecht bewaard gebleven. Over vrijwel de gehele lengte van het gedocumenteerde muurdeel resteert slechts de onderzijde (S8). Aan de zuidelijke begrenzing ter hoogte van de Franse burchtmuur is echter nog een deel opgaand muurwerk (S10 en S9) intact gebleven, evenals aan de noordelijke begrenzing van het gedocumenteerde muurdeel (dit betreffen S6 en S7).

De wisseling in conservering van het muurwerk hangt grotendeels samen met verstoringen in het verleden en mogelijk met de wijze van afbraak. Zo zijn er verschillende huisaansluitingen van kabels, leidingen en riolering, waarvoor muurwerk uitgebroken is geweest. Ook zal de aanleg van de oude riolering lokaal gezorgd kunnen hebben voor verstoringen. De aanleg van de huidige riolering heeft slechts in beperkte mate verstoring teweeg gebracht, die enkel veroorzaakt werd doordat muurwerk bij het weggraven van de grond geraakt werd. Het muurwerk hoefde namelijk niet gesloopt te worden voor de aanleg van het nieuwe riool en zodoende konden de restanten van het aangetroffen muurwerk volledig in situ bewaard blijven.

In de navolgende paragrafen zullen de verschillende muurdelen per spoor in detail besproken worden. De beschrijvingen zijn niet in chronologische volgorde geplaatst, maar behandelen de muurdelen op volgorde van zuid naar noord.

Ter illustratie van de ligging en de uiterlijke kenmerken van de muurdelen zijn de overzichtskaarten afb. 40 en 41 bijgevoegd. Afbeelding 40 geeft de locatie van het muurwerk binnen de Konventstraat weer.

Afbeelding 41 betreft een schetsmatige reconstructie van het muurwerk zoals dat in het westelijke profiel werd aangetroffen.

Afb. 40. Locatie van de aangetroffen muren en sporen op de topografische kaart.

Afb. 41. Schetsmatige reconstructie van het muurwerk van de voorgevels.

Muur S10

Muurdeel S10 ligt exact in het verlengde van de burchtmuur (S11) en is redelijk goed bewaard gebleven. De bovenzijde van het muurdeel bevindt zich op circa 60 cm onder maaiveld (ca. 14,05 m +TAW). De onderzijde van de muur kon niet vastgesteld worden, deze bevond zich buiten het bereik van de opgraving op meer dan 40 cm onder vlakniveau. Het opgaande muurwerk dat geregistreerd kon worden is 1,7 m hoog. Het muurdeel is circa 2,5 m breed. De zuidzijde van de muur is vermoedelijk (licht) verstoord geraakt bij het aanleggen van een afvoerbuis. Het muurdeel toont zich aan deze zijde rommelig, dit in tegenstelling tot de noordzijde die strak begrensd en afgewerkt is (afb. 42). Het muurwerk loopt zeker nog 40 cm verder door richting westen (dus tot onder de stoep). De oostzijde van de muur is uitgehakt.

Afb. 42. Detailfoto's van de afwerking van de zuid- en noordzijde van het muurdeel S10 in het westprofiel. De foto's zijn genomen in westelijke (a, c, d) en zuidwestelijke richting (b).

De basis van het muurdeel bestaat uit een rommelige opeenstapeling van natuurstenen fragmenten vermengd met mortel en (gebroken) baksteen en puin. Her en der bevinden zich in deze laag grotere stukken van natuurstenen blokken. Op het rommelige deel van de fundering is vanaf verschillende hoogte opgaand metselwerk te zien, hoewel nog niet systematisch is gemetseld. Dit veronderstelt dat het gevonden muurwerk zich ondergronds heeft bevonden, of dat het muurdeel voorzien is geweest van een bakstenen of natuurstenen bekleding (al zijn daar geen directe aanwijzingen voor gevonden).

Aan de ingehakte oostzijde zijn vooral koppen te zien waarbij de stootvoegen vrijwel boven elkaar liggen. Bij opgaand metselwerk dat in het zicht was, is meestal sprake van een regelmatig metselverband. Van de gebruikte bakstenen kon de lengte niet vastgesteld worden, de gemiddelde breedte bedraagt 13 cm, de gemiddelde dikte 5,8 cm. De bakstenen hebben een oranje, iets rode kleur. De bakstenen en het baksteenformaat komen overeen met de bakstenen die zijn toegepast voor de Franse dwangburcht en voor andere gebouwen in Kortrijk die in de 13de en 14de eeuw te dateren zijn. Dit betekent overigens niet direct dat het muurdeel in deze periode te dateren is, aangezien hergebruik van baksteen veelvuldig voorkomt. Ter hoogte van muurdeel S10 zijn twee fragmenten van tegels gevonden. Deze fragmenten (vnr 13) waren 2,5 cm dik en kunnen niet specifiek gedateerd worden.

Het is de vraag waar dit muurwerk toe heeft behoord. Gezien de zwaarte ervan en de ligging in het verlengde van de burchtmuur zou hier sprake kunnen zijn van een reparatie van de burcht. Muurdelen S10 en de vastgestelde burchtmuur zijn qua opbouw niet vergelijkbaar zodat gelijktijdigheid wordt uitgesloten. Een interpretatie als voorgevel of kelder van een woonhuis wordt aannemelijker geacht. In paragraaf 6.2.3. zal de interpretatie van dit muurdeel nog aan bod komen.

Muur S9

Direct ten noorden, koud tegen muur S10 aan ligt het restant van muur S9 (afb. 42). De muur heeft mogelijk een oost – west oriëntatie en zou daarmee haaks aangesneden kunnen zijn. Het muurdeel is slecht bewaard gebleven en telt nog 7 baksteenlagen. De onderzijde van de muur kon niet vastgesteld worden. De muur is steeds breed en is opgebouwd uit oost – west liggende strekkenlagen. Aan de noordzijde is het muurwerk afgesmeerd. De bakstenen zijn iets rood van kleur en meten 21 x 11,5 / 11 x 5 / 4,5 cm.⁷³ Deze baksteenformaten lijken op een 17de of 18de-eeuwse oorsprong te duiden. De stenen zijn gemetseld met een zandige kalkmortel. Deze mortel lijkt qua samenstelling gelijk te zijn aan andere mortelresten, zoals toegepast op de burchtmuur, alsook de waterput, maar verschilt wel in hardheid (is beter uitgehard) en lijkt minder omgezet te zijn.⁷⁴

De breedte van de muur bedraagt 42 cm, de lengte kan niet vastgesteld worden. Vermoedelijk loopt de muur tot onder de stoep door.

Fundering S8

Direct aangrenzend aan muur S9 is de fundering van een muur aangetroffen. Deze fundering (S8) bestaat uit een vermengde laag van baksteen met natuursteen en mortel (afb. 43). Veelal gaat het om gebroken materiaal dat ongeordend is geplaatst. De fundering kan over een lengte van 8 m gevolgd worden. De interpretatie van de laag is onduidelijk. De laag kan mogelijk gezien worden als een soort vlijlaag waarop vanaf een bepaald niveau bakstenen zijn gemetseld. Een andere mogelijkheid is dat het de restanten betreft van een muurdeel van kistwerk. In paragraaf 6.2.3. komen we nog op de interpretatie van de muurdelen terug.

Aan de noordzijde zijn nog enkele restanten van opgaand muurwerk aangetroffen (S7). De bovenzijde van de fundering bevindt zich tussen 12,8 en 13,16 m +TAW, op ongeveer 1,5 m onder maaiveld. De onderzijde van de fundering kon niet bepaald worden. Het bewaard gebleven deel van de fundering is gemiddeld 0,6 m hoog. De breedte is niet bekend. Op welke manier de fundering S8 aansluit op muur S9 en of beide delen op elkaar hebben aangesloten is niet duidelijk. Dit deel was helaas verstoord.

Afb. 43. Detailfoto van de fundering spoor 8. De foto is genomen in westelijke richting.

⁷³ Vnr 14

⁷⁴ Determinatie van de baksteen, natuursteen en mortel is uitgevoerd door Marian Melkert.

Muur S7

Muur S7 bestaat uit een restant van muurwerk dat is gemetseld op de fundering S8. Het muurdeel is matig bewaard gebleven (afb. 44). Bij de aanleg van een huisaansluiting op het riool is het muurwerk voor een groot deel uitgebroken. Ten noorden van de verstoring was de aanzet tot (het verloop van) een muurdeel zichtbaar. Dit kon niet verder onderzocht worden, omdat het muurwerk vanaf die locatie in het profiel verdwijnt en bij de rioleringswerkzaamheden niet meer is aangesneden. Ten zuiden van de verstoring kon het muurwerk over een lengte van bijna 1 m onderzocht worden.

Het metselwerk ten zuiden van de verstoring bestaat uit strekkenlagen, waarbij de stenen deels verspringend zijn geplaatst. Naast volledige bakstenen is er ook gebruik gemaakt van gebroken bakstenen. Mogelijk om het metselwerk in te passen in de onregelmatige fundering en omdat het metselwerk nog niet in het zicht was. De gebruikte bakstenen zijn oranje tot iets rood van kleur. De formaten zijn redelijk fors met gemiddelde afmetingen van 25 / 26 x 14 x 6 cm. Dergelijke afmetingen voor baksteen kwamen in Kortrijk voor in de 14de eeuw. Hergebruik van baksteen kan hier echter niet uitgesloten worden.

Opmerkelijk genoeg lijkt het muurdeel S7, evenals de onderliggende fundering S8 onderbroken te zijn geweest. Dit blijkt uit de rechte afwerking van het muurdeel en de bepleistering ervan aan de noordzijde. Ter hoogte van deze onderbreking in het muurwerk is een ander muurdeel S6 geplaatst. De reden of functie van de onderbreking is niet duidelijk. Mogelijk betreft het een afvoerkoker.

Afb. 44. Detailfoto's van het op fundering S8 gemetselde muurdeel S7. Centraal op de foto (a) en in detail op foto b is de onderbreking in het muurwerk te zien. De foto's zijn genomen in noordwestelijke (a), westelijke (b, d) en zuidwestelijke (c) richting.

Muur S6

In de fundering S8 en muur S7 is een onderbreking opgenomen. Precies ter hoogte van deze onderbreking is een smal muurdeel aangelegd S6 (afb. 44). Dit muurdeel is halfsteens breed en anderhalfsteen lang opgemetseld. Het muurwerk was matig bewaard gebleven en telde nog slechts enkele baksteenlagen. Voor het muurdeel zijn rode bakstenen gebruikt van het formaat 21 x 10 x 5 cm. Deze bakstenen wijken daarmee

af van de bakstenen die voor muurdeel S7 gebruikt zijn. Baksteenformaten van dit formaat kunnen binnen Kortrijk in de 17de en 18de eeuw (of later) geplaatst worden.⁷⁵

De functie van het muurwerk zal vermoedelijk te maken hebben met het dichtzetten van de open ruimte tussen de fundering S8 en muur S7. In de opvullingslaag van de ruimte achter dit muurdeel werd een aardewerkscherf verzameld. Dit betreft een fragment van industrieel wit dat in de periode 1850 – 1950 te dateren is (vnr 15). Deze scherf wijst op het dichten van de ruimte achter het muurwerk in of aan het eind van de eerste helft van de 20e eeuw.

5.5 Een waterput

Langs het oostprofiel werd 3,5 m ten zuiden van de burchtmuur een waterput (S12) met bakstenen mantel aangetroffen (afb. 45 en 46). De ronde waterput (S12) steekt voor één helft buiten de profielwand en kon zodoende goed geregistreerd worden. De waterput kon over een hoogte van 1,3 m onderzocht worden. De diepte van de put is niet vastgesteld. De waterput hoefde niet te wijken voor de rioleringswerken en is zodoende *in situ* bewaard gebleven.

De waterput is voorzien van een bakstenenmantel met een doorsnede van iets minder dan 1 m. Voor de mantel zijn matig hard gebakken oranje rode bakstenen gebruikt van het formaat 21/20 x 10 / 9 x 4,5/5 cm.⁷⁶ Afgaande op de formaten van de bakstenen zou de put in de 17de of 18de eeuw gedateerd kunnen worden, of later (bijvoorbeeld bij hergebruik).⁷⁷ De bakstenen zijn gevoegd met een brokkelige gele zandige kalkmortel.⁷⁸ De mortel is sterk door water verweerd. Op enkele plaatsen waren de bakstenen voorzien van dubbele mortellagen. Dit zou kunnen wijzen op hergebruik van de bakstenen.⁷⁹

Voor de aanleg van de waterput is een vrij steile insteekkuil gegraven die de middeleeuwse ophogingslagen doorsnijdt. De insteekkuil is circa 2m breed aan de bovenzijde en versmalt zich tot 1,4m aan de onderkant van het onderzochte deel van de waterput.

De waterput kan niet direct gedateerd worden op basis van aardewerk of ander vondstmateriaal. Op basis van het gegeven dat de waterput de middeleeuwse ophogingslagen doorsnijdt, kan aangenomen worden dat de put van ná de ophoging van het terrein dateert. Afgaande op de toegepaste bakstenen (formaten) zou de waterput mogelijk in de 17de of 18de eeuw gedateerd kunnen worden.

De ligging van de waterput is opmerkelijk, aangezien deze binnen de straat gesitueerd lijkt te zijn. Mogelijk betreft dit dan ook een waterput met een gemeenschappelijk gebruik.

Afb. 45. De waterput met in het profiel de insteekkuil.

Afb. 4.6 Detailfoto van de bakstenen mantel van de waterput.

⁷⁵ Debonne. P. 47

⁷⁶ Dit betreffen de vastgestelde minimale en maximale lengte x de minimale / maximale breedte x dikte. Vnr 12.

⁷⁷ Debonne. P. 47

⁷⁸ Vnr 11.

⁷⁹ Determinaties van het baksteen en mortel zijn uitgevoerd door Marian Melkert.

6 Synthese

6.1 Inleiding

In de voorgaande hoofdstukken zijn verschillende aspecten met betrekking tot de (ontstaans-)geschiedenis van de Konventstraat aan de orde gekomen. In hoofdstuk 3 is ingegaan op de historische kennis van het gebied die teruggaat tot de bouw van een grafelijk castrum en later de Franse dwangburcht, gevolgd door de sloop van de burcht en de navolgende herinrichting van het gebied met een nieuwe verkaveling; vervolgens tot aan de sloop van de oude panden en de moderne inrichting van de straat. In hoofdstuk 4 is het landschap beschreven waarin de Konventstraat zich bevindt. Deze beschrijvingen gaan in op de algemene (bureau-)gegevens van het gebied, alsook de bodemopbouw zoals deze tijdens het veldwerk onderzocht kon worden. In hoofdstuk 5 zijn vervolgens de bij de opgraving onderzochte sporen en verzamelde vondsten beschreven. Deze sporen en vondsten gaan terug tot in vermoedelijk de Steentijd, maar beslaan hoofdzakelijk de middeleeuwse en post-middeleeuwse ontwikkeling van het gebied. Al deze gegevens tezamen maken het mogelijk om voor een deel een reconstructie te maken van de ontwikkelingen zoals die zich hebben afgespeeld binnen het plangebied. Zoals zo vaak beantwoorden al deze gegevens de nodige vragen, maar roepen ze tegelijkertijd ook weer nieuwe vragen op. Het onderzoek heeft met zijn beperkingen niet overal antwoord op kunnen bieden, maar geeft desondanks een goed inzicht in de geschiedenis van het plangebied. In hoofdstuk 6.2 zal deze geschiedenis chronologisch beschreven worden. In hoofdstuk 6.3 zullen tot slot de aan dit onderzoek gestelde onderzoeksvragen beantwoord worden.

6.2 Chronologisch overzicht van de geschiedenis van het plangebied

6.2.1 De vroegste bewoning van Kortrijk en het plangebied

Uit de beschrijving van de geschiedenis van Kortrijk is gebleken dat het gebied waarin Kortrijk ligt een lange historie van bewoning kent. De oudste vondsten gaan ver in de tijd terug tot het Laat-Paleolithicum. Vervolgens zien we uit verschillende periodes van de Steentijd (Mesolithicum, Midden- en Laat Neolithicum) vuursteen vondsten die wijzen op menselijke aanwezigheid. Uit de metaaltijden (Bronstijd, IJzertijd) zijn zowel vondsten als sporen bekend.

Binnen het plangebied aan de Konventstraat toont de vondst van één vuurstenen artefact aan dat binnen het plangebied mogelijk menselijke activiteiten hebben plaatsgevonden ergens in de Steentijd of de metaaltijden. Heel specifiek kunnen we de periode waarin de menselijke activiteiten zich hebben afgespeeld niet benoemen. Het vuurstenen artefact, een geretoucheerde kling, is qua fysieke kenmerken te algemeen om met zekerheid aan een specifieke periode toe te kennen. De kling kan daarmee slechts heel breed in de Steentijd of metaaltijden gedateerd worden. Ondanks de beperkte mogelijkheden tot een specifieke datering van de kling kunnen specialisten wel aangeven dat het voorwerp het meeste neigt naar een datering in het Neolithicum. Qua tijdsperiode zou een dergelijke datering kunnen aansluiten bij andere vondsten die binnen Kortrijk zijn gedaan, al zou dat ook voor andere periodes evenzo kunnen gelden. De vuurstenen kling is gevonden in de top van de natuurlijke ondergrond die bestaat uit Laat-Pleistocene dekzanden van de Formatie van Gent. Deze dekzanden zijn eolisch afgezet en bestaan uit zandafzettingen met ingeschakelde leemlagen. De locatie waar de kling gevonden is, bevindt zich op de helling van de hogere delen waar tegenwoordig het stadscentrum van Kortrijk ligt naar de oevers van de Leije.

Behalve de kling zijn er geen andere sporen of vondsten geborgen die kunnen uitwijzen of het plangebied in de Steentijd of metaaltijden bewoond is geweest. Eventuele sporen en vondsten zouden daarmee met name in de top van de natuurlijke ondergrond zichtbaar moeten worden. Deze natuurlijke ondergrond is slechts over een beperkte lengte van 20 tot 25 m in het zuidelijke deel van Konventstraat aangetroffen. Vanaf 20 tot 25 m vanaf de Kruising met de Onze-Lieve-Vrouwestraat wordt de natuurlijke bodem sterk ingesneden, of daalt deze sterk en werden enkel nog middeleeuwse ophogingslagen aangetroffen. Dit zorgt ervoor dat, mocht menselijke bewoning of activiteiten hebben plaatsgevonden binnen het plangebied, het zicht erop door middel van de voorliggende opgraving beperkt is geweest.

6.2.2 Bewoning in de Romeinse tijd en Vroege Middeleeuwen

Uit historische en archeologische bronnen is bekend dat Kortrijk en omgeving in de Romeinse tijd en de Vroege Middeleeuwen bewoond werd. De aanwezigheid van twee heirbanen in de Romeinse tijd benadrukken nog eens het belang van de plaats. Binnen het plangebied aan de Konventstraat zijn echter

geen sporen gevonden uit deze periodes en kan er daarmee geen relatie gelegd worden met andere bekende sites. Het ontbreken van sporen en vondsten betekent nog niet direct een veronderstelde afwezigheid in de omgeving. Ook hiervoor geldt, evenals voor de prehistorische sporen dat er afgaande op de ontwikkeling van de (top van de) natuurlijke bodem, slechts een beperkte onderzoeksoppervlakte was, waarbinnen eventuele sporen of vondsten zich zouden kunnen manifesteren. Eventuele opspit van vondsten uit deze periode in latere sporen is evenwel niet aangetroffen.

6.2.3 De Volle en Late Middeleeuwen

Uit historische bronnen is bekend dat Kortrijk in de Volle Middeleeuwen wordt uitgebouwd tot een grafelijk centrum. Dit gebeurde nadat de graaf van Vlaanderen in de loop van de 10de eeuw de scepter overnam. In 1071 wordt Kortrijk een onafhankelijk kasselrij die bestaat uit een castrum en een agglomeratie erbuiten. Vermoed wordt dat het plangebied van de huidige Konventstraat binnen dit castrum gelegen zal hebben.⁸⁰ De exacte indeling en ligging van het castrum en de gebouwen daarbinnen is echter niet bekend. Enkele hedendaagse gebouwen worden aan deze periode toegeschreven. Ook is de ligging van een gracht achter de huizen langs de oostzijde van de Leie bekend. Tegen het eind van de 13de eeuw situeert zich ten zuiden van de Leie het kasteel, de Onze-Lieve-Vrouwekerk, het begijnhof, het burgerlijk centrum en de nieuwe Sint-Maartenskerk. De stad werd daarbij naar men vermoed omgeven door een stadswal. Van deze vroeg stedelijke ontwikkelingen zijn binnen het plangebied van de Konventstraat echter geen sporen of vondsten teruggevonden, dit ondanks de veronderstelde ligging van het plangebied binnen het castrum. De afwezigheid van sporen en vondsten zou hier mogelijk verklaard kunnen worden door de latere ontwikkelingen, zoals de bouw van de Franse dwangburcht, de sloop ervan, de herindeling en ophoging van het gebied en de uitgifte van nieuwe kavels. Al deze ontwikkelingen zouden er toe kunnen hebben geleid dat eventuele sporen of vondsten uit de vroegere periode van het castrum verloren zijn gegaan, dan wel begraven liggen onder de latere ophogingslagen van na de sloop van de Franse dwangburcht. In de volgende paragrafen zullen deze ontwikkelingen in chronologisch overzicht aan de orde komen.

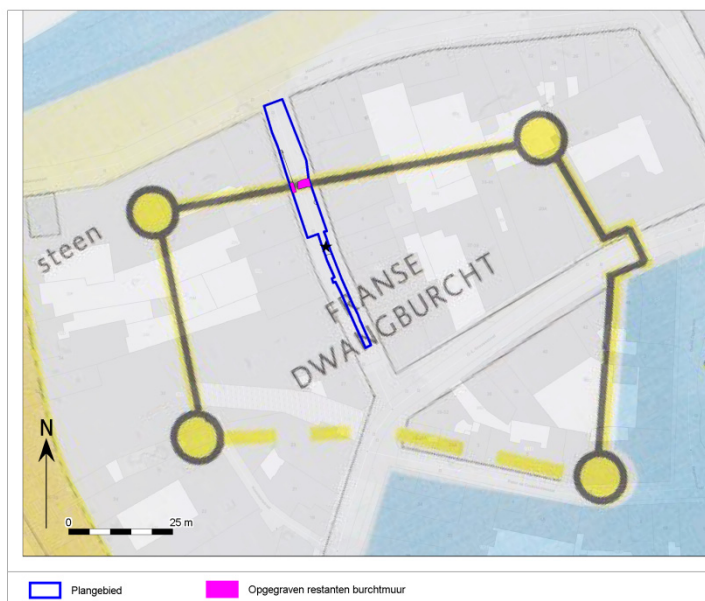
De bouw en sloop van de Franse dwangburcht (eind 13de t/m eind 14de eeuw)

Uit historische bronnen is bekend dat rondom het jaar 1300 een imposante dwangburcht wordt aangelegd, vermoedelijk op initiatief van de Franse vorst, die op dat moment het gezag heeft over Kortrijk. Mogelijk zou de aanzet tot de bouw van de dwangburcht echter al iets eerder, in het laatste kwart van de 13de eeuw gegeven kunnen zijn. Deze dwangburcht wordt aangelegd op de locatie waar tot dan toe het grafelijke domein is gelegen. Over deze Franse dwangburcht is meer bekend dan over het grafelijke castrum. Ditmaal niet alleen op basis van historische bronnen, maar ook uit kleinschalige opgravingen en bouwarcheologische waarnemingen. Voordat we in zullen gaan op deze (bouw)archeologische waarnemingen, zal eerst een kort overzicht gegeven worden over de geschiedenis en het grondplan van de dwangburcht. De ligging en het grondplan van de dwangburcht is geweten uit meerdere opgravingen. Op basis van de huidige inzichten, heeft de dwangburcht gelegen tussen de huidige Leie-, Handboog-, Guido Gezellestraat en het Deken Zegerplein. Het grondplan van de dwangburcht is niet sterk geometrisch zoals gangbaar in die tijd, maar is aangepast aan de beperkingen die de topografie met zich meebracht (afb. 47). De dwangburcht omvatte een hoofd- en voorburcht. Verondersteld wordt dat de burcht in één tijdsbestek aangelegd is.⁸¹ Over de navolgende periode is minder bekend. Mogelijk is er tussentijds sprake van de (gedeeltelijke) afbraak en herbouw van de dwangburcht in het eerste kwart van de 14de eeuw. Maar zeker is dat allerm minst. Wel zeker is dat de burcht in 1382 beschadigd raakt bij een grote stadsbrand die veroorzaakt wordt door plunderingen die plaatsvinden na een veldslag. Voor zover bekend wordt de burcht niet meer hersteld. Rond 1400 wordt een nieuwe burcht aangelegd elders in de stad en verliest de oude dwangburcht definitief haar nut. In deze periode en ten dienste van de bouw van de nieuwe burcht wordt de oude dwangburcht

⁸⁰ Despriet, 2002. P. 11.

⁸¹ Despriet, 2002. P.

gesloopt en wordt materiaal, waaronder het natuurstenen parement, van de dwangburcht hergebruikt voor de nieuwe burcht.

Afb. 47. Projectie van de opgegraven restanten van de burchtmuur op reconstructiekaart van de dwangburcht volgens Despriet.

Op basis van de verschillende (bouw)archeologische waarnemingen is reeds meer geweten over de technische bouwaspecten van de burcht. Zo zijn bij deze waarnemingen restanten van courtines, poorten en hoektorens onderzocht. Wat opvalt uit deze onderzoeken is dat de bouwwijze en gebruikte bouwmaterialen vrij uniform is. De toegepaste baksteen heeft een formaat van 28 x 14/13 x 6 cm. De muren waren bekleed met natuursteen. Hiervoor zijn drie soorten natuursteen bekend: Doornikse blauwgrijze kalksteen, witte krijthoudende kalksteen uit Pas-de-Calais en witte niet-glauconiethoudende zandsteen van Béthune. Deze natuurstenen komen onregelmatig verspreid in het metselwerk voor. De toegepaste mortel is geel van kleur. De dikte van de muren varieert tussen 1,88 en 2,3 m. Op enkele plaatsen kon een talud langs de buitenzijde van de muur vastgesteld worden.⁸²

Binnen de Konventstraat is een deel van de courtine van de Franse dwangburcht reeds opgegraven in 1959 vanuit de Nationale Dienst voor Opgraving. De resultaten van dat onderzoek zijn in 1995 gepubliceerd.⁸³ De belangrijkste informatie die dit onderzoek opleverde zal onderstaand worden samengevat. De top van de (gesloopte) burchtmuur kon vastgesteld worden op 2,3 m onder maaiveld. Over de burchtmuur heen waren ophogingslagen aangebracht van respectievelijk klei en puinmateriaal. De breedte van de burchtmuur kon vastgesteld worden op 2,3 m. Aan de bovenzijde bestond de muur uit een één laag Noord-Franse kalkstenen blokken met een dikte van 20 cm. Deze laag dekte een bakstenen fundering af, waarvan de exacte diepte niet meer vastgesteld kon worden. Deze bakstenen fundering bestond uit rode bakstenen van het formaat 28/29 x 14/14,5 x 5,5 cm. De bakstenen waren gemetseld met grijsgele mortel.

⁸² Despriet 2002, 29-86, 142-3, 144-6, 188-90.

⁸³ Devlieghe, 1995.

Tijdens de huidige opgraving werd de bovenzijde van de burchtmuur opnieuw aangesneden en kon deze wederom onderzocht worden. Echter, ook ditmaal met de beperking van de maximale onderzoeksdiepte, waardoor alleen de bovenzijde vastgesteld kon worden. Deze bovenzijde van de burchtmuur lag op 12,4 m TAW in het oostelijke deel, wat gelijk staat aan ongeveer 2,2 m onder huidig maaiveld. In het westelijke deel was de burchtmuur dieper verstoord en lag de bovenzijde maximaal 30 cm lager. De diepteligging van de burchtmuur komt daarmee ongeveer overeen met de vaststelling bij de opgravingen uit 1959.

Tijdens de huidige opgraving kon zeggend alleen de bovenzijde van de burchtmuur onderzocht worden, welke bestond uit een natuurstenen fundering met daarop enkele lagen baksteen. De natuurstenen laag wordt gevormd door rechthoekig gekapte blokken van zandige kalksteen. Deze laag was op het best geconserveerde deel van de muur tenminste 0,4 m dik. In het oostelijke deel lijkt lokaal een extra laag natuursteen te zijn aangebracht. De volledige dikte van de natuurstenen laag kon niet vastgesteld worden. In het westelijke deel van de werkput lag de bovenzijde van de burchtmuur door verstoringen uit het verleden lager en bestond deze enkel uit natuursteen. Dit is vermoedelijk het deel van de burchtmuur dat tijdens de opgravingen in 1959 is onderzocht. Toen werd vastgesteld dat er sprake was van een 20 cm dikke laag natuursteen gefundeerd op een bakstenen muurdeel, waarvan de diepte niet bekend is. Dit zou dus betekenen dat de natuurstenen laag die bij de huidige opgraving is aangetroffen een bakstenen fundering afdekt, waarvan de diepte tot op heden nog onbekend is. Het voorkomen van een dergelijke natuurstenen laag (en mogelijke sierlijst) is bij opgravingen van andere delen van de Franse dwangburcht niet eerder vastgesteld.

In het oostelijke deel van de werkput kon vastgesteld worden dat op het natuursteen nog drie lagen baksteen aanwezig waren. Lokaal is het baksteen ingepast ten opzichte van een enkele extra laag natuursteen. Voor het metselwerk zijn bakstenen gebruikt van het formaat 28/26 x 15/14 x 6,8/5 cm. Hiermee lijken de bakstenen iets te verschillen qua maatvoering ten opzichte van de maatvoering die bij de opgraving in 1959 was vastgesteld. Deze verschillen zouden verklaard kunnen worden door het toepassen van incomplete bakstenen en de minder goede conservering van bakstenen aan de bovenzijde van de burchtmuur vanwege machinale werkzaamheden. Op basis van de maatvoering kunnen de baksteenmaten in de late 13de of vroege 14de eeuw geplaatst worden. Het metselwerk was voorzien van een zandige kalkmortel, wat eveneens gangbaar is voor deze tijd. De bakstenen laag op de natuurstenen laag is niet vastgesteld bij de opgraving in 1959. Dit zal veroorzaakt zijn doordat de bovenzijde van de burchtmuur ter plaatse van de vermoedelijke locatie van de proefsleuf uit 1959 zwaarder verstoord was.

Geconcludeerd kan worden dat de basis van de burchtmuur voor zover tot op heden vastgesteld kon worden bestaat uit een bakstenen muurdeel dat alleen bij de opgravingen in 1959 is onderzocht en waarvan de exacte diepte niet bekend is. Deze bakstenen fundering is afgedekt met een laag natuurstenen blokken, waarvan de dikte varieert maar minimaal 0,4 m dik is. Op deze natuurstenen laag is vervolgens wederom metselwerk van baksteen aangebracht. Op basis van de huidige opgravingen konden daarvan nog maximaal drie lagen vastgesteld worden. Afgaande op de toegepaste baksteenformaten komen deze qua datering (laat 13de / vroeg 14de eeuw) overeen met de periode waarvan bekend is dat de Franse dwangburcht zal zijn aangelegd. Indien de natuurstenen laag zich te midden van opgaand metselwerk bevindt, zoals nu verondersteld wordt op basis van de gegevens van beide opgravingen, dan zou de natuurstenen laag wellicht geïnterpreteerd kunnen worden als een sierlijst. Dit impliceert vervolgens dat de onderzijde (fundering) van de muur zich op een dieper niveau zal bevinden. De onderzijde van de muur kon tot op heden nog niet vastgesteld worden. Bij het huidige onderzoek lag deze buiten het bereik.⁸⁴ Een andere mogelijkheid is dat het natuursteen een restant is van een parement.

⁸⁴ Er is handmatig een testput aangelegd tot een diepte van 40 cm.

Verkaveling van het oude dwangburcht terrein in de 15de eeuw

Na de buiten gebruikstelling van de oude dwangburcht vangt er een nieuw hoofdstuk aan in de geschiedenis van het plangebied. In het eerste kwart van de 15de eeuw gaat het Kortrijk economisch gezien voor de wind dat heeft ook gevolgen voor het plangebied. Kortrijk ondergaat een stadsvernieuwing, waarbij men zich ook heeft voorgenomen om een nieuwe burcht te bouwen. Dit heeft niet alleen tot gevolg dat de oude dwangburcht definitief niet meer hersteld zal gaan worden, maar ook wordt de oude dwangburcht gesloopt zodat materiaal hergebruikt kan worden bij de nieuw te bouwen burcht. Het terrein waarop de oude dwangburcht ligt komt in 1411 in handen van het Onze-Lieve-Vrouwekapittel. Het kapittel ontwikkelt deze gronden en geeft vermoedelijk in 1415 verschillende gronden in erfpacht uit. Op het oude burchtterrein worden nieuwe wegen aangelegd, waarvan de Onze-Lieve-Vrouwestraat de hoofdstraat vormt. Op deze straat sluiten twee dwarsstraten aan, waaronder de Raedstraete. Deze Raedstraete is de voorloper van de huidige Konventstraat. Vermeld wordt dat langs de Raedstraete drie stukken grond lagen en dat er vijf percelen in pacht werden gegeven. Ook wordt er gesproken van een steegje “bachten ter Raedstraten”.

Deze omvangrijke herinrichting van het voormalige dwangburchtterrein is naar het zich laat aanzien grootschalig aangepakt. De bij de opgraving aangesneden ophogingslagen met bouwpuin kunnen wellicht aan deze periode toegeschreven worden. Bij de opgraving kon vastgesteld worden dat het plangebied voor een groot deel opgehoogd was met een afwisseling van minder puinrijke, kleiige tot lemige humeusrijke gronden aan de basis die afgedekt werden door sterk puinhoudende zand tot lemige gronden. Deze onderste puinarmlagen zouden evenwel nog aan vroegere fasen kunnen worden toegeschreven en zouden naast ophogingslagen ten bate van de herinrichting van het terrein ook geïnterpreteerd kunnen worden als gracht, insteek of talud voor de burchtmuur. Twee aardewerkvondsten uit deze laag dateren in de periode 1300-1500 en sluiten beide mogelijkheden niet uit. De interpretatie van deze onderste lagen kan niet herleid worden op basis van de dikte en het verloop ervan. Hierover is immers weinig te weten gekomen, omdat bij boringen telkens gestuit werd op ondoordringbare lagen. De exacte diepteligging van de top van de natuurlijke bodem is niet bekend. Daarmee is ook de dikte en het verloop (vorm) van de ophogingslaag niet inzichtelijk.

Dat de puinhoudende lagen uit de periode van ná de afbraak van de dwangburcht dateren is niet alleen aannemelijk, maar kan ook vastgesteld worden op basis van het gegeven dat de schuin gestelde ophogingslagen de restanten van de oude dwangburcht afdekken. Wanneer deze ophoging exact heeft plaatsgevonden kan archeologische gezien niet goed vastgesteld worden. Uit de puinhoudende ophogingslagen zijn enkele aardewerkscherven verzameld die algemeen in de periode 1200 – 1500 gedateerd kunnen worden. Eén scherf kon specifiek gedateerd worden in de periode 1275-1350. De dateringen van het aardewerk leveren een terminus post-quem op, aangezien in de lagen ook vroeger materiaal terecht kan zijn gekomen. De vondst van een fragment van een glazen beker lijkt echter in tegenspraak met de dateringen van het aardewerk. Dit glasfragment wordt in de periode 1500-1600 gedateerd, minimaal een volledige eeuw later dan het aardewerk. De locatie waar het glas gevonden is, ligt vlakbij de waterput, zodat niet kan worden uitgesloten dat het uit de insteek van de waterput verzameld is. Daarnaast staat de datering van het glas niet met zekerheid vast. Het glas zou ook geïmporteerd kunnen zijn uit Zuid-Europa, en daarmee vroeger kunnen dateren.

Opmerkelijk is dat de puinlagen allen schuin gesteld waren en een duidelijk hellen in de richting van de Leie. De lagen variëren daarbij telkens in dikte van enkele centimeters of decimeters tot aan meters. De gelaagdheid aan puinhoudende lagen toont aan dat het terrein laag voor laag is aangebracht. Het terrein moet daarmee met enkele meters zijn opgehoogd ten opzichte van het voormalige maaiveld. Dit wijst op een grootscheepse aanpak, die wellicht historisch gezien het beste past bij de ontwikkelingen in het eerste kwart van de 15de eeuw.

Transformatie van het oude burchtterrein tot een nieuwe woonwijk (15de / 18de eeuw)

Uit historische gegevens kan geconcludeerd worden dat de straat de Konventstraat bij de herinrichting van het oude dwangburchtterrein in 1415 aangelegd zal zijn en dat er langs de straat meerdere stukken grond en kavels werden uitgegeven. Of deze stukken grond en percelen direct bebouwd werden in het eerste kwart van de 15de eeuw, of pas later, weten we niet zeker. Duidelijk is dat de straat in het laatste kwart van de 16de eeuw al wel langs weerszijden bebouwd is. Dit blijkt immers uit de kaarten van Van Deventer en Le Poivre. Deze bebouwing lijkt te bestaan uit diephuizen op smalle percelen. Mogelijk heeft aan de westzijde van de Konventstraat nog een steegje gelopen. Deze steeg staat afgebeeld op de 18de-eeuwse kaarten en wordt tevens vermeld in 15de-eeuwse bronnen. Dit laatste suggereert in ieder geval de aanwezigheid van bebouwing al in de 15de eeuw.

De ontwikkeling van stenen woonhuizen in deze periode is niet vreemd, het proces van verstening van de particuliere woonhuizen in Kortrijk is immers al vanaf de 15de eeuw in gang gezet en vond gedurende de navolgende eeuwen verder plaats.

Op de locatie waar de vroegere, 15de tot begin 20ste-eeuwse, rooilijn van de Konventstraat verwacht wordt, zijn de restanten van enkele muurdelen teruggevonden.⁸⁵ Deze muurresten worden geïnterpreteerd als (funderings)resten van de voorgevels van woonhuizen die langs de westzijde van de Konventstraat gestaan hebben, al staat deze interpretatie niet onomstotelijk vast. Temeer daar de conservering van de muurresten wisselend was en het zicht op het muurwerk beperkt doordat deze enkel in profiel onderzocht kon worden. Een andere beperkende factor is dat het muurwerk slecht gedateerd kan worden.

De beide muurdelen S10 en S8 bestaan uit een rommelige fundering van brokken natuursteen, vermengd met bouw materiaal met aan de bovenzijde intacte delen van opgaand metselwerk. Het materiaal waaruit de muurdelen bestaan lijkt overeenkomstig met het materiaal waaruit de burchtmuur is opgebouwd. Mogelijk is er zelfs sprake van hergebruik. De bouw wijze van beide muurdelen ten opzichte van de burchtmuur (S11) is echter dermate verschillend dat deze niet als gelijktijdig beschouwd worden. De interpretatie van beide muurdelen is betwistbaar. De rommelige samenstelling van de beide muurdelen zou mogelijk kunnen wijzen op een centrale vulling van kistwerk muurdelen, waarvan de buitenste bakstenen bekleding ontbreekt. Bij een dergelijke interpretatie zouden beide muurdelen deel kunnen hebben uitgemaakt van een noord – zuid georiënteerde muur. Deze muur zou mogelijkerwijs uit de periode van de Franse dwangburcht kunnen dateren en daar een latere reparatie of toevoeging aan kunnen zijn.⁸⁶ De verschillen in bouw wijze en stratigrafische ligging lijken een dergelijke interpretatie echter niet te ondersteunen.⁸⁷

De ligging (en oriëntatie) van de muren op de veronderstelde oude rooilijn van de Konventstraat, doen eerder een interpretatie als voorgevels van woonhuizen (of andere type gebouwen?) vermoeden. Het hergebruik van bouw materiaal zou kunnen duiden op een bouwperiode kort na de afbraak van de oude dwangburcht, ten tijde van de herontwikkeling van het oude burchtterrein door het Onze-Lieve-Vrouwe kapittel. Over deze periode en met name welke type gebouwen gerealiseerd werden, is weinig bekend. Gezien de zwaarte en diepte van de funderingen, tot meer dan 2 m onder huidig maaiveld, mag verondersteld worden dat de muurdelen geïnterpreteerd kunnen worden als de funderingen van kelderruimtes. Uit latere historische kaarten, alsook een foto van een 16de-eeuws gebouw, kan afgeleid worden dat meerdere huizen uit die tijd voorzien waren van kelders.

Twee andere muurdelen (S9 en S6), die beiden koud geplaatst zijn tegen muurdeel S8, kunnen op basis van de baksteenformaten juist jonger gedateerd worden, namelijk in de 17de of 18de eeuw. De relatie van beide muurdelen (S6 en S9) tot de muur (S8) blijft echter onduidelijk. Deze muurdelen zouden mogelijk uit een latere fase kunnen dateren.

Vermoedelijk in de 17de of 18de eeuw is aan de oostzijde van de Konventstraat een waterput aangelegd. Het lijkt erop dat de waterput buiten de vroegere rooilijn heeft gelegen en daarmee “op straat” is aangelegd. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat het een gemeenschappelijke waterput betreft, waarvan meerdere bewoners van de woonhuizen langs de Konventstraat gebruik maakten.

De informatie die aan de muurresten ontleend kan worden is te beperkt om duidelijke faseringen, dateringen en perceleringen in kaart te brengen. Ook in combinatie met de historische gegevens, is het niet mogelijk om een duidelijke chronologie van de bewoning langs de Konventstraat te reconstrueren. Wat we wel te weten zijn gekomen is dat er restanten van funderingen van woonhuizen aanwezig zijn, die mogelijk

⁸⁵ Bekend is dat de rooilijn van de Konventstraat in de 20^e eeuw verlegd is naar achteren.

⁸⁶ De aansluiting of fasering tussen deze muurdelen kon niet vastgesteld worden. Deze bevindt zich buiten bereik onder vlakniveau.

⁸⁷ Beide muurdelen zijn 0,6 tot 1,7 m in hoogte beter bewaard gebleven dan de burchtmuur.

teruggaan tot de vroegste ontwikkeling van de Konventstraat in de eerste helft van de 15de eeuw. Andere muurdelen laten juist weer bouwfasen zien in de 17de of 18de eeuw. Reconstructie van individuele percelen is echter niet mogelijk gebleken.

Nieuwetijdse ontwikkelingen (19de en 20de eeuw)

In de navolgende eeuwen is de Konventstraat aan verandering onderhevig geweest. In welke mate er aanpassingen hebben plaatsgevonden aan de woonhuizen is op basis van historische gegevens niet geweten, evenmin op basis van het voorliggende onderzoek. Enkele foto's van rond 1900 tonen aan dat er op zijn minst wijzigingen hebben plaatsgevonden aan de voorgevels van enkele panden.

De grootste impact had echter de WO II. In 1944 wordt Kortrijk gebombardeerd, waarbij ook de Konventstraat geraakt wordt. Meerdere huizen raken beschadigd, met name aan de zuidelijke helft van de straat. Na de WO II vindt een wederopbouw plaats, waarbij de Konventstraat ingrijpend aangepast wordt. Bestaande bebouwing langs de westzijde van de straat wordt gesloopt, en de rooilijn wordt naar achteren geplaatst. Langs de straat verrijst nieuwbouw, die nog voor een groot deel het hedendaagse aanzicht bepaalt.

Archeologisch gezien treffen we weinig van deze veranderingen in de 19de en 20de eeuw aan.

6.3 Beantwoording van de onderzoeksvragen

In de Bijzondere Voorwaarden voor het voorliggende archeologische onderzoek zijn onderzoeksvragen opgenomen die op basis van de opgraving beantwoord dienen te worden. In dit hoofdstuk worden deze onderzoeksvragen specifiek beantwoord.

- Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?

Er kan onderscheid gemaakt worden in archeologische sporen en vondsten. De vondsten zijn onder te verdelen in aardewerk, vuursteen, glas, metaal, natuursteen en bouw materiaal. Op het vuurstenen reliëf na zijn alle vondsten in de Middeleeuwen en Nieuwe tijd te dateren. Het vuurstenen artefact, een geretoucheerde kling, dateert in de Steentijd of metaaltijden en meer specifiek mogelijk in het Neolithicum. Het aardewerk dateert voornamelijk in de Middeleeuwen, evenals een koperen munt. Een enkele scherf dateert in de Nieuwe tijd, evenals vermoedelijk het fragment glas.

De archeologische sporen dateren uit de Middeleeuwen en Nieuwe tijd. Deze sporen kunnen worden onderverdeeld in de restanten van muurwerk van de Franse dwangburcht (ca. 14^e eeuw), ophogingslagen uit vermoedelijk het begin van de 15^e eeuw, muurresten die vermoedelijk samenhangen met 15de of 16de-eeuwse woonhuizen of verbouwingen / herbouw in de 17^e of 18^e eeuw en een waterput uit de 17de of 18de eeuw.

Vanwege de beperkingen aan het onderzoek in horizontaal en vertikaal vlak konden met name de muurdelen slechts beperkt onderzocht worden. Over het algemeen waren de sporen redelijk bewaard gebleven.

- Hoe is de opbouw en chronologie van de aanwezige stratigrafische lagen? Zijn er verschillen merkbaar tussen de zone binnen en de zone buiten de dwangburcht?

Op circa 25 m afstand van de kruising van de Konventstraat met de Onze-Lieve-Vrouwestraat wordt de natuurlijke bodem ingesneden en opgevuld door een pakket van ophogingslagen. Dit pakket bestaat aan de bovenzijde uit in dikte variërende lagen met sterke bijmenging van puin. Onder dit pakket komen humeuze lagen voor, die minder puin bevatten. De relatie tussen deze beide pakketten is niet duidelijk. Mogelijk zouden de onderste humeuze pakketten uit een oudere fase kunnen dateren van vóór of tijdens de aanleg van de Franse dwangburcht. Deze lagen zijn aan weerszijden van de burchtmuur vastgesteld. De exacte diepte en het verloop ervan kon niet bepaald worden. De puinrijke ophogingslagen worden geassocieerd met de herontwikkeling van het gebied in circa 1415 na de afbraak van de Franse dwangburcht. Deze lagen zijn ongeveer 0,5 tot 2 m dik en manifesteren zich over vrijwel de gehele lengte van de Konventstraat, met uitzondering van het noordelijke deel (ca. 25m).

- Zijn er sporen aanwezig van verdwenen burgerlijke bebouwing langs de Konventstraat? Zo ja, wat is hun aard en datering?

In het westprofiel zijn enkele muurresten aangetroffen (S6 t/m 10) die worden toegeschreven aan woonhuizen die langs de Konventstraat hebben gestaan. De interpretatie van de muurresten staat echter niet onomstotelijk vast en zouden mogelijk ook kunnen samenhangen met resten van verbouwfasen van de

Franse dwangburcht. Vooralsnog wordt er echter van uitgegaan dat de muurdelen behoord hebben tot de funderingen van de kelders van de woonhuizen langs de Konventstraat (datering ca. 15de / 16de eeuw) en mogelijk ver- of herbouwfases in de 17de of 18de eeuw.

- Zijn er aanwijzingen voor de datering van de aanleg van de Konventstraat?

Historische bronnen vermelden dat na de afbraak van de dwangburcht het gebied herontwikkeld wordt door het Onze-Lieve-Vrouwe kapittel in 1415. Bij de herontwikkeling wordt de Onze-Lieve-Vrouwe straat aangelegd, evenals de Raedstraete. Deze Raedstraete is naar verluidt de voorganger van de Konventstraat. Archeologisch gezien is dit deels vast te stellen aan de hand van een fors ophogingspakket van puinrijke lagen die zich uitspreiden over het noordelijke en centrale deel van de Konventstraat. Deze lagen dekken ook de oude, (deels) afgebroken burchtmuur af en zijn op basis daarvan te dateren ná de afbraak van de burchtmuur. De schaarse vondsten die gerecupereerd konden worden, wijzen globaal op een datering in de periode 1300-1500 en sluiten daarmee aan op de scherpere datering van de herontwikkeling van het gebied in 1415 uit historische bronnen.

- Zijn er sporen aanwezig van de dwangburcht? Zo ja, wat is hun aard en datering?

In het noordelijke deel van de Konventstraat zijn de resten van een muur aangetroffen die geïnterpreteerd wordt als de burchtmuur uit de Franse tijd. Van dit muurdeel kon de bovenzijde gedocumenteerd worden, die bestond uit een natuurstenen laag aan de basis met enkele lagen bakstenen aan de bovenzijde. Op basis van de baksteenformaten kan het muurdeel in de 13de / 14de eeuw gedateerd worden.

- Welke specifieke activiteiten hebben in het onderzoeksgebied plaatsgevonden? Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor? Passen deze in de historische context van de locatie?

Afgezien van de losse vondst van een natuurstenen artefact uit de Steentijd of metaaltijden, kunnen de ontwikkelingen in het plangebied in de periode van de Middeleeuwen en Nieuwe tijd gedateerd worden. Het vroegste spoor is het muurwerk van de Franse dwangburcht (S11). Puinrijke ophogingslagen worden geassocieerd met de herontwikkeling van het gebied in 1415 direct na de sloop van de dwangburcht. Enkele muurresten worden toegeschreven aan woonhuizen (of andere gebouwen) die langs de Konventstraat verzeen zijn na de herontwikkeling. Deze gebouwen dateren vermoedelijk in de 15de of 16de eeuw, maar kunnen niet specifiek gedateerd worden. In de 17de en 18de eeuw vinden er mogelijk ver- of herbouwfases plaats en wordt er een waterput aangelegd. Deze ontwikkelingen kunnen archeologisch gezien herleid worden uit de aangetroffen sporen van lagen, muurresten of funderingen, in combinatie met de beperkte vondsten. Deze sporen en vondsten zijn vervolgens gekoppeld aan historische gebeurtenissen bekend uit diverse bronnen, waaronder kaartmateriaal.

- Levert het organische en anorganische vondstmateriaal nieuwe inzichten inzake ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van de site, eventueel ook over de materiële cultuur?

Het vondstmateriaal is beperkt van omvang. Organisch materiaal is niet aangetroffen. De anorganisch vondsten bestaan uit aardewerk, glas, metaal, vuursteen, natuursteen en bouwmaterialen. Het vuurstenen artefact kan in de Steentijd of metaaltijden gedateerd worden, en past daarmee binnen het huidige beeld van losse (vuurstenen) vondsten vanaf het Paleolithicum die binnen de gemeente Kortrijk zijn gedaan. Het aardewerk betreft gangbare vormen en baksels en levert naast een datering geen nieuwe inzichten op. De koperen munt is niet goed leesbaar en levert evenmin nieuwe inzichten op. Het fragment van rood glas is minder gangbaar, maar kan in stedelijke contexten worden aangetroffen. Het natuursteen en bouwmaterialen komt overeen met de reeds bekende toegepaste materialen.

- Wat is de relatie tussen de Konventstraat en de verdwenen dwangburcht?

De Konventstraat is aangelegd ná de afbraak van de dwangburcht en de herontwikkeling van het burchtterrein door het Onze-Lieve-Vrouwe kapittel in 1415. De archeologische “vaststelling” daarvan is bovenstaand reeds toegelicht.

- Kunnen de aangetroffen resten gekoppeld worden aan de historische/iconografische bronnen?

In de synthese (hoofdstuk 6.2) zijn de resultaten van het archeologisch onderzoek (hoofdstuk 5) gekoppeld aan de historisch bekende gegevens (hoofdstuk 3 en 4). Uit de combinatie van deze gegevens is eens te meer duidelijk geworden dat het samenbrengen van deze gegevens kan leiden tot wederzijdse

verduidelijking en bevestiging. Archeologisch gezien is het niet altijd evident om muurdelen te dateren op basis van bijvoorbeeld baksteenformaten alleen. In samenhang met historische gegevens kunnen hypothesen opgesteld worden over de datering van muurdelen. Echter, zoals we bij de veronderstelde interpretatie van de voorgevels van de woonhuizen langs de Konventstraat konden zien, kunnen dateringen en interpretaties niet altijd sluitend gemaakt worden. Andersom kan archeologisch onderzoek ook een aanwinst bieden voor historisch bekende ontwikkelingen. Het toeschrijven van de puinrijke ophogingslagen aan de herontwikkeling van het oude dwangburchtterrein in 1415 is daar een voorbeeld van.

- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de site en van de stadsontwikkeling van Kortrijk in het algemeen?

Zoals bij het beantwoorden van de bovenstaande onderzoeksvraag reeds verwoord is, is in hoofdstuk 6.2 uitvoerig ingegaan op de relatie tussen de aangetroffen archeologische sporen en de geschiedenis van Kortrijk in bredere zin. We hebben kunnen vaststellen dat de vondst van een vuurstenen artefact uit de Steentijd of metaaltijden voor Kortrijk geen uitzondering is, en past binnen het gangbare beeld. Anderzijds vormt de vondst wel een nieuwe aanwijzing dat ook in dit deel van de stad relictten uit deze periodes verwacht kunnen worden.

Voorts hebben we verschillende ontwikkelingen die de stad doormaakte in de Middeleeuwen en Nieuwe tijd, in de vorm van kleine puzzelstukjes kunnen terugvinden bij de opgravingen in Kortrijk. Zo hebben we een beperkt deel van een muur van de Franse dwangburcht kunnen onderzoeken en hebben we kunnen vaststellen dat het burchtterrein na de afbraak van de dwangburcht herontwikkeld is door deze flink op te hogen. Ook hebben we vermoedelijk funderingen van de nieuwe woonhuizen die langs de Konventstraat gebouwd werden teruggevonden. Een waterput, die aan de 17de of 18de eeuw wordt toegeschreven, getuigt vermoedelijk dan weer van een vorm van gemeenschappelijke voorzieningen in de straat.

Literatuur

- Bogemans, F., 1996: *Kaartblad 23 Mechelen. Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart*. Brussel: Vrije Universiteit Brussel en Dienst Natuurlijke Rijkdommen.
- Bogemans, F., 2007: *Kaartblad 29 Kortrijk. Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart*. Brussel: Vrije Universiteit Brussel en Dienst Natuurlijke Rijkdommen.
- Buffel, P. & J. Matthijs, 2009: *Kaartblad 31-39 Brussel-Nijvel. Toelichtingen bij de geologische kaart van België - Vlaams gewest*. Brussel: Belgische Geologische Dienst en Departement LNE, Afdeling Land en Bodembescherming, Ondergrond, Natuurlijke Rijkdommen (tekst opgemaakt in 1999).
- Buffel, P. & N. Vandenberghe & M. Vackier, 2009: *Kaartblad 23 Mechelen. Toelichtingen bij de geologische kaart van België - Vlaams gewest*. Brussel: Belgische Geologische Dienst en Departement LNE, Afdeling Land en Bodembescherming, Ondergrond, Natuurlijke Rijkdommen (tekst opgemaakt in 1999).
- De Cuyper, J., 1963: Aantekeningen in verband met het eerste kasteel van Kortrijk. *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis "Société d'Emulations" te Brugge* 100, 68-89.
- Despriet, P., 2002: *Kortrijk 1302. De Koninklijke Dwangburcht. Van het Ontstaan als Grafelijk Castrum tot de Sloping en Verkaveling (1415-1429)* (Archeologische en Historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen 50). Kortrijk: Archeologische Stichting voor Zuid-West-Vlaanderen.
- Despriet, P. 2001: Ontstaan en ontwikkeling van het Kortrijkse Begijnhof. *Archeologische en Historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen* 21, nr. 45.
- Despriet, P., 2008a: Kortrijk tijdens de vierde eeuw. *Vlaanderen* 319, 103.
- Despriet, P. 2008b: *Kortrijk en Vauban (1633-1707). Het Ontstaan en de Topografie van een Vesting. 4e tot 19e Eeuw*. (Archeologische en Historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen 68). Kortrijk: Archeologische Stichting voor Zuid-West-Vlaanderen.
- Despriet, P. 2010: *De Kortrijkse Broeltorens - Een Bouwhistorische en Archeologische Studie* (Archeologische en Historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen 68). Kortrijk: Archeologische Stichting voor Zuid-West-Vlaanderen.
- Devlieghe, L., 1995: Archeologisch onderzoek naar het kasteel te Kortrijk. *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis "Société d'Emulations" te Brugge* 132, 141-150.
- Matthijs, J. & G. de Geyter, 1999: *Kaartblad 25 Hasselt. Toelichtingen bij de geologische kaart van België - Vlaams gewest*. Brussel: Belgische Geologische Dienst en Afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie (tekst opgemaakt in 1997).
- Schiltz, M., N. Vandenberghe & F. Gullentops 1993: *Kaartblad 26 Lier. Toelichtingen bij de geologische kaart van België - Vlaams gewest*. Brussel: Belgische Geologische Dienst en Bestuur Natuurlijke Rijkdommen en Energie.
- Schroyen, K., 2003: *Kaartblad 31-39 Brussel-Nijvel. Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart*. Brussel: Geological Service Company en Dienst Natuurlijke Rijkdommen.
- Vanden Broucke, P., 2013. *De Stedenbouwkundige Evolutie van Kortrijk: van Laatmiddeleeuwse Stad naar Vroegmoderne Vestingstad (1570-1647). Een Cartografische Studie op Basis van de Kaarten van Jakob van Deventer, Pierre le Poivre en Louis de Bersacques* (ongepubliceerde masterproef Katholieke Universiteit Leuven). Leuven.

Lijst van afbeeldingen en tabellen

- Afb. 1. Locatie van het plangebied
- Afb. 2. Ligging van het plangebied aan de Konventstraat.
- Afb. 3. Overzicht van de aangelegde werkputten per onderzoeksfase
- Afb. 4. Het vrijgraven van de oude riolering op de achtergrond. Op de voorgrond is de nieuwe riolering met stabilisatie zand al geplaatst.
- Afb. 5. Kortrijk in de Karolingische periode (9de eeuw). Het winterkamp van de Noormannen is aangeduid in groen, de limiet van de waterrijke zone in blauw en de Konventstraat in oranje. (Bron reconstructie: Despriet 2008b, fig. 9)
- Afb. 6. Situering van het bodemonderzoek in 1959. (Bron: Devliegheer 1995, afb. 1)
- Afb. 7. Westwand van sleuf IV uit 1959 in de Konventstraat: 1. riool, 2. aangevulde grond, 3. baksteenafval, 4. aangevoerde klei, 5. fundering van baksteen, met bovenaan één laag kalksteen. (Bron: Devliegheer 1995, afb. 6)
- Afb. 8. Situering van het grafelijk domein (grijs) met de dwangburcht (geel), de voorburcht (geel), het begijnhof (rood), de gracht (lichtblauw) en het stedelijk domein (oker). Toestand ca. 1350. (Bron reconstructie: Despriet 2010, 73)
- Afb. 9. Uitsnede van de Van Deventer kaart uit 1565-1572. Blauw = Konventstraat. (Bron: <http://cartesius.be/> (geraadpleegd op 30-08-2017): Koninklijke Bibliotheek van België, A-1588248)
- Afb. 10. Uitsnede van de Le Poivre kaart uit 1593-1610. Blauw = Konventstraat. (Bron: Vanden Broucke 2013, afb. 4)
- Afb. 11. Uitsnede van de Bersacques van ca. 1641. De Konventstraat heet hier nog Lovenstrate. (Bron: <http://cartesius.be/> (geraadpleegd op 30-08-2017): Koninklijke Bibliotheek van België, A-2097452)
- Afb. 12. Uitsnede van de Ferraris kaart uit 1771-1778.
- Afb. 13. Uitsnede van een 18de-eeuwse kaart, met de Konventstraat centraal. (Bron: Despriet 2001, 70)
- Afb. 14. Uitsnede van het Primitief Kadaster uit 1830-1834. (Bron kadastrale kaart: <http://cartesius.be/> (geraadpleegd op 30-08-2017): Rijksarchief)
- Afb. 15. De Konventstraat ca. 1900 en 2011. (Bron: <http://beeldbank.kortrijk.be>, 5011 konventstaat ca1900 2011.jpg (geraadpleegd op 04-09-2017))
- Afb. 16. Foto van een vermoedelijk 16de-eeuws pand uit de Konventstraat. Uit de Collectie Plaques Léaucourt met Kortrijkse stadsbeelden, periode 1860-1913. (Bron: <http://beeldbank.kortrijk.be>, Inv. PL 0069 (geraadpleegd op 04-09-2017))
- Afb. 17. De Konventstraat na bombardement 21 juli 1944, met het vermoedelijk 16de-eeuwse pand. (Bron: <http://beeldbank.kortrijk.be>, 20080125-0002.jpg (geraadpleegd op 04-09-2017))
- Afb. 18. Het onderzoeksgebied op de Quartairgeologische kaart.
- Afb. 19. Het onderzoeksgebied op de bodemkaart.
- Afb. 20. Het onderzoeksgebied op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen (DHM), inclusief profiel hoogteverloop.
- Afb. 21. Het onderzoeksgebied en omgeving op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen (DHM).
- Afb. 22. Locatie van de bodemprofielen.
- Afb. 23. De bodemopbouw aan de zuidzijde van de Konventstraat (profiel 3)
- Afb. 24. De bodemopbouw van profiel 5.
- Afb. 25. De bodemopbouw in profiel 2
- Afb. 26. Overzicht van de aangetroffen sporen met interpretaties
- Afb. 27. Een geretoucheerde kling afkomstig uit de top van de natuurlijke bodem
- Afb. 28. De bovenzijde van de burchtmuur kon in het vlak onderzocht worden.
- Afb. 29. Bovenaanzicht van de burchtmuur in het vlak. In het profiel is het opgaande muurwerk van de latere woonhuizen nog zichtbaar.
- Afb. 30. Detail van de doorsnede van de bovenzijde van de restanten van de burchtmuur. Zichtbaar is de natuurstenen basis, afgedekt door een bakstenenlaag.
- Afb. 31. Locatie van de aangelegde bodemprofielen
- Afb. 32. Reconstructie van het lengteprofiel op basis van de verschillende gedocumenteerde profielen.
- Afb. 33. Profiel 7. Zichtbaar zijn beide ophogingslagen.
- Afb. 34. Overzichtsfoto van het westprofiel. In rood gemarkeerd nog intacte delen van de opvulling van de insteek. In geel gemarkeerd de locatie van het muurwerk in het verlengde van de burchtmuur.
- Afb. 35. Detailfoto van de opvullingspakketten met een dalend verloop richting de burchtmuur.

- Afb. 36. Profiel 10. Op de voorgrond is in het vlak de puinlaag die de burchtmuur afdekte zichtbaar. In profiel de schuine ophogingslagen.
- Afb. 37. Detail van profiel 10 met de schuine ophogingslagen.
- Afb. 38. Detailfoto's van de koperen munt (vnr 6)
- Afb. 39. Overzicht van de aardewerkvondsten verzameld uit de ophogingslagen
- Afb. 40. Locatie van de aangetroffen muren en sporen op de topografische kaart.
- Afb. 41. Schetsmatige reconstructie van het muurwerk van de voorgevels.
- Afb. 42. Detailfoto's van de afwerking van de zuid- en noordzijde van het muurdeel S10 in het westprofiel.
- Afb. 43. Detailfoto van de fundering spoor 8.
- Afb. 44. Detailfoto's van het op fundering S8 gemetselde muurdeel S7. Centraal op de foto (a) en in detail op foto b is de onderbreking in het muurwerk te zien.
- Afb. 45. De waterput met in het profiel de insteekkuil.
- Afb. 46. Detailfoto van de bakstenen mantel van de waterput.
- Afb. 47. Projectie van de opgegraven restanten van de burchtmuur op reconstructiekaart van de dwangburcht volgens Despriet.

Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

Bijlage 1 Sporenlijst

Putnr	Vlaknr	Spoornr	Aardspoor	Vlakkvorm	Datering
1	1	1	Recent	Lineair	Recent
1	1	2	Vervallen		
1	1	3	Vervallen		
1	1	4	Laag		
1	1	5	Muur uitbraak	lineair	Late Middeleeuwen / Nieuwe tijd
1	1	6	Muur	Lineair	Late Middeleeuwen / Nieuwe tijd
1	1	7	Muur	Lineair	Late Middeleeuwen / Nieuwe tijd
1	1	8	Muur	Lineair	Late Middeleeuwen / Nieuwe tijd
1	1	9	Muur	Lineair	Late Middeleeuwen / Nieuwe tijd
1	2	10	Muur	Lineair	Late Middeleeuwen / Nieuwe tijd
1	1	11	Muur	Lineair	Middeleeuwen
1	1	12	Waterput	rond	Late Middeleeuwen / Nieuwe tijd

Bijlage 2 Vondstenlijst

Vondstnr	Put	Vlak	Vak	Spoor	Vulling	Profiel	Inhoud	Monster	Verzamel	Opmerking
1	1	1		2000		2	SXX		TROF	profiel 2
2	1	1		4000	1	2	SVU		TROF	profiel 2
3	1	1		2000	1	7	SXX		TROF	profiel 7
4	1	2		2000	1	8	GLS		TROF	profiel 8
5	1	1		5	1		AW		TROF	puinlaag
6	1	1		2000	1	10	MXX		TROF	profiel 10
7	1	3		2000	4	12	MIX		TROF	profiel 12
8	1	3				12	AW		TROF	blauw grijze laag in profiel 12 (onderste laag)
9	1	104		2000			AW		TROF	bij muurwerk S6
10	1	1		11	1		---	MMOR	TROF	monster burchtmr
11	1	1		12	1		---	MMOR	TROF	waterput
12	1	1		12	1		BAKSTN		TROF	waterput
13	1	1		10	1		BAKSTN		TROF	muur profiel
14	1	1		9	1		BAKSTN		TROF	muurdeel S7
15	1	1		6	1		AW		TROF	muurwerk
16	1	104	13	2000	1		AW		TROF	Profiel 13
17	1	104		11	1		ns		trof	burchtmuur

Bijlage 3 Determinatielijsten

Bijlage 3A Aardewerk

Vnr	Volgnr	Vnr dat	Periode	Beginnat	Eindnat	Put	Vlak	Spoor	Vulling	Aantal	Gewicht (gr)	MAE	Bakselc DS	Baksel DS	Vormcode DS	Diversen	Oppervl DS	Compl DS	Herkomst	Opmerking
5	1	1200-1500	LME	1200	1500	1	1	5	1	1	46	1	g	grijsbakkend aardewerk	kan			fragment	REG	
7	1	1300-1500	LME	1200	1500	1	3	6	4	1	127	1	g	grijsbakkend aardewerk				fragment	REG	
7	2	1300-1500	LME	1300	1500	1	3	6	4	1		1	r	roodbakkend aardewerk			lood-glazuur spaarzaam	fragment	REG	
7	3	1300-1500	LME	1300	1500	1	3	6	4	1		1	s1	steengoed zonder oppervlaktebehandeling				fragment	SB	
8	1	1300-1500	LME	1200	1500	1	3			3	41	2	g	grijsbakkend aardewerk				fragment	REG	
8	2	1300-1500	LME	1300	1500	1	3			2		1	r	roodbakkend aardewerk			lood-glazuur spatje	fragment	REG	
9	1	1275-1350	LMEB	1275	1350	1	104	6		1	47	1	g	grijsbakkend aardewerk				fragment	REG	lobvoetjes, vroege grape?
15	1	1850-1950	NTC	1850	1950	1	1	6	1	1	33	1	iw	industrieel wit aardewerk			lood-glazuur	fragment		
16	1	1200-1300	LME	1175	1300	1	104	10	1	2	125	1	g	grijsbakkend aardewerk	kan	L60A		fragment	REG	
16	2	1200-1300	LME	1200	1400	1	104	10	1	1		1	g	grijsbakkend aardewerk	kom	L112A		fragment	REG	

Bijlage 3B Metaal

vnr	object	metaalsoort	datering
6	munt	koper	Middeleeuwen

Bijlage 3C Glas

vnr	object	type	datering
4	Ziel beker	zegellakrood glas	1500 - 1600

Bijlage 3D Bouwmateriaal

Vnr	soort	kleur	Maatvoering	hardheid	opmerkingen	Datering
7	tegels		1,2 tot 1,5 cm dik		geglazuurd (spaarzaam), groen zoutglazuur	Late Middeleeuwen (B)
12	baksteen	rood	? X ? X 5 / 4,5 cm	matig hard	mogelijk herbruik	15e / 16e eeuw
13	tegels		dikte 2,5 cm			
14	baksteen	rood	? X 11,5 / 11 x 5 / 4,5 cm			16e eeuw?

Bijlage 3E Mortel

Vnr	Soort	Samenstelling	Kleur	Structuur	opmerkingen	vergelijk
1	kalkmortel	zandig				vergelijkbaar met vnr 10 en 11
7	kalkmortel					
10	kalkmortel	zandig				
11	kalkmortel	zandig	geel	brokkelig	waterdoortrokken	gelijkend op vnr 10
12	kalkmortel	zandig			waterdoortrokken	
13	kalkmortel			hard	waterdoortrokken	kalkrijker en harder
14	kalkmortel	zandig		hard	minder omgezet, beter uitgehard	gelijkend op vnr 10 en 11

Bijlage 3F Natuursteen

Vnr	soort	kleur	herkomst	opmerkingen
1	kolenkalksteen	lichtgrijs	Doornik?	mortel: toegepast als bouw materiaal
3	kolenkalksteen	lichtgrijs	Doornik?	mortel: toegepast als bouw materiaal
8	kolenkalksteen	lichtgrijs	Doornik?	mortel: toegepast als bouw materiaal
17	zandige kalksteen			

Bijlage 4 Fotolijst

OPGR_ID	Fotonr	Put	Vlak	Spoornrs	Soort	Onderwerp	Fotograaf	Medium	Datum
KORK-17	1	1	1		VLAK	vlak	bb	digitaal	02-mrt-17
KORK-17	2	1	1	1	DETAIL	uitbraaksleuf?		digitaal	02-mrt-17
KORK-17	3	1	1		PROFIEL	Alle profielen	nj	digitaal	02-mrt-17
KORK-17	4	1	1	5	DETAIL	burchtmuur	nj	digitaal	03-mrt-17
KORK-17	5	1	1		PROFIEL	profiel 13	nj	digitaal	03-mrt-17
KORK-17	6	1	1		VLAK	Algemene fotos	nj	digitaal	10-mrt-17
KORK-17	7	1	1	6, 8	DETAIL	muur	nj	digitaal	10-mrt-17
KORK-17	8	1	1	11	DETAIL	burchtmuur	nj	digitaal	10-mrt-17
KORK-17	9	1	1	9, 10	DETAIL	muur	nj	digitaal	10-mrt-17
KORK-17	10	1	1	12	DETAIL	waterput	nj	digitaal	10-mrt-17

Bijlage 5 Overzicht van de hoogte van het maaiveld (zwart) en vlak (rood)

